

ЗМІСТ

1	АРГАТЮК А.В.	РОЛЬ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ У РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ.....	3
2	БАНЬКО Н.А.	ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ.....	5
3	БАРАНОВСЬКА І.Р.	КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ В УКРАЇНІ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ.....	7
4	БОГАЧИК П.П.	ВИЗНАЧЕННЯ ПОПИТУ ТА ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА НЬОГО НА РИНКУ ПРАЦІ.....	10
5	БОГАЧИК П.П.	СТАНОВЛЕННЯ ОПТОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В РИНКОВИХ УМОВАХ.....	12
6	БОГАЧИК П.П.	МІЖНАРОДНЕ НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ФАКТОР ПОГЛИБЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	14
7	ВЕЛИКА І.О.	ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗРОБІТНИХ ТИМЧАСОВОЮ ТРУДОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.....	16
8	ДРЕМЛЮК А.В.	АНТИМОНОПОЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	18
9	КІРГАН О.О.	ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СІМ'Ї.....	21
10	КІРГАН О.О.	РОЛЬ ПРОФСПЛОК НА РИНКУ ПРАЦІ.....	23
11	КІРГАН О.О.	ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	25
12	КЛИМЧУК А.В.	ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ КРИЗИ.....	27
13	КЛИМЧУК А.В.	ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНИМИ БЛАГАМИ В УКРАЇНІ.....	29
14	КРАВЧЕНКО Ю.О.	ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ДЕРЖАВ.....	31
15	ЛЯНЕНКО Н.В.	ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛАСТИЧНОСТІ ПОПИТУ НА ПРОДОВОЛЬЧІ ТОВАРИ.....	33
16	МАЛЬОВАНІЙ І.А.	ВСТАНОВЛЕННЯ РИНКОВОЇ РІВНОВАГИ НА РИНКАХ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ.....	35
17	МАРЧЕНКО І.В.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ: ПЕРЕХІД ВІД КОНФРОНТАЦІЇ ДО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	39
18	МАРЧЕНКО І.В.	ТАЄМНИЦЯ ГОТИЧНОЇ СУБКУЛЬТУРИ.....	42
19	МАСЛОВАТА Н.А.	ОСОБЛИВОСТІ ТА ДИНАМІКА СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	44
20	МАТВІЄНКО Я.А.	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ.....	46
21	МАТВІЄНКО Я.А.	ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЗАЙНЯТОСТІ І УПРАВЛІННЯ.....	48
22	МОРГАЧОВА Н.Д.	СУБКУЛЬТУРА, ЯК ЧАСТИНА КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА.....	50

23	МОРГАЧОВА Н.Д.	МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ ДЕРЖАВАМИ РІЗНОГО РІВНЯ РОЗВИТКУ.....	52
24	НЕВЛАД Н.В.	ТРУДОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ, ЇХ СКЛАД ТА ОСОБЛИВОСТІ.....	54
25	НЕТАХАТА О.В.	ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ.....	56
26	ОЛЕКСАНДРУК А.С.	ПОНЯТТЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ГРОМАДЯН.....	58
27	ПОГОРІЛЕЦЬ А.М.	ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЖІНОК В УКРАЇНІ.....	60
28	ПОЛІЩУК Н.С.	ОХОРОНА ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	62
29	ПРОЦЮК М.В.	ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ ТА СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ І ЇЇ ВПЛИВ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ.....	64
30	ПРОЦЮК М.В.	ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ.....	65
31	РАТУШНА В.В.	ПРОБЛЕМИ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ.....	68
32	РАТУШНА В.В.	ХАРАКТЕРИСТИКА СУПЕРЕЧЛИВОСТІ ВПЛИВУ МОНОПОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА КОНКУРЕНЦІЮ.....	70
33	РИБАКОВ А.А.	СПОЖИВЧА ПОВЕДІНКА ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ.....	73
34	РИБАКОВ А.А.	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОГЛИБЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ УКРАЇНИ.....	76
35	СІРЕНКО І.І.	МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВОЇ ДИСЦИПЛІН.....	79
36	ЧЕЛІДЗЕ Н.Н.	РИНКИ ПРИРОДНИХ МОНОПОЛІЙ В УКРАЇНІ.....	81

РОЛЬ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ У РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ

АРГАТЮК А.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ст. викладач ТИМЧУК С.В

Сьогодні об'єм припливу іноземних капіталів в економіку України значно зріс, проте сучасний рівень інвестування є недостатнім. Причиною є неефективне використання інвестиційних ресурсів. Досягти ефективності можна за допомогою проведення процесу інвестування у вже сформовані організаційно-економічні структури. Такий варіант розв'язку проблеми може запропонувати міжнародне спільне підприємництво. А саме одна з його складових - спільні підприємства.

Проблематиці функціонування спільних підприємств на території України та їх вплив на розвиток міжнародних економічних відносин присвячені праці вітчизняних вчених, таких як: Александрова М.Г., Новицький В.Є., Кизима Т., Щедрина Т.В. та інших [1, 2, 4].

В Україні сьогодні спільні підприємства функціонують переважно у таких галузях, як внутрішня торгівля (22,4%), харчова промисловість (14,5%), машинобудування і металообробка (12,8%), чорна і кольорова металургія (5,0%), зовнішня торгівля (4,4%), транспорт і зв'язок (4,1%), легка промисловість (4,0%), хімічна промисловість (3,9%), будівництво (3,7%). Найбільша кількість СП зосереджена у м. Києві, Львівській, Одеській, Дніпропетровській, Закарпатській областях. Питома вага внесків іноземних інвесторів у статутні фонди СП оцінюється у 80% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України [4].

Найбільше спільних підприємств функціонує у промисловості – 1828, або 1/4 від їх загальної кількості, у торгівлі й громадському харчуванні – 3076 (42,8%) і будівництві – 584 (8,1%). Відносно низькою залишається питома вага спільних підприємств, що функціонують у сільському господарстві – 153 (2,1%), хоча потенційні можливості даної галузі оцінюються як досить високі [3].

Певний інтерес викликає також питання кадрового забезпечення СП України. Як показала практика, співвідношення між іноземними й українськими громадянами в СП схиляється в бік українського персоналу – в середньому на таких підприємствах працює 85% українців.

Лише мізерна частка підприємств має можливість провадити нові розробки та оновлювати виробничі потужності. В Україні, на жаль, досі відсутня своя система оцінки інвестиційного клімату країни і її окремих регіонів. Іноземні інвестори орієнтуються на оцінки численних консалтінгових фірм, що регулярно відстежують інвестиційний клімат в багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні. Однак оцінки інвестиційного клімату, що даються зарубіжними експертами на їх регулярних засіданнях, що проводяться поза Україною і без участі українських експертів, представляються мало достовірними, а можливо, і упередженими. За даними «Сентрал юроніен економік рев'ю» Україна знаходиться на 15-му місці (з 25) серед країн з перехідною економікою за ступенем привабливості. Хоча зараз можна казати про поліпшення ситуації внаслідок недавнього обвалу української економіки і, як результат, повернення уваги

іноземних інвесторів до сусідньої, більш стабільної України. Важко визначити в таких дослідженнях долю похибки, тим більше, що деякі наші власні дослідники, аналізуючи стан української економіки приходять до невтішних висновків [5].

Сьогодні перспективними є напрямки утворення спільних підприємств у сфері туризму. Так наприклад у 2009 р. спільне підприємство міжнародної групи компаній туризму і відпочинку TUI Travel та S-Group Capital Management, придбало 75% активів провідного туроператора України «Вояж-Київ». [5]

У сфері науки і наукового обслуговування 30% підприємств виробляють продукцію, яка у своїй основі містить новітні технологічні ідеї та розробки. Прикладом може бути діяльність спільних підприємств Національної академії наук України. На базі її науково-дослідних організацій засновано 30 спільних з іноземними фірмами підприємств. До них, зокрема, належить фірма «Річ», створена на базі Інституту проблем матеріалознавства та китайської Меньянської компанії з надтвердих матеріалів, фірма «ВАСП», яка об'єднала науковий потенціал Інституту матеріалознавства та фірми «Ашурст Технолоджі Корпорейшн» (США), спільне підприємство «Інтертурбіна–Патон», створене на базі Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона та фірми «Інтертурбіна–Холдінг» (Нідерланди), спільне українсько-бельгійське хімічне підприємство «Інтерхім», засноване в Одесі Фізико-хімічним інститутом НАН України і фірмою «Сотрамо Інтернейшл НВ» (Бельгія) тощо.

Слід відзначити спільне підприємство «У-Пейдж», яке функціонує на ринку пейджингових послуг вже біля 3-х років. Найважливішою перевагою якого є його дія на київському ринку у стандарті ERMES. В результаті використання даного стандарту, компанія «У-Пейдж» здійснює автоматичний роумінг з Дніпропетровськом, використовує послугу відсилання повідомлення через сайт фірми у Інтернеті та відправку повідомлень обходячи послуги операторського центру – за допомогою голосової пошти (яка підвищує ступінь конфіденційності інформації при передачі повідомлення та може використовуватися як з цифровими, так і з літеро-цифровими пейджерами) [4].

Сфера діяльності спільних підприємств розширилася. Тепер це не тільки розробка технологій та реалізація продукції, а й науково-дослідна діяльність, надання інформаційних та маркетингових послуг, комерціалізація розробок інститутів шляхом ліцензування. Отже, співробітництво з іноземними інвесторами в матеріальній сфері економіки, а також у науці і науковому обслуговуванні є фактором, який позитивно впливає на науково-технічний розвиток економіки, бо створює можливості для наближення виробництва до рівня розвинених країн світу.

Вивчаючи стан міжнародного спільного підприємництва на Україні на початку двадцять першого століття можна зробити висновки про те, що у цієї сфери міжнародного співробітництва все попереду. До такого результату підводять нас як широкомасштабні інтеграційні процеси в межах всього світу, так і наші нагальні внутрішні потреби у припливі іноземних капіталів. Співробітництво у межах спільних підприємств передбачає не тільки залучення капітальних вкладень, матеріально-технічних та фінансових вкладень, але й сучасних форм організації та управління даними капіталами. Переймаючи досвід зарубіжних підприємств, вітчизняні фірми стають на шлях у напрямку до

стабілізації. За подібних умов фірма в питаннях управління та координації виробничо-комерційної діяльності може використовувати не лише оперативне, а й стратегічне планування.

Список використаних джерел:

1. Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України / В.Є.Новицький: Підручник. – К.: КНЕУ, 2003. – С. 432.
2. Кизима Т. Спільне підприємництво: проблеми та шляхи їх вирішення / Т.Кизима // Економіка України. – 2005. – № 7. – С. 88.
3. Статистичний щорічник України за 2009 р. – К., – 2010. – 20 с.
4. Александрова В.П., Щедріна Т.В. Спільне підприємство як форма трансферу технологій / В.П.Александрова, Т.В.Щедріна // Вісник національної академії наук України. – 2007. – № 12. – С. 24–28.
5. Офіційні новини «75% активів провідного туроператора України «Вояж-Київ» придбали спільне підприємство TUI Travel та S-Group» [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.galopom.com.ua/News/Message/>

ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

**БАНЬКО Н.А., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач МІНЧЕНКО Г.С.**

Всі країни колишнього комуністичного табору зачепила демографічна криза й Україна не виняток.

За жовтень 2006 р. на Україні померло 20 000 чоловік, а всього за останні півтора десятка літ ми втратили понад 5 млн. На початку 2008 року чисельність населення була 45 мільйонів 963 тисячі. На 2010 рік українців залишилось близько 43 млн., а до 2050 – біля 26 млн. А ще 15 років тому нас було 52 млн. І якщо відняти 7 млн. заробітчан за кордоном, серед яких 80% жінок репродуктивного віку, то це число ще зменшується до 32 млн. Та ще більше лихо не лише те, що вмирають люди, але й не народжуються в достатній кількості діти. Адже кожна 5-та подружня пара в Україні – бездітна.

Всього жінок на Україні 25,3 млн.; з них фертильного, тобто репродуктивного віку (15 – 47 років) – 12,4 млн. Із 13,5 млн. сімей – 4,5 мають одну дитину; 2,2 млн. – двох дітей; а трьох дітей мають 458 тис. сімей. У селі на кожну жінку припадає 1,7 дитини, у місті – 0,8 дитини. З 400 тис. новонароджених щорічно помирає 4 тис. немовлят.

Як бачимо, статистика невтішна і така, що загрожує безпеці країни. Не хотілося б пророкувати, але з такими темпами зникнення корінного етносу Україна перебуває в стані загрозованої демографічної кризи зараз і зникнення зі сторінок історії в недалекому майбутньому. То ж враховуючи, скільки наша земля пережила не лише екологічних, а й політичних, економічних, моральних “чорнобилів”, воєнних лихоліть, голодоморів, Україну давно вже пора прилучити

до лику Святих земель.

Можливих причин для такого занепаду є аж кілька. Найпершою серед них, без сумніву, є складна економічна ситуація: незважаючи навіть на певне зростання у галузях вітчизняного господарства за минулий рік, переважна більшість українського населення перебуває на межі зuboжіння. Складність з отриманням достатньо оплачуваної роботи змушує багатьох громадян нашої держави шукати роботу за кордоном. Дуже непривабливі перспективи у молодих українців, які, окрім труднощів із працевлаштуванням, зустрічаються також із проблемами з отриманням житла: існуюча державна програма житлового кредитування може забезпечити квартирами та будинками лише незначну кількість молоді.

Ще однією важливою причиною для скорочення населення України є низький рівень фінансування медичної галузі, яка неспроможна ефективно боротися з хворобами населення. Особливо варто наголосити на тому, що нашій державі загрожує епідемія СНІДу. Торік вітчизняні демографи вже почали бити на сполох: за інформацією Інституту економіки НАНУ, до 2016 року від СНІДу загинуть від 900 тисяч до 2,1 мільйона українців. “Чума XX століття”, без сумніву, стає додатковою причиною зменшення українського населення.

Природною основою трудових ресурсів є народонаселення. Роль його як основи суспільного виробництва полягає в тому, що воно виступає споживачем матеріальних благ і тим самим зумовлює розвиток насамперед галузей, які орієнтуються у своєму розміщенні на споживача. Однак найважливішою характерною рисою народонаселення є те, що воно є природною основою формування трудових ресурсів, найголовнішого елемента продуктивних сил, які відіграють вирішальну роль як фактор розміщення трудомістких галузей господарства.

Зниження природного приросту спричиняє деформацію вікової структури населення, зумовлює зниження природного приросту трудових ресурсів. “Старіння” населення призводить до збільшення економічного навантаження на працездатних, труднощів у формуванні трудових ресурсів, забезпеченні народного господарства робочою силою.

Вперше за багато десятиліть природний приріст населення України став від’ємним, тобто смертність перевищує народжуваність. Причинами цього є екологічна криза, що сталася через неправильну експлуатацію великої кількості «брудних» підприємств, а також радіаційне забруднення в результаті чорнобильської катастрофи. На природний приріст населення впливає також економічна криза – наслідок соціалістичного способу виробництва.

До всього, зараз жінки надають перевагу кар’єрі, перед родиною. І це тоді, коли майже кожна 5 жінка не може завагітніти, – стривожені фахівці. Ще одна причина – страх виховувати дитину самотужки. Як стимул – пропонують збільшити виплати при народженні дитини. Кажуть, ризик, що від дітей відмовлятимуться одразу, коли отримуватимуть гроші, мінімальний.

В Україні жінки можуть отримати допомогу в центрах репродуктивної медицини на високому рівні, такому ж, як у Франції, Великій Британії, США, Ізраїлі, тощо. «Сьогодні для цього не треба їхати закордон. Навпаки, приїждять до нас з-за кордону. У нас настільки високий імідж, настільки гарно поставлена

робота по клініках допоміжних репродуктивних технологій, що, будь ласка, звертайтеся».

Також державі потрібно надати молодій сім'ї нормальні умови проживання, надати робочі місця, безкоштовну медицину не на папері, а на яву. Тільки так можна буде зберегти наш народ.

Список використаних джерел:

1. Захоруг Т. Демографічна ситуація: чому нас стає менше? // Україна і світ – 2006. – 21 – 25 травня.
2. Заставний Ф.Д. Географія України. – Львів: Світ, 2008. – 472 с.
3. Населення // Україна у цифрах у 2010 році. – Державний комітет статистики України.
4. Розміщення продуктивних сил України / за заг. ред. Є.П. Качана. – К.: Вища школа. – 375 с.

КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ В УКРАЇНІ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

**БАРАНОВСЬКА І.Р., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач САТАНІВСЬКА І.П.**

У процесі здійснення господарської діяльності в умовах ринкового середовища відбувається відбір найбільш дієздатних та ефективних товаровиробників, оскільки конкурентне середовище автоматично витісняє із виробничого процесу тих господарюючих суб'єктів, результати діяльності яких не відповідають умовам ринкового господарства.

Аналіз стану конкурентного середовища має дуже важливе значення для розуміння тенденцій розвитку економіки України, розробки рекомендацій щодо удосконалення конкурентної політики.

Перші серйозні теоретичні дослідження про конкуренцію як рушійну силу розвитку економіки були започатковані в середині XVIII ст. представниками класичної політекономії. Зокрема, А. Сміт дослідив, а пізніше Д. Рікардо побудував модель досконалої конкуренції, К. Маркс доповнив її з позиції закону вартості. А. Курно теоретично обґрунтував також поняття олігополії, та її вплив на конкурентне середовище, а П. Сраффа, Ф. Еджоурт, А. Лернер, Ф. Хайек та інші – зміст монополії.

Узагальнені результати розрахунків, які проводилися дослідниками, свідчать про те, що більше половини товарів та послуг виробляються на загальнодержавних та регіональних ринках, де структурні обмеження конкуренції відсутні. Про позитивні зміни в економіці свідчить також скорочення частки продукції, що виробляється в умовах "чистої" монополії, з 11,8% у 2007 до 10,5% у 2008 році, на ринках з домінуванням однієї фірми – з 22,7% до 19,9%. Збільшення частки ринків з ознаками "жорсткої" олігополії з 11,6% до 15,3% пояснюється швидкими темпами зростання виробництва у ряді галузей, таких як,

наприклад, нафтопереробна промисловість, а також переходом до даної групи деяких важливих ринків у харчовій, хімічній промисловості, машинобудуванні та транспорті [1].

У різних галузях національної економіки умови конкуренції суттєво відрізняються. Найбільш монополізованими залишаються паливно-енергетичний комплекс, а також транспорт і зв'язок. Хоча частка монополізованих ринків у більшості секторів економіки зменшилась, у машинобудуванні спостерігається зворотна тенденція. Слід відзначити, що на більшості олігопольних ринках в Україні конкуренція є досить сильною.

Особливе занепокоєння викликає зростання рівня монополізації у торгівлі та посередницькій діяльності. Це пов'язано насамперед з діяльністю "нетипових" підприємств, фірм, що є невеликими за кількістю зайнятих, однак демонструють надзвичайно високі обсяги виробництва. За розрахунками питома вага "нетипових" підприємств в обсязі виробництва склала у 2008 році 16,9 %, а в чисельності робітників – 0,5 % [2]. Такі фірми здебільшого є своєрідними "тунелями" для переливу доходів від великих підприємств до певних осіб, і при цьому широко використовуються схеми, які дозволяють ухилятися від податків.

Певне уявлення про структуру товарних ринків дає також визначення частки найбільших підприємств у промисловому виробництві та зайнятості. Сукупний рівень концентрації виробництва в промисловості України є досить високим: 20 середніх підприємств дають більш як чверть промислового виробництва, а 100 найбільших – приблизно половину. При цьому, якщо у 2008 році частка індустріальних гігантів в обсязі виробництва істотно скоротилася порівняно з 2007 роком, то у 2009 році спостерігалася зворотна тенденція. Зростання частки найбільших підприємств у чисельності працівників багато в чому пояснюється зменшенням зайнятості у промисловості за 2007-2009 роки більш ніж на 10%.

Високий рівень концентрації виробництва, неефективне функціонування конкурентного середовища та монополізація багатьох ринків в Україні значною мірою є наслідком недостатнього розвитку малих та середніх підприємств. При цьому, якщо за останні роки в країні зроблені певні кроки щодо підтримки малого бізнесу, то становище середніх підприємств в цілому погіршилося. У 2007-2008 роках питома вага таких підприємств в обсязі виробництва складала 17,5%, а у 2009 році вона зменшилась до 15,7% [3]. Якщо великі підприємства зазвичай активно лобіюють свої інтереси у владних структурах, малі можуть перейти на спрощену систему оподаткування, то можливості середніх підприємств щодо подолання несприятливих умов у сучасному конкурентному середовищі більш обмежені. При цьому, зростання малого бізнесу далеко не повністю компенсує недостатній розвиток середнього. Адже на багатьох ринках зі значним ефектом масштабу реальним конкурентом для монополістів може бути лише середній бізнес.

Важливу інформацію щодо стану конкурентних відносин в країні дають дослідження бізнес-середовища в Україні, які здійснює Міжнародна Фінансова Корпорація. Згідно з даними опитування, проведеного у 2009 році, головними перешкодами для розвитку бізнесу підприємці вважають нестабільність законодавства, корупцію та політичну нестабільність. Четвертий за значимістю фактор – нерівні умови конкуренції. При цьому, якщо у 2007 році нерівність умов

конкуренції вважали значною перешкодою 53% опитаних, у 2008 році – 45%, то у 2009 році – 61% [4]. Результатом таких змін є зростання перешкод для вступу підприємців на ринки, що полегшує збереження монопольного становища або здійснення змов.

У наш час конкурентні відносини розвивалися досить динамічно. Посилення конкуренції стало одним з найважливіших чинників, що обумовили швидке економічне зростання при збереженні відносної стабільності цін. Однак у 2008-2009 роках спостерігається певне послаблення інтенсивності конкуренції в найважливіших галузях, збільшення частки великих підприємств у виробництві при скороченні питомої ваги середніх, зростає нерівність умов підприємницької діяльності.

Що стосується конкуренції з боку вітчизняних та іноземних товаровиробників, то за різними галузями національної економіки спостерігається різна ситуація. Так, певна група галузей відчуває вплив конкуренції як з боку одних, так і інших (хімічна і нафтохімічна промисловості, чорна металургія), друга – більше з боку вітчизняних інвесторів (поліграфічна промисловість), інші – більше з боку іноземних (легка промисловість). В цілому ж конкуренція на ринках України має тенденцію до зростання.

Конкурентна політика хоча і є досить розвиненою і складеною, існує проблема її застосування. І в основному це пов'язано з державним впливом на підприємницьку діяльність, який в більшості випадків тільки стримує розвиток конкурентного середовища, а не стимулює його. Шляхами підвищення конкуренції є скасування бар'єрів в економіці для лібералізації торгівлі, належний контроль за конкурентним законодавством, захист прав власності для створення стимулів для підприємницької діяльності, усунення проблем процесу приватизації, створення простої і уніфікованої схеми оподаткування, покращення роботи регуляторних органів. У покращенні міжнародної конкурентоспроможності нашої країни головна роль відводиться залученню інвестицій як основному стимулу до проведення науково-технічних розробок і впровадження їх досягнень у виробництво.

Список використаних джерел:

1. Костусев А. А. Конкурентная политика в Украине. Монография. – К.: КНТЭУ, 2009.
2. Макроструктурна політика та структурна трансформація: досвід Польщі та України. – К.: Заповіт, 2007.
3. Крючкова І. В. Структурні чинники розвитку економіки України. – К.: Наукова думка, 2008.
4. Неміцкас А., Сенчук Б., Бабанін О. Україна: чи сприятливі умови для підприємницької діяльності. – К., 2009.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОПИТУ ТА ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА НЬОГО НА РИНКУ ПРАЦІ

БОГАЧИК П.П., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: к.е.н., доцент ПЕНЬКОВА О. Г.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства досить гострою є проблема дефіциту кваліфікованої робочої сили. За роки незалежності України мільйони громадян України, маючи певний фах, подалися у пошуках кращої долі в інші країни світу. Основними наслідками зовнішньої трудової міграції для ринку праці України є: погіршення соціально-демографічної структури і, як наслідок, загальне зменшення трудового потенціалу в короткостроковому періоді від виїзду самих мігрантів, і до динамічного ефекту зменшення обсягу трудового потенціалу від подальшого скорочення народжуваності в Україні внаслідок трансформації тимчасової міграції в постійну; зменшення кількості трудових ресурсів, що спричиняє ситуацію, за якою більшість соціальних витрат припадає на працююче населення, яке залишається в Україні. Одночасно молодь, здобувши в країні вищу освіту, не може працевлаштуватися через невідповідність попиту й пропозиції на працівників певних професій на вітчизняному ринку праці.

Нині економічна криза негативно позначилась на рівні зайнятості населення не лише України, а й решти країн світу. Зокрема, в грудні 2010 року рівень безробіття серед молоді в країнах ЄС склав 5,7 мільйона (з урахуванням сезонних коливань 5,4 мільйона), що стало на 1,1 мільйона більше, ніж в той самий період рік тому. Рівень безробіття серед молоді значно зріс у 16-ти країнах ЄС, найбільше в Італії (на 1%), Іспанії (0,4%), Франції та Польщі (на 0,3%), Великобританії у вересні 2010 (на 0,5%). Повільний рівень росту був тільки в Німеччині (0,1%). В Австрії та Болгарії рівень безробіття серед молоді зріс на 0,5%, в Угорщині на 0,6%, в Словаччині на 0,7%, в Люксембурзі на 0,8%. В цілому ситуація з рівнем безробіття серед молоді була гіршою, ніж рік тому в 11 країнах ЄС. Станом на листопад ситуація покращилася тільки в Німеччині (рівень безробіття впав на 1,6%) та Великобританії (рівень безробіття впав на 0,8%), але значно зріс в Іспанії (4,3%), Франції (1,2%), Італії (2,5%) та Польщі (2,4%). У листопаді 2010 рівень безробіття серед молоді був менший, ніж у листопаді 2009 у таких країнах, як Бельгія, Чеська Республіка, Фінляндія, Угорщина, Мальта, Нідерланди та Швеція.

За даними вітчизняної Державної служби статистики щодо результатів вибіркового обстеження населення з питань економічної активності за 9 місяців 2010 року, рівень економічної активності населення віком 15-70 років зріс з 63,7% до 64,0%.

Чисельність зайнятого населення віком 15-70 років у середньому за 9 місяців 2010 року, порівняно з відповідним періодом 2009 року, збільшилась на 37,1 тис. осіб та становила 20,4 млн. осіб.

Рівень зайнятості населення в середньому по Україні зріс з 58,2% до 58,9%. Зростання цього показника відбулося як серед чоловіків, так і серед жінок. Рівень зайнятості серед сільських мешканців не змінився, а серед мешканців міст виріс з 56,2% до 57,2%. Зростання рівня зайнятості відбулося в усіх регіонах України.

Чисельність безробітних в Україні в середньому за 9 місяців 2010 року, порівняно з відповідним періодом минулого року, зменшилась на 153,6 тис. осіб і склала 1,8 млн. осіб. Серед безробітних 71,6% складали мешканці міст (майже 1,3 млн. осіб), решту – сільські жителі (504,1 тис. осіб). Зменшення чисельності безробітних відбулося в усіх регіонах країни, найбільше – у Донецькій, Дніпропетровській областях та м. Києві.

Рівень безробіття населення віком 15-70 років, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП), знизився з 8,6% економічно активного населення за 9 місяців 2009 року до 8,0% за 9 місяців 2010 року. Зниження рівня безробіття відбулося в усіх регіонах.

Рівень безробіття в Україні залишається нижчим, ніж у середньому по країнах Євросоюзу, де він зріс з 8,8% до 9,6%, та становив, зокрема, у Польщі – 9,7%, Болгарії – 9,9%, Угорщині – 11,2%, Словаччині – 14,6%, Естонії – 18,0%, Литві – 18,1%, Латвії – 19,9%, Іспанії – 20,0%.

Однак, сучасний стан ринку праці України характеризується таким:

1. Низькі стандарти праці знижують економічну активність населення і на зміну циклічному безробіттю приходить безробіття інституціональне. У структурі загальних доходів населення у 2008р. на заробітну плату та соціальну допомогу припадали майже однакові частки: 43,3 та 41,2% відповідно.

2. З переходом до ринкової економіки помилково були зруйновані основи національної системи аналізу, оцінки та прогнозування ринку праці. Перехід до запропонованої МОП уніфікованої методики оцінки праці не надає об'єктивної основи для прийняття рішень в сфері стратегічного регулювання національного ринку праці.

3. Відмова від інструменту державного замовлення і розподілу спеціалістів на користь ринкових регуляторів попиту і пропозиції призвели до дисбалансу ринку праці відірваності системи освіти від реальних потреб національної економіки.

4. Відмова від єдиної тарифної сітки системи нормування праці призвело до втрат зв'язку заробітної плати з кінцевими результатами праці.

5. Чинна організаційна структура управління ринком праці є такою, що розрахована на поточне регулювання ситуації на ринку праці і не включає підрозділи, що відповідали б за прогнозування стану ринку праці та стратегічне планування, аналіз за контроль досягнення таких планів, їх поточне керування, вивчення регіональних диспропорцій на ринку праці та формування політики трудової міжрегіональної міграції та міграцій місто-село.

Дослідження ринку праці дає підстави стверджувати, що основними чинниками, що впливають на рівень зайнятості є:

- соціально-економічні (спад виробництва; структурна перебудова народного господарства; розміри тіньової економіки; відсутність довгострокових інвестицій);

- природоресурсні (висока забезпеченість стратегічними природними ресурсами; наявність вільних земель для виробничих інвестицій);

- зовнішньоекономічні (переорієнтація більшої частини внутрішньої торгівлі на імпорт; домінування в зовнішньоторговельному обігу природних ресурсів; витіснення вітчизняного виробника зі світового і внутрішнього ринків; масовий

відплив капіталу з країни);

- демографічні (процес природного зменшення населення; тенденція до скорочення тривалості життя; збільшення кількості осіб, що вступають у працездатний вік);

- міграційні (позитивне сальдо міграції в цілому; значне збільшення тимчасової неврахованої міграції; інтелектуальний відплив за кордон);

- політичні (нестабільність політичної ситуації);

- інституціональні (особливості трудового законодавства; рівень впливу профспілок; найпоширеніші системи найму і типи трудових контрактів).

Вирішенням ситуації, яка склалася на ринку праці, є насамперед стабілізація макроекономічної ситуації в країні, відновлення до кризових темпів економічного зростання, що призведе до збільшення кількості робочих місць, наближення освітніх послуг до потреб ринку праці, відновлення можливості залучення шукачів роботи з обмеженими можливостями до надомної праці, детінізація зайнятості, формування сприятливого середовища для розвитку підприємницької ініціативи громадян.

СТАНОВЛЕННЯ ОПТОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В РИНКОВИХ УМОВАХ

**БОГАЧИК П.П., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: к.е.н., доцент МАКУШОК О.В.**

Поняття оптової торгівлі та її суті впродовж тривалого періоду були предметом уваги і дискусії в радянській економічній літературі, що мало істотний вплив на економічні погляди в Україні у ХХст. Концепція оптової торгівлі інтерпретувалася неоднозначно, а часто і протилежно.

Увага до оптової торгівлі посилюється з 1965 р., що пов'язано з початком проведення економічної реформи в народному господарстві. У цей період стала зазнавати критики система розподілу й обміну засобів виробництва без урахування їх товарної природи. Було поставлене завдання до поступового переходу від централізованого фондування до планового розподілу матеріально-технічних ресурсів шляхом оптової торгівлі. Особливості останньої полягали в тому, що вона здійснювалася тільки територіальними постачальницько-збутовими базами, складами, магазинами, а продукція реалізовувалася споживачам як вільно, так і за лімітами, що виділялися.

Найбільш типовим визначенням оптової торгівлі того часу було таке: “Оптова торгівля продукцією виробничо-технічного призначення є формою планового розподілу матеріальних ресурсів, заснованою на державному плані розвитку народного господарства.”

Розвиток оптової торгівлі визначається наступними тенденціями в економіці:

- 1) зростанням масового виробництва на великих підприємствах, віддалених від основних користувачів готовою продукцією;

- 2) збільшенням обсягів виробництва продукції про запас, а не для виконання вже укладених конкретних договорів;
- 3) збільшенням числа рівнів проміжних виробників і користувачів;
- 4) необхідністю пристосовувати товари до потреб проміжних і кінцевих користувачів.

На сьогодні в Україні (за даними Держкомстату) налічується близько 30 тис. посередницьких організацій із загальною кількістю працівників більше 600 тис. осіб [1].

Питома вага реалізації товарів за посередництвом організацій оптової торгівлі в загальному обсязі продукції, яка відвантажується виробниками, становить близько 25%.

За оцінкою економістів, оптова торгівля в Україні, поза всяким сумнівом, за масштабами руху потоків товарів і послуг та їх обсягами займає перше місце. Вона забезпечує обмін у величезних розмірах - не менше 85 млрд. грн. у міжгалузевому обороті і близько 3,6 млрд. грн. в обороті товарів кінцевого споживання. Проте, порівняно з розвиненими країнами, Україна значно відстає за рівнем забезпеченості оптовими підприємствами (таблиця 1).

Порівняно з розвиненими країнами в Україні показник забезпеченості складською мережею нижчий у 15-20 разів. Особливо погано забезпечена складською мережею оптова торгівля - на її частку припадає лише 14,2% усієї кількості загально-товарних складів і 21% загальної складської площі. Складські площі використовуються за своїм призначенням на 40-60%, а решта частини здається в оренду, використовується на умовах кооперації або продається комерційним структурам.

1.Забезпеченість підприємствами оптової торгівлі України і деяких розвинених країн

Показники	Україна	США	Франція	Німеччина	Велико-британія	Італія	Нідерланди	Бельгія
На 1 тис. кв. м	3,5	36	145	213	164	300	533	655
На 10 тис. осіб	0,4	15,7	15,1	13,0	7,1	16,0	15,8	20,4

У розвинених країнах збут значної маси товарної продукції проводиться через оптово-посередницькі структури, оскільки виробникам товарів, особливо дрібним і середнім, часто вигідніше користуватися їх послугами, ніж вкладати засоби в створення власних збутових каналів. За останні 20 років частка оптово-посередницьких ланок в реалізації товарів в західних країнах збільшилася з 25 до 40-45%. При цьому, якщо в Англії через оптово-посередницькі ланки проходить близько 25% роздрібного товарообігу, то в США - 50%.

Найбільшою різноманітністю відрізняється організаційна структура оптово-

посередницької діяльності в США, де налічується до 20 видів різного роду посередницьких структур, а з урахуванням товарної спеціалізації їх число перевищує декілька тисяч. Кількісно це виглядає таким чином: 300 тис. оптових фірм і близько 70 тис. оптових посередників.

На даний час з розвитком оптово-посередницької діяльності в Україні з'явилася серйозна проблема у виробників та споживачів–спекулятивні дії посередників, що дають змогу оптовим та роздрібним посередникам, деколи отримувати набагато більші прибутки, ніж самим товаровиробникам, а також споживачі мають змогу придбати меншу кількість товару за існуючого рівня доходу. Тому наш український товарний ринок, зможе максимально задовольнити потреби наших співвітчизників з максимальними вигодами для споживача і продавця за рахунок серйозного державного контролю і регулювання.

МІЖНАРОДНЕ НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ФАКТОР ПОГЛИБЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

**БОГАЧИК П.П.. студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ст. викладач ТИМЧУК С.В.**

В сучасних умовах все більше поширюються відносно нові форми міжнародних економічних відносин, в зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу та поширення високотехнологічних новинок у кожному розвинутому суспільстві. Розвиток науки має значний вплив на розвиток країн в цілому та покращення її взаємовідносин з розвинутими державами світу.

Основні аспекти розвитку науково-технічних відносин досліджувались в працях Козика В.В., Панькової Л.А., Даниленко Н.Б. та інших. Проте ще потребують вивчення сучасні тенденції в сфері міжнародного співробітництва у науково-технічній сфері.

В організаційно-виробничому аспекті міжнародні науково-технічні відносини можна класифікувати на: обмін загальною науково-технічною інформацією; укладання та реалізацію контрактних угод щодо проведення НД ДКР; здійснення міжнародних науково-технічних програм по спеціальних проблемах (біотехнологія, генна інженерія і т.д.); спеціалізація в галузі науково-технічних робіт; кооперування в галузі науково-технічних робіт (об'єднання зусиль партнерів з метою спеціального розв'язання науково-технічних задач); міжнародні науково-виробничі об'єднання; міжнародні науково-дослідні організації; міжнародні науково-дослідні інститути (МАГАТЕ інститут ядерних досліджень в Дубліні); міжнародні науково-технічні лабораторії (лабораторія сильних полів у Варшаві); міжнародні науково-технічні центри (центр по електрозварюванню – інститут ім. Патона в Україні) [3].

Традиційно склалося, що основні наукові дослідження в Європі проводяться більше в науково-дослідних інститутах, в США традиційна наука твориться в університетах, а прикладна наука – в пошукових лабораторіях на базі великих приватних компаній. Міжнародне науково-технічне співробітництво здійснюється

у різних напрямках (рис. 1).

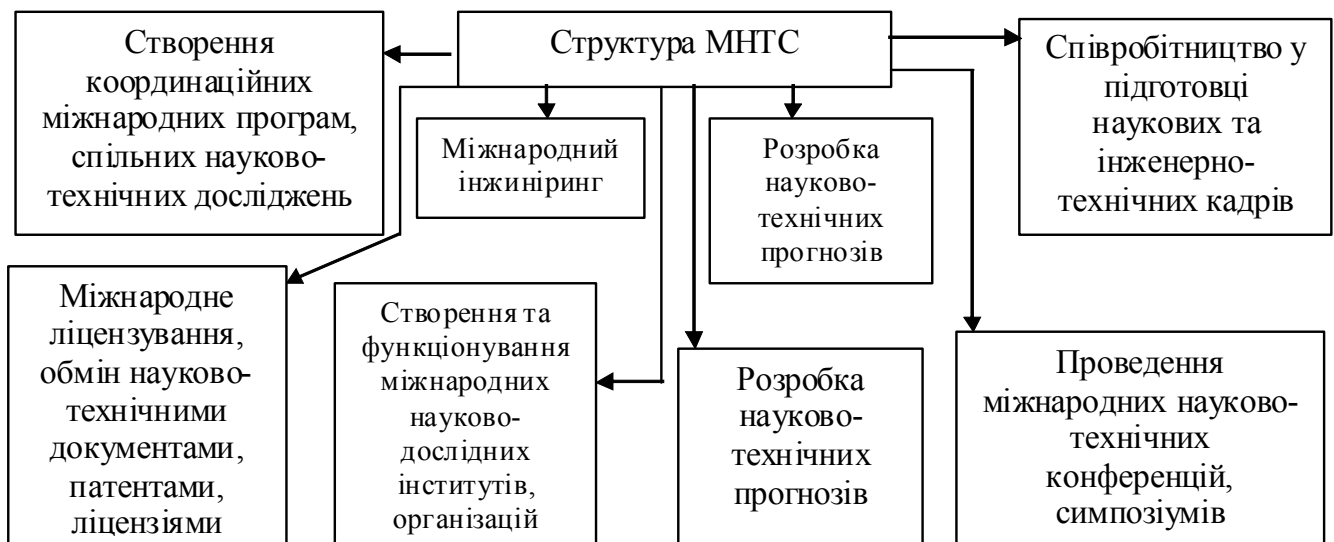

Рис.1. Структура міжнародних науково-технічного співробітництва*

* сформовано автором на основі [3]

Серед великої кількості міжнародних організацій, що діють на рівні міжнародного науково-технічного співробітництва, помітно виділяються деякі з них. Так активно діє сьогодні Світова організація інтелектуальної власності, яка сприяє охороні інтелектуальної власності у всьому світі шляхом розвитку співробітництва держав та взаємодії з будь-якою іншою міжнародною організацією [2].

Нині в світі функціонують цілий ряд науково-дослідних інститутів. Так в Україні діє Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона. Новітні розробки інституту користуються попитом в різних країнах світу. В Ірландії успішно функціонує Інститут ядерних досліджень МАГАТЕ у Дубліні, який займається перевіркою роботи атомних електростанцій по всьому світу.

Сьогодні одним із напрямів діяльності МАГАТЕ є боротьба з надмірним видобутком урану. Так за даними досліджень МАГАТЕ з травня 2010 р. виробництво низько збагаченого урану в Ірані зросло на 15% і досягло 2,8 тонн, що на думку агентства може наблизити країну до створення ядерної бомби.

Вагомий внесок в розвиток науково-технічних відносин має лабораторія сильних полів у Варшаві. Основний напрямок досліджень-експериментальне дослідження аномалій фізичних властивостей магнітних напівпровідників. Лабораторія пов'язана науковими контактами з науковими установами різних країн: Інститут неорганічної хімії РАН (Москва); Інститут фізики ПАН (Варшава, Польща); Міжнародна лабораторія сильних магнітних полів і низьких температур (Вроцлав, Польща); Вінкентій Університет (Іспанія); Гранти та фінансування: РФФД (2003-2005) [1].

Сьогодні постає проблема міжнародного патентування в сфері науково-технічних розробок, яка полягає в тому, що в різних країнах по різному побудовані правила щодо патентування. В США Патентне бюро вирішує хто є

першим, істинним та оригінальним винахідником, а час подання заявки на винахід не грає ніякої ролі, так як це практикується в Європі.

На сучасному етапі науково-технічне співробітництво знаходиться на високому рівні. В подальшому воно ще більше зростатиме, що дасть змогу більш краще та швидше розвивати економіку і благоустрій людей в усьому світі. Саме за рахунок НТП можливе стабільне економічне зростання економіки та рівень економічного розвитку країни у всіх галузях економіки. Науковий потенціал України надзвичайно великий, однак держава не повинна його втрачати. Для цього потрібно забезпечувати необхідний рівень життя для молодих фахівців, які мають феноменальні здібності у галузі науки. Країна не повинна допустити ситуації, яка склалася в 90-х роках ХХ століття, так званого “відпливу умів”. Виважена політика уряду дозволить ефективно розвивати науково-технічне співробітництво на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини / В.В.Козик, Л.А.Панкова, Н.Б.Даниленко: Навч. посіб. -7-ме вид. стер – К.: Знання, 2008 – 406с.;
2. Офіційний сайт Світової організації інтелектуальної власності [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.wipo.int/portal/index.html.en>;
3. Гамота Ю.Б. Шлях від фундаментальних досліджень до інновацій / Ю.Б.Гамота [Електронний ресурс] режим доступу: http://www.crdp.org/usr_doc/2-Gamota-ukr.doc

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗРОБІТНИХ ТИМЧАСОВОЮ ТРУДОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

**ВЕЛИКА І.О., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.**

Соціальний захист визначається як діяльність держави й органів місцевого самоврядування, громадських організацій, підприємств, спрямована на створення сприятливого для людини оточуючого середовища, охорону материнства та дитинства, надання допомоги сім'ї, охорону здоров'я громадян, професійну підготовку громадян, забезпечення зайнятості населення, охорону праці, регулювання заробітної плати і доходів населення, забезпечення громадян житлом, регулювання права власності держави, матеріальне обслуговування та забезпечення непрацевдатних, інших громадян, які потребують соціальної підтримки. Соціальний захист є практичною діяльністю з реалізації основних напрямів соціальної політики.

Відповідно до цих підходів соціальному захисту на ринку праці підлягають не лише безробітні, але й усе економічно активне населення. Соціальний захист економічно активного населення здійснюється за такими основними напрямками:

- заходи держави, пов'язані з кваліфікаційною підготовкою до трудової діяльності;
- заходи, що забезпечують можливість реалізації здібностей кожного у

процесі трудової та виробничої-діяльності і сам процес такої діяльності;

- заходи, спрямовані на створення нових робочих місць і підтримку працівників, які втратили роботу .

В Основах законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначається як система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим ним органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел, передбачених законом.

Статтею 4 Закону України "Про зайнятість населення" передбачаються наступні гарантії держави працездатному населенню у працездатному віці в Україні: добровільність праці, вибір або зміну професії та виду діяльності; захист від необгрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи; безплатне сприяння у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти, з урахуванням суспільних потреб, всіма доступними засобами, включаючи професійну орієнтацію і перепідготовку; компенсацію матеріальних витрат у зв'язку з направленням на роботу в іншу місцевість; виплату вихідної допомоги працівникам, які втратили постійну роботу на підприємствах, в установах і організаціях, у випадках і на умовах, передбачених чинним законодавством; безплатне навчання безробітних нових професій, перепідготовку в навчальних закладах або в системі державної служби зайнятості з виплатою матеріальної допомоги; виплату безробітним в установленому порядку допомоги по безробіттю, матеріальної допомоги по безробіттю, матеріальної допомоги членам сім'ї, які перебувають на їх утриманні, та інших видів допомоги; включення періоду перепідготовки та навчання нових професій, участі в оплачуваних громадських роботах, одержання допомоги по безробіттю та матеріальної допомоги по безробіттю до стажу роботи, а також до безперервного трудового стажу; надання роботи за фахом на період не менше трьох років молодим спеціалістам — випускникам державних навчальних закладів держави, раніше заявлених підприємствами, установами, організаціями.

Відповідно до трудового законодавства України можна визначити такі організаційно-правові форми працевлаштування громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства:

- а) укладення громадянами трудових договорів в індивідуальному порядку;
- б) укладення громадянами трудових договорів при організованому наборі;
- в) переведення працівників за їхньою згодою на інші підприємства, організації, установи;
- г) укладення трудового договору за направленням Державної служби зайнятості України;
- д) укладення громадянами трудових договорів за сприяння суб'єктів підприємницької діяльності, що займаються посередництвом у працевлаштуванні

громадян.

Держава створює умови незайнятим громадянам у поновленні їхньої трудової діяльності та забезпечує їм такі види компенсацій: а) надання особливих гарантій працівникам, вивільнюваним з підприємств, установ, організацій; б) виплата матеріальної допомоги в період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації; в) виплата в установленому порядку допомоги по безробіттю, матеріальної допомоги по безробіттю; г) подання додаткової матеріальної допомоги безробітному громадянину й членам його сім'ї з урахуванням наявності осіб похилого віку і неповнолітніх дітей, які перебувають на його утриманні.

АНТИМОНОПОЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

**ДРЕМЛЮК А. В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач ЛОПАТИНСЬКА А.М.**

В умовах ринкової трансформації економіки України питання захисту конкуренції, недопущення зловживання ринковою владою монополістичних структур є особливо актуальним. Створення конкурентного середовища, захист законних інтересів підприємців і споживачів, регулювання діяльності монополій сприяють формуванню цивілізованих ринкових відносин, підвищенню ефективності функціонування національної економіки і є однією зі складових антимонопольної діяльності держави.

Антимонопольна політика – це система заходів держави щодо демонополізації економіки, фінансової, інформаційної, консультативної та іншої підтримки суб'єктів господарювання, що сприяє розвитку конкуренції. Вона складається з таких елементів:

- 1) антимонопольне законодавство;
- 2) антимонопольне регулювання, яке використовується в окремих галузях.

Антимонопольне законодавство містить нормативні акти, що визначають організаційні та правові засади розвитку конкуренції, заходи попередження, обмеження і припинення монополістичної діяльності та нечесної конкуренції. Дане законодавство поширюється на всі види товарного виробництва і комерційної діяльності, включаючи виробництво і товарооборот, платні послуги, проектування продукції та технології, а також наукові розробки, що призначені для використання їхніх результатів у виробництві та товарообороті, у платних послугах.

Антимонопольне законодавство також визначає поняття «монопольне становище», під яким розуміється домінуюче становище підприємця, що дає йому можливість самотійно або разом з іншими підприємцями обмежувати конкуренцію на ринку певного товару.

Саме по собі монопольне становище того або іншого підприємця не визначається порушенням антимонопольного законодавства. Таким порушенням

Закон “Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності” визнає зловживання монопольним становищем на ринку.

Монопольна діяльність є не лише діями чи бездіяльністю підприємців, що займають монопольне становище на ринку, а й діями (бездіяльністю) органів влади і управління, спрямовані на недопущення, істотне обмеження чи усунення конкуренції. Антимонопольне законодавство під органами влади розуміє органи державного управління, місцеві органи влади і управління, органи управління громадських організацій, а також асоціації, концерни, міжгалузеві, регіональні та інші об'єднання при виконанні ними функцій управління в межах повноважень, переданих - підприємствами, організаціями, делегованих органами державного управління.

Для проведення антимонопольної політики держава створює антимонопольні служби, основною задачею яких є контроль монополістичних тенденцій у країні. Антимонопольні служби не є частиною законодавчої влади, але їхня компетенція дозволяє їм виконувати дорадчу функцію. Подібні організації не мають права діяти авторитарними методами, наприклад, закривати підприємства, але вони можуть змусити підприємство, що домінує на ринку, відновити постачання продукції тому одержувачу, якому в цих постачаннях було протизаконно відмовлено. У противному випадку накладаються грошові штрафи, передбачені законодавством за порушення антимонопольного закону. При цьому необхідно відзначити, що всі рішення антимонопольної служби повинні підлягати перевірці державними судами.

З метою запобігання монопольного положення окремих підприємців на ринку Антимонопольний комітет України і його територіальні керування здійснюють попередні дії по державному контролю за реорганізацією (злиттям і приєднанням) підприємств, створенням асоціацій, концернів, міжгалузевих, регіональних і інших об'єднань підприємств, перетворення органів керування в зазначені об'єднання, а також за створенням, реорганізацією ліквідацією господарських товариств.

Антимонопольний комітет України в межах наданої йому компетенції має право:

- визначати межі товарного ринку, а також монопольне становище підприємств на ньому;
- давати підприємствам обов'язкові для виконання розпорядження про припинення порушень антимонопольного законодавства та про відновлення початкового становища, про примусовий поділ монопольних утворень, припинення неправомірних угод між підприємствами;
- давати центральним та місцевим органам виконавчої влади, виконавчим органам місцевого та регіонального самоврядування обов'язкові для виконання розпорядження про скасування та зміну прийнятих ними неправомірних актів, про припинення порушень та розірвання укладених ними угод, що суперечать антимонопольному законодавству, забороняти або дозволяти створення монопольних утворень центральними та місцевими органами державної виконавчої влади, органами місцевого та регіонального самоврядування, а також господарючими суб'єктами;

- вносити у відповідні державні органи обов'язкові для розгляду подання, щодо скасування ліцензій, припинення операцій зовнішньоекономічної діяльності підприємств у разі порушення ними антимонопольного законодавства;
- накладати штрафи у випадках передбачених чинним законодавством;
- розробляти і затверджувати нормативні акти та питання, що належать до їх компетенції.

Під антимонопольним регулюванням розуміється процес обмеження монопольної діяльності, що передбачає безпосереднє державне регулювання на конкретних монополізованих ринках, або діяльності конкретних монопольних утворень шляхом централізованого встановлення кількісних і якісних показників.

Метою даного регулювання є захист інтересів споживачів і суспільства в цілому від негативних наслідків монопольної діяльності конкретних господарюючих суб'єктів.

Для досягнення цієї мети слід:

- 1) забезпечити оптимальний баланс інтересів монопольних утворень і суспільства;
- 2) запобігти одержанню господарюючими суб'єктами надприбутків внаслідок використання монопольного становища;
- 3) забезпечити нормативний рівень якості товарів, що виробляються монопольними утвореннями;
- 4) забезпечити необхідні обсяги товарного наповнення ринку та доступ усіх членів суспільства до певних товарів, що постачаються на ринок монопольними утвореннями;
- 5) регулювати забезпечення товарами специфічних груп споживачів і територій.

Для цілей антимонопольного регулювання використовуються кількісні та якісні показники стосовно цін, тарифів, обсягів ринку (виробництва), нормативів якості, стандартів, структури розподілу товарів на ринку, бар'єрів вступу на ринок тощо. Тому антимонопольне регулювання повинно здійснюватися шляхом:

- установлення цін і тарифів (відпускних цін на продукцію підприємства-виробника, граничних рівнів цін, торговельних, постачально-збутових надбавок і націнок), граничних нормативів рентабельності;
- декларування зміни цін;
- установлення стандартів і показників якості для товарів і послуг;
- регулювання обсягів ринку (виробництва);
- установлення державного замовлення та державного контракту;
- розподілу ринків (визначення споживачів, постачальників тощо);
- тарифного регулювання імпорту та експорту товарів.

Отож, практика регулювання монополій потребує ефективних методів впливу, які б базувалися на закономірностях конкурентного ринкового середовища. І хоча антимонопольна служба України ще дуже молода, але вже здійснені її перші кроки до нормалізації ситуації. Їй ще багато потрібно зробити рішучих дій та ці дії повинні здійснюватися одночасно з удосконаленням антимонопольного законодавства України. У даному напрямку необхідно звернути особливу увагу на більш ніж віковий досвід антимонопольного законодавства і на антимонопольну практику інших розвинутих країн.

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СІМ'Ї

КІРГАН О.О., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач МІНЧЕНКО Г.С.

У Концепції державної сімейної політики, схваленій постановою Верховної Ради України від 17.09.2008 р. №1063-XIV, визначено, що в сучасних умовах зростає роль сім'ї у життєзабезпеченні та вихованні дітей, їх оздоровленні і лікуванні, отриманні освіти і спеціальності, а відповідальність за утримання і виховання дітей покладена на батьків значно більшою мірою, ніж на державу. Це зумовлюється передусім тим, що сім'я в умовах кризи стає чи не єдиною ланкою, здатною витримати психологічні і економічні, соціальні перевантаження, забезпечуючи при цьому етико-психологічну і духовну підтримку людині [1].

Соціально-економічні трансформації, що відбуваються в українському суспільстві в останні десятиріччя, супроводжуються докорінними змінами у людській свідомості, ламанням консервативних стереотипів. Тому дуже важливо, що навіть за сучасних умов, складних для родини як в економічному, так і в психологічному плані, більшість респондентів, які брали участь в опитуванні, все ж вважають сім'ю здатною повноцінно реалізувати свою виховну функцію. При цьому гендерний фактор не був значимим у відповідях на запитання «Як Ви гадаєте. Чи здатна сім'я реалізувати функцію повноцінного виховання дітей в сучасних умовах?». Ствердно відповіли на нього 59% чоловіків і 55% жінок, заперечно – відповідно 33 і 35% респондентів [2].

Спостерігаються певні розбіжності у відповідях на це запитання залежно від освіти респондентів. Так, респонденти обох статей з найнижчим рівнем освіти – початковою середньою – 19% чоловіків і 16% жінок з цієї групи вважають сім'ю повністю нездатною забезпечувати виховний процес. Серед чоловіків з повною середньою, базовою вищою або вищою освітою таких виявилось лише 7%, а серед жінок – 8%. Серед жінок з цим твердженням погоджується 6% опитаних з повною вищою, 9% – з повною середньою, 10% – з базовою вищою і 13% – з базовою середньою. Навпаки, серед тих, хто абсолютно впевнений у вихованому потенціалі сім'ї, переважали чоловіки з базовою вищою (20%), повною середньою і повною вищою (по 18% відповідно), тоді як серед респондентів з початковою освітою вони становили лише 8%. Серед жінок впевненість щодо здатності сім'ї виконувати виховну функцію зростає відповідно рівня освіти.

Обидві групи опитуваних при оцінці основних факторів, що можуть стати перешкодами для повноцінного виховання дітей, головною причиною неспроможності сім'ї дати дітям якісне виховання вважають матеріальні проблеми – відповідно 82 і 81%. На другому місці – брак часу, що вважають проблемою 49% жінок і 46% чоловіків. Майже не відрізняються відповіді представників обох статей щодо значущості рівня педагогічної підготовки батьків для ефективності сімейного виховання. Приблизно третина опитаних (30% жінок і 29% чоловіків) вбачають загрозу дієвості виховного процесу саме у недостатній обізнаності дорослих з педагогічних питань. Чоловіки дещо більш схильні вбачати у цьому перешкоду, ніж жінки. Ствердні відповіді на ці питання дали

25% жінок і 29% чоловіків [2].

Так, результати опитування підтвердили, що історично притаманна українській культурі шана й повага до батьків, до старшого покоління властива і сучасній генерації дітей. Переважна більшість опитаних погоджується із тим, що авторитет як матері, так і батька в сучасній українській сім'ї залишається досить високим. Результати опитування дорослих показують, що безперечним авторитет батька вважає переважна більшість опитаних. Але при цьому мати є фігурою більш авторитетною, ніж батько, – її авторитет визнала дещо більша кількість респондентів – відповідно 81 і 76% (серед тих, хто відповів на запитання) [3]. Серед тих, хто заперечував батьківський авторитет у сім'ї, у відповідях жінок – 10% респондентом негативно оцінили статус батька сімейному житті порівняно з 4% чоловіків. У той же час відсутність авторитету матері засвідчила приблизно однакова кількість представників обох статей (2% чоловіків і 3% жінок) [2].

Аналіз характеристик взаємин між батьками і дітьми свідчить, що мати ближче до дітей, ніж батько. Під час опитування шкільної молоді більшість підлітків відповіла, що мати частіше допомагає настільки, наскільки дитині це потрібно, мати більшою мірою зрозуміє проблеми і турботи дитини, мати більшою мірою намагається контролювати дитину у всьому [3].

Таким чином, можна зробити наступні висновки, щодо значимості гендерного чиннику у виховному процесі у сучасній українській родині: однією з проблем стосовно реалізації виховної функції сім'ї залишається проблема «фемінізації» процесу виховання, адже матері більшою мірою беруть на себе функції виховання дітей, захисту, підтримки, спілкування з ними; гендерний чинник не значимий в оцінці респондентами основних перешкод для повноцінного виховання дітей батьками. І жінки і чоловіки схильні вбачати в матеріальних проблемах основну причину неспроможності сім'ї дати дітям якісне виховання; хоча статус батьків у родинних стосунках є досить високим, авторитет матері вищий за авторитет батька.

Список використаних джерел:

1. Концепції державної сімейної політики, схваленій постановою Верховної Ради України від 17.09.2008 р. №1063-XIV.
2. Незалежний культурологічний часопис «ї» / 18 рік видання. – К, 2007. – №46. – С. 80-83.
3. Ноур А.М. Формування гендерного паритету в контексті сучасних соціально-економічних перетворень // Особливості прояву гендерного паритету батьків у вихованні дитини в сучасній сім'ї: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Формування гендерного паритету» / Ноур А.М.: Київ, 5-7 грудня 2002року. – К., 2002. – С.145-146.

РОЛЬ ПРОФСПІЛОК НА РИНКУ ПРАЦІ

**КІРГАН О.О., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СМОЛІЙ Л.В.**

Сучасна Україна, як і інші молоді держави, має складні процеси пристосування профспілок на ринку праці. В умовах формування ринкової економіки активно використовується людський капітал. Людина є головною рушійною силою суспільства й саме тому роль профспілок на ринку праці відіграє важливу роль для соціального захисту працюючих, для переосмислення пріоритетних напрямків діяльності удосконалювання організаційної структури. Але сьогодні, більшість власників не зацікавлені в створенні профспілкового органа на своїх підприємствах, тому потреба захисту прав і інтересів працюючих особливо актуальна в сучасний період, в умовах соціально-економічного протиріччя.

Значну роль у революції в трудових відносинах відіграло законодавство про право трудящих організовувати професійні спілки, які покликані захищати інтереси трудящих як на рівні підприємств, так і в суспільстві в цілому.

Профспілка є породженням капіталізму, формою організації трудящих найманої праці на професійній основі з тим, щоб захищати свої інтереси і права як перед капіталістами, так і перед державою, якщо остання ігнорує права трудящих [1].

Таким чином, профспілки є самоврядною колективною організацією, першочергове завдання якої полягає у поліпшенні фінансових і нефінансових умов зайнятості її членів. Отже, розвинуті профспілки мають і значний вплив на регулювання зайнятості. В їх діяльності виділяється три основні проблеми:

- формування цілей і політики профспілок;
- процес переговорів, який визначає ступінь досягнення цілей;
- вплив профспілкової активності на рівень і структуру заробітків, розподілу доходів, зайнятості, обсягу виробництва і продуктивності.

Профспілки, безумовно, не можуть надавати послуг задарма. Вони несуть витрати на проведення колективних переговорів, контроль за виконанням рішень, на страйки тощо. Тому можна передбачити, що за інших рівних умов конкретна профспілка може запропонувати тим більші послуги й охопити більше працівників, чим вища ціна цих послуг [2].

Єдиного погляду на діяльність профспілок поки немає.

Роль профспілок на ринку праці як суб'єкта соціального партнерства, закріплена в Законі України «Про зайнятість населення». В ст. 21 зазначається, що профспілки беруть участь у розробці державної політики зайнятості, відповідних законодавчих актів України і рішень виконавчих органів відповідних рад. Профспілки, власники підприємств або уповноважені ними органи проводять спільні переговори з проблем зайнятості [3].

Однак головним законом, який регулює діяльність профспілок, є Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Він регулює правові засади, визначає особливості діяльності профспілок. Членами профспілок можуть бути особи, які працюють на підприємствах, в установах або організаціях

незалежно від форм власності й господарювання [4]. Законодавство про профспілки складається з Конституції України, згаданого вище Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», Закону України «Про об'єднання громадян», Кодексу законів про працю України, Закону України «Про соціальне партнерство», Закону України «Про колективні трудові спори» та інші законодавчі акти.

У зв'язку з набуттям Україною від статусу країни з ринковою економікою профспілки докорінно змінюють свої функції і принципи діяльності на:

- визначення профспілок як організацій захисту людей праці;
- «роздержавлення» профспілок, конструктивну відповідальність, опозицію владі й роботодавцям на відміну від тісного співробітництва з державою;
- нове політичне визначення профспілок у суспільстві;
- проголошення нейтральності до політичних партій і рухів;
- зміну централістської побудови профспілок на федеративну;
- проведення ефективної освітньої діяльності та профспілкового навчання, а також колективних угод і страйків.

Головним завданням профспілок України стає соціальний захист людей праці. Формування нових профспілок в Україні стикається з багатьма протиріччями і проблемами..

Перше протиріччя пов'язано з тим, що підвищення ставок заробітної плати, за що борються профспілки, може призвести до збільшення рівня безробіття в Україні.

Друге протиріччя пов'язано з різницею в рівнях заробітної плати працівників різних галузей, навіть якщо вони виконують однакову роботу, за умови об'єднання їх у профспілки за професійною або галузевою ознакою.

Третє протиріччя зумовлено боротьбою профспілок за поліпшення рівня життя, згідно з якою до колективних угод включаються пункти про техніко-технологічне переозброєння виробництва, зменшення сфери використання ручної праці тощо. Проте така вимога нерідко призводить до скорочення чисельності працівників і суперечить вимозі забезпечення зайнятості.

Четверте протиріччя полягає в тому, що, сприяючи участі трудящих в управлінні виробництвом, створюючи своєю діяльністю передумови формування стабільних механізмів узгодження інтересів і запобігання конфліктам, профспілки мимоволі послаблюють свою роль у виробництві [2].

Отже, профспілковий рух в Україні в теперішніх умовах знаходиться на етапі свого формування. Але очевидно, що якщо Україна буде розвиватися, взявши за ідеал розвинуті країни Європи, то і профспілки будуть мати відповідні методи роботи аналогічно до таких організацій в інших країнах. Тому методи і досвід роботи профспілок інших країн представляють практичний інтерес.

Список використаних джерел:

1. Кривенко К.Т. Політична економія: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / За ред. д.е.н. проф. К. Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2003. – 413 с.
2. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості: навчальний посібник / В.С. Васильченко. - К.: КНЕУ, 2003. – 225-228с.
3. Кодекс законів «Про працю України» - К. Видавничий дім «Скіф», 2010

(серія: Кодекс і закони України)

4. Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» - 1999 р. №1458-III // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №45.

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**КІРГАН О.О., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач АРДЕЛЯН Д.В.**

На сучасному історичному етапі Україна продовжує проходити складний шлях переходу від централізовано-планової системи управління економікою до ринкової. Під час даних перетворень набуває актуальності проблема економічної безпеки нашої країни.

Економічна безпека країни – це складна багатфакторна категорія, яка характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб власного населення держави на якомусь визначеному рівні, з метою протистояння дестабілізуючій дії різноманітних чинників, внутрішніх та зовнішніх, а також з для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [1].

Економічна безпека країни також може трактуватися як поєднання економічної безпеки держави, тобто безпеки макрорівня, і економічної безпеки економічних суб'єктів господарювання, тобто безпеки мікрорівня.

Виходячи з вище сказаного, основне завдання держави в контексті забезпечення економічної безпеки є створення такого економічного, політичного та правового середовища й інституційної інфраструктури, які б стимулювали до розвитку вітчизняних підприємств, виробництв, перспективних конкурентоспроможних товарів тощо. При цьому має супроводжуватися реалізацією низки заходів, серед яких найактуальнішими є:

- діагностика галузевої конкурентоспроможності, створення умов для входження до світової господарської системи;
- вибір пріоритетних сфер, галузей, комплексів, які в змозі забезпечити вихід на світові ринки;
- розробка програм та механізмів їх реалізації відповідно до обраних пріоритетів;
- забезпечення активної участі в реалізації програм держави та інших суб'єктів господарської діяльності [1].

Проте для досягнення налічених цілей нашої державі слід подолати ряд проблем. Однією з головних в економіці є відмивання грошей. В Україні його специфіка полягає в тому, що переважна частина таких операцій має економічне підґрунтя. Це означає, що більшість доходів, які відмиваються в Україні, - це доходи, отримані шляхом ухилення від сплати податків. Ми вважаємо, що у нашої країни така діяльність спричинена надмірним податковим тиском на підприємництво, недосконалим законодавством, корупцією тощо [1].

Вирішення даних питань, на нашу думку, сприятиме економічній безпеці України.

Наступною проблемою, яка потребує посиленої уваги, є забезпечення економіки енергетичними ресурсами. Тим більше, що прогнозується загострення цієї проблеми в світових масштабах. Актуальність даного питання в нашій країні підсилює домінування енергоємних галузей.

Одним із вирішення зазначеної проблеми є застосування енергозберігаючих технологій. Для цього необхідно застосовувати механізм економічного стимулювання ощадливого споживання енергоресурсів. Але при цьому не створити перешкод для ефективної діяльності суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим основними напрямками впорядкування паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) можуть бути:

- диверсифікація джерел постачання енергоносіїв;
- налагодження роботи енергоринку;
- розробка стратегії розвитку ПЕК на перспективний період [2].

Загрозу стабільному, безпечному розвитку вітчизняної економіки останніми роками становить також проблема погіршення стану трудового потенціалу країни. Серед чинників негативного впливу слід відзначити переважання смертності над народжуваністю; загострення таких проблем, як зростання злочинності, вживання наркотиків, алкоголю, розпуста; зниження реальних доходів населення; погіршення професійно-кваліфікаційного рівня працівників, якості освіти; тощо.

Що ж стосується зовнішньоекономічних аспектів національної безпеки, то варто зазначити, що вона полягає у спроможності держави протистояти впливу негативних зовнішніх економічних чинників і мінімізувати заповідані ними збитки, ефективно використовувати участь у світовому поділі праці, забезпечувати відповідність зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам [2]. При цьому, необхідно мати на увазі, що міжнародні економічні структури часто нав'язують нам не прийнятні умови співпраці. Тому брати участь у міжнародних економічних відносинах слід дуже обачливо.

Є також і ряд інших не менш важливих проблем економічної безпеки України як внутрішнього характеру, так і зовнішнього. Проте, на наше переконання, їх можна подолати шляхом гармонійного поєднання зваженої політики держави, сумлінної діяльності суб'єктів господарювання та високої свідомості суспільства.

Список використаних джерел:

1. Мочерний С.В. Економічний суверенітет України та шляхи його досягнення / С.В. Мочерний – К.: ВІПОЛ, 1994. - С. 9-10.
2. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки України: [Електронні ресурси] / З.Варналій // Рада національної безпеки і оборони України - Режим доступу: <http://www.rainbow.gov.ua/news/25.html>

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ КРИЗИ

**КЛИМЧУК А.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: КОРМАН І.І.**

У сфері послуг банки другими після авіакомпаній звернулися до маркетингу й стали активно використовувати спочатку окремі його елементи, а потім і концепцію маркетингу й стратегічного планування. Становлення й швидкий розвиток фінансового ринку в Україні створює необхідні передумови для широкомасштабного й ефективного використання маркетингу у сфері банківської діяльності. Зміст і мета маркетингової діяльності суттєво змінилися в останні роки під впливом різко зростаючої конкуренції на фінансових ринках, мінливих відносин між банками й клієнтурою, особливо під час фінансової кризи.

На даному етапі стоїть завдання вивчити ступінь використання основних маркетингових інструментів у банківській сфері, проаналізувати перспективи їх розвитку й застосувати, особливо в умовах світової економічної кризи та в посткризовий період.

Банківський маркетинг у силу своєї специфіки є особливою галуззю маркетингу. Це зовнішня й внутрішня ідеологія, стратегія, тактика й політика діяльності банку. Метою політики керівництва банку й діяльності всіх його служб є залучення клієнтури, розширення сфери збуту своїх послуг, завоювання ринку, збільшення прибутку. Звідси велике значення маркетингової роботи банку, зміст і цілі якої істотно змінюються останнім часом під впливом різко зростаючої конкуренції на фінансових ринках і модифікації відносин між банками й клієнтурою в умовах кризи.

Сьогодні банківський маркетинг розуміється переважно як пошук і використання банком найбільш вигідних ринків банківських продуктів із урахуванням потреб клієнтури. Це передбачає чітку постановку цілей банку, формування шляхів і способів їхнього досягнення й розробку конкретних заходів для реалізації планів.

Комерційні банки зацікавлені не тільки в залученні внесків, але й в активному використанні залучених коштів за допомогою кредитування різних об'єднань, підприємств, організацій і населення. Це обумовлює необхідність комплексного розвитку маркетингу як у сфері відносин комерційних банків із вкладниками коштів, так й у сфері кредитних вкладень, здійснюваних у формі надання позик підприємствам і населенню, тому що саме зараз банки поступово починають оговтуватися від кризи.

Необхідність маркетингу в банківській сфері України в сучасних умовах обумовлена загальносвітовими тенденціями, у тому числі:

- 1) універсальним характером діяльності більшості банків в Україні;
- 2) обмеженою кількістю фінансово стійких підприємств і загостренням на цій основі конкуренції між банками за їхнє обслуговування;
- 3) глобалізацією банківської конкуренції;
- 4) розширенням спектра послуг, що надаються банками, і розвиток небанківських методів запозичення коштів (наприклад, випуск облігацій);
- 5) обмеженнями цінової конкуренції на ринку банківських послуг,

пов'язаними з державним регулюванням, а також із тим, що існує граничний розмір відсотка, нижче якого банк уже не отримує прибуток; це висуває на перший план проблеми управління якістю банківського продукту й просування продукту на ринок.

Більшість банків в Україні має сьогодні величезний кредитний портфель, наповнений переоціненими заставами, тому що позики найчастіше видавалися неплатоспроможним позичальникам. Банківська криза, що розгорнулася в Україні, показала, наскільки неякісною була робота менеджменту банків у кредитній політиці. Тому, на нашу думку, головне завдання полягає в тому, що система видачі кредитів має стати принципово новою.

У кризовий період банк повинен приділяти особливу увагу збереженню й зміцненню свого іміджу. Проблема полягає в тому, що керівництво більшості банків ставить до іміджу свого банку як до характеристики, що повинна існувати сама по собі, і вважає, що на його підтримку не треба витратити ні часу, ні грошей.

Але в останні роки багато фінустанов стали звертати увагу на створення позитивного образу свого банку в очах потенційних клієнтів, наголошуючи на таких характеристиках своєї діяльності, як надійність, доступність та прозорість.

Багато дослідників говорять про те, що репутація банку є одним із провідних факторів конкурентоспроможності в умовах економічної кризи.

Однією з антикризових цілей комунікації є порятунок репутації фінансових установ і запобігання масовому відтоку клієнтів. Її реалізація спричиняє численні зміни форматів і способів спілкування банків із цільовими аудиторіями.

Аналітики вважають, що після кризи діяльність банків дещо зміниться, їм знадобиться деякий час, щоб ретельно проаналізувати недоліки, які стали очевидними під час кризи; розробити програму дій, яка дозволить повернутися на докризовий рівень та спрогнозувати можливі варіанти подальшого розвитку банківської сфери.

Дефіцит ресурсів змусить банки впроваджувати більш ефективні програми ризик-менеджменту. Фінустанови будуть ретельніше оцінювати кредитоспроможність позичальників, процедура надання кредиту стане більш затяжною: до кризи банки конкурували між собою за клієнтів, тепер же в умовах дефіциту банківських кредитів на вітчизняному ринку банкам буде нікуди поспішати.

Після кризи в Україні можуть з'явитися віртуальні банки: установи, що не мають мереж і філій і здійснюють усі операції з обслуговування клієнтів у режимі онлайн. Такі установи з'являться, у першу чергу, через невисокі витрати на їхню організацію порівняно з традиційними банками. У цій ситуації у виграшному положенні виявляться банки, що несуттєво скоротили витрати на розвиток інформаційних технологій (ІТ) під час кризи.

Світова економічна криза суттєво вплинула на розвиток банківської сфери України. Ситуація спонукає банки постійно вдосконалювати свою діяльність на основі середньострокової й довгострокової стратегії.

Щоб вижити в конкурентній боротьбі, банки змушені вводити в практику нові види обслуговування, боротися за кожного клієнта. Цим і пояснюється об'єктивна необхідність для комерційних банків діяти на ринку на основі теорії й

практики сучасного маркетингу.

Зараз банкам необхідно вийти на новий рівень вирішення проблем: кризове зовнішнє середовище вимагає від комерційних банків нестандартних та неочікуваних підходів до вирішення проблем із ліквідністю, які можуть полягати в поглибленні взаємодії з фінансовими посередниками, торговцями цінними паперами, застосуванні нестандартних схем роботи з іншими гравцями ринку банківських послуг; пошуку неформальних підходів у взаємовідносинах із клієнтами (розробка індивідуальних графіків погашення заборгованості, заміна застави, організація проведення угоди між вкладником і позичальником на вигідних для банку умовах та інформування про такі можливості клієнтів), підвищенні стандартів надання традиційних банківських послуг, розробки принципово нових банківських продуктів і послуг, створення позитивного іміджу банку.

Але слід розуміти, що ситуація, яка спостерігається сьогодні у взаємовідносинах банків із вкладниками, негативно позначається на іміджі банків. До того ж навіть стабільні банки ще довго відчуватимуть на собі наслідки некомпетентного ставлення "проблемних" банків до своїх клієнтів. Разом із тим, у посткризовий період розвиток кожного банку залежатиме від його можливостей, позиціонування й цілей, які він перед собою ставить.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНИМИ БЛАГАМИ В УКРАЇНІ

**КЛИМЧУК А.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач ЛОПАТИНСЬКА А.М.**

Осягнення сутності та розуміння попиту і пропозиції суспільних благ є необхідною умовою функціонування будь-якого економічного процесу. Саме суспільні блага мають вагомe значення для суспільства, оскільки невміння ними користуватися може порушити різноманітні економічні процеси і призвести до світової економічної кризи.

Суспільні блага – це потреби, що виникають у процесі розвитку суспільства в цілому, окремих його членів та соціально-економічних груп населення. Дані блага випробовують на собі вплив виробничих відносин соціально-економічної формації, в умовах якої вони складаються і розвиваються.

Ідея суспільного блага бере свої початки у трактатах Жана Бодена, Томаса Гоббса, Джона Локка, Жан-Жака Руссо та набуває подальшого розвитку у працях сучасних авторів, таких як Поль Самуельсон, Джеймс Бюкенен, Річард Масгрейв.

Сьогодні, феномен суспільного блага є одним з найбільш досліджуваних економічних явищ як в цілому світі, так і, зокрема, в Україні.

Так склалося історично, що потреби суспільства в благах стали першопричиною людської діяльності, але разом з тим вони і є результатом цієї діяльності та виокремлюються наступними особливостями:

- суспільні блага надаються споживачам, оминаючи конкурентний ринок, та повинні бути доступні всім громадянам, незалежно від їх доходів;

- споживання суспільних благ носить загальнодоступний спільний характер, створювані ними вигоди неподільні на індивідуальні частини в процесі споживання всіма членами суспільства;

- суспільні блага мають економічний і політичний характер, оскільки рішення про їх постачання приймається за суспільною згодою та задовольняється через механізм виборів і голосування;

- забезпечення суспільних благ здійснюється через механізм державних фінансів шляхом формування та виконання бюджету.

Нажаль, в умовах ринкової економіки виникає загроза, коли ринкові структури не можуть забезпечити ряд суспільних потреб.

Багато ідей щодо оптимізації використання суспільних благ, їх опису у правових і економічних системах розроблені і висловлені вченими різних країн. Опис загальних правил користування суспільними благами зустрічається у багатьох міжнародних політичних документах, зокрема, у документах Організації Об'єднаних Націй він має чітко виражений екологічний і соціальний контекст.

Науково обґрунтований і економічно виправданий механізм справедливого розподілу суспільних благ має вирівняти якість життя всіх людей на планеті і створити умови для динамічного і сталого розвитку всього людства.

Для реалізації цього завдання необхідно:

1) розділити суспільні блага на дві складові:

- ті, що утворені в процесі економічної діяльності людини;
- ті, що існують незалежно від економічної діяльності людини (хоча й можуть бути з нею пов'язаними) і визначаються як суспільні ресурси.

2) більш чітко визначити правову і економічну природу ресурсної складової «суспільного блага» (суспільних ресурсів) як явища. Вважаємо, що це визначення може бути дано через поняття «суспільної власності», а саме: "Суспільна власність є суб'єктивним проявом ресурсної складової суспільних благ (суспільних ресурсів) у правових і економічних відносинах". Тобто, у разі якщо суспільні ресурси використовуються у правових і економічних стосунках, вони мають приналежність до всього суспільства, а відтак єдиним суб'єктом права власності на них є людство в цілому.

Складність запровадження інституту суспільної власності полягає у кількох аспектах, але головний з них – це створення чітких і ефективних механізмів суб'єктного впливу з боку усього людства на окремі відносини, у яких використовуються об'єкти права суспільної власності (суспільні ресурси).

Отож, для вирішення цього питання, на нашу думку, комплексний механізм підвищення ефективності використання суспільних ресурсів повинен містити такі складові:

1. Визначення певних категорій суспільних ресурсів, яким надається правовий і економічний статус об'єктів права суспільної власності.

2. Визначення певних категорій та підкатегорій суб'єктів права суспільної власності на різних рівнях (територіальному, національному, міжнародному), яким від імені усього людства делегується право розпорядження окремими, чітко

визначеними складовими суспільних ресурсів.

3. Встановлення єдиних правил розпорядження об'єктами права суспільної власності.

4. Встановлення універсальних і прийнятних механізмів для втілення у життя системи відносин між суб'єктами права суспільної власності (законодавче та договірне їх визначення та регулювання).

6. Встановлення громадянського мінімуму, який є одним з головних індикаторів досягнення цілей справедливого розподілу суспільних благ.

7. Запровадження рентних механізмів фінансування заходів щодо збереження та відновлення суспільних ресурсів, а також для задоволення окремих потреб суспільства, пов'язаних із вирівнюванням споживання.

8. Встановлення чіткої системи відповідальності за порушення прийнятих правил.

9. Запровадження зазначених принципів на національному і міжнародному рівнях.

У разі реалізації цих завдань Україна отримає можливість здійснити важливий крок уперед для запровадження механізмів об'єктивного і справедливого економічного регулювання суспільних відносин, пов'язаних з використанням суспільних ресурсів як на національному, так і міжнародному рівнях.

Це, в свою чергу, зможе пов'язати внутрішню економічну політику держави із зусиллями ООН щодо впровадження концепції сталого розвитку на глобальному рівні, а також вплине на зменшення міжнародної напруги у боротьбі за природні ресурси, призведе до зниження рівня бідності в країні, створить умови для спрямування людського розвитку у русло єдиного цивілізаційного процесу, що охоплюватиме усі нації і народності.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ДЕРЖАВ

**КРАВЧЕНКО Ю.О., студентка II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач АРДЕЛЯН Д.В.**

На сучасному етапі розвитку світової економіки актуально розглядати характер впливів глобалізаційних процесів на національні держави, адже від цього залежить суверенність нашої країни, як і інших. Отже, спробуємо визначити який вплив має глобалізація на національну економіку нашої країни. Чи зможе Україна розв'язати власні проблеми та використовувати переваги глобального розвитку?

Але спочатку слід з'ясувати, в чому полягає суть поняття глобалізація. На думку М.Н.Марченко глобалізація — це «системна, багатоаспектна, різномірівнева інтеграція державно-правових, економіко-фінансових і суспільно-політичних інститутів, ідей, принципів, зв'язків, морально-політичних, матеріальних та інших цінностей, багатоманітних відносин» [1, с.12]. Цей процес характеризується

зростанням ролі зовнішніх чинників (політичних, економічних, соціальних, культурних) у функціонуванні всіх країн — учасниць цього процесу, формуванням єдиного світового ринку та єдиних для всіх них юридичних умов.

У дискусії про глобалізацію намітилися дві протилежні позиції. Одна група дослідників стверджує, що глобалізація послаблює національну державу, яка зазнала катастрофічного провалу. Дослідники дедалі активніше дискутують про «відсутність держави», «кінець національної держави», що ліквідується в результаті розвитку регіональних економік [2]. У зв'язку з намаганням обґрунтувати теорію світової держави з'являються тези про «застарілість» державного суверенітету й про те, що він, «як неодмінна ознака держави, ... протистоїть суверенітету народу власної країни, народам усіх країн — світовій спільноті»; «суперечить пріоритету міжнародної спільноти й міжнародного права»; «заважає глобальним прогресивним процесам, узагалі інтеграції держав» [3].

Друга група дослідників вважає, що глобалізація не послаблює державу, проте кидає їй виклик, змушує пристосовувати її політику до вимог глобальних ринків, змінюючи в такий спосіб рамкові умови державної діяльності [2], а також посилювати свою конкурентоспроможність.

Багато дослідників глобалізації відзначають її історичний та об'єктивний характер. Проте ми не погоджуємось з цією думкою, оскільки сучасні глобалізаційні процеси зумовлюють зменшення впливу держави та її ролі в економічній сфері. Слід також відмітити той факт, що глобалізація не лише визначає можливості діяльності держави, але й значною мірою зазнає впливу від політики найбільш економічно розвинутих країн світу. Інші держави відкривають свій економічний простір, провадять політику приватизації державних підприємств, знімають із себе повноваження регулювання національних ринків, створюючи тим самим умови для посилення глобалізаційних процесів. Проте, на наше переконання, держава не повинна усуватися від виконання своїх основних функцій — як внутрішніх, так і зовнішніх.

Закони ринку інколи не сумісні з адміністративними методами управління. Проте це не означає, що держава не мусить використовувати ці та інші методи й позбавляється своїх функцій у зазначеній сфері. Свідченням цього є сучасна фінансова криза, що охоплює дедалі більше країн. За цих умов економічні суб'єкти та громадяни різних держав пов'язують сподівання на краще саме з діяльністю національних урядів.

На перший погляд глобалізація дає національній державі шанс на оновлення й економічне зростання завдяки припливу інвестицій, стимулюванню конкуренції тощо. Однак використання цього шансу значною мірою залежить від якості державної політики, створення правових засад для неї, ефективності її реалізації та захисту національних інтересів.

Нині одні держави використовують глобалізаційні процеси собі на користь, інші — намагаються перекласти на глобалізацію відповідальність за власну бездіяльність і помилки. Але не можна не враховувати, що в підсумку межі впливу глобальних чинників на розвинені країни визначаються їхніми інтересами, а на слабкі, до яких можна віднести Україну — ще й залежністю від інтересів високорозвинених країн і спроможністю влади розв'язувати внутрішні проблеми.

Таким чином можна зробити висновки, що глобалізація — це потужна програма світового устрою, в яку втягнуті величезні фінансові та інші ресурси. Глобальна економіка дедалі більше обмежує можливості держави в регулюванні економічних процесів, яка внаслідок цього змушена поступатися частиною своїх політичних ініціатив новим економічним суб'єктам, а останні можуть нав'язувати власну волю самим державам і впливати навіть на міжнародні організації. Тому ми змушені визнати, що ухилятися від впливу зазначених чинників Україні дуже складно. У зв'язку з тим, що в даний досить непростий період нашої державі слід проводити дуже зважену політику, направлену на захист інтересів народу.

Список використаних джерел:

- 1.Марченко М. Н. Государство и право в условиях глобализации / Марченко М.Н. — М.: Проспект, 2008. — 400 с.
- 2.Национальное государство в условиях глобализации / Государственная служба за рубежом. Реферативный бюллетень. — № 3 (53). — М.: Издательство РАГС, 2004. — 185 с.
3. О философии права на XXI век / Л.С.Явич // Правоведение. — 2000. — № 4. — С. 4—33.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛАСТИЧНОСТІ ПОПИТУ НА ПРОДОВОЛЬЧІ ТОВАРИ

**ЛЯНЕНКО Н.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СМОЛІЙ Л.В.**

Дослідження еластичності попиту на продовольство має велике практичне значення. Його результати використовують як для визначення стратегії розвитку окремих фірм, так і для розробки заходів з державного регулювання економіки.

Мета цієї статті – дослідити еластичність попиту на продовольчі товари для оперативнішого реагування на зміну ситуації на агропродовольчих ринках, оцінити ефективність тих чи інших заходів з державного регулювання аграрного сектора.

Розв'язання комплексу проблем, пов'язаних зі зміцненням продовольчої безпеки країни передбачає дослідження характерних особливостей і тенденції розвитку ринку продовольства, у тому числі еластичності попиту на різні товари. Через виняткове значення продовольчих товарів еластичність попиту на більшість із них (як за ціною, так і за доходом) загалом низька. Але залежно від різних чинників показники еластичності можуть динамічно змінюватись у великих діапазонах, відповідно до того, що населення схильне відносити до «продуктів першої необхідності». До таких товарів можна віднести хлібопродукти, картоплю, олію, яйця й певною мірою овочеву продукцію. Дослідження свідчать, що населення не скорочує споживання хліба чи картоплі в залежності від збільшення їх вартості. Так, при збільшенні ціни на хліб у 2009 на 20% коефіцієнт

еластичності становив 0,25; при збільшенні ціни на картоплю у 2007 році на 12% коефіцієнт еластичності становив 0,47.

Інша група продовольчих товарів – м'ясопродукти і молочні продукти, риба, фрукти – відзначаються близькою до одиничної і підвищеною еластичністю попиту за доходом. Це є відображенням низького рівня їх споживання населенням України.

Аналіз формування продовольчого ринку в Україні показав, що основними джерелами надходження продовольства на ринок є сільськогосподарське виробництво, харчова промисловість та імпорту. Позитивна динаміка обсягів продовольчого ринку в останні роки була одним з факторів зростання розвитку потенціалу споживання продовольчих товарів населенням. Другим позитивним фактором стало зростання доходів населення, що привело до змін у структурі споживання продуктів харчування в бік більш дорогих і цінних у харчовому відношенні продуктів тваринного походження. Проте рівень відповідності раціональним нормам обсягів споживання цих продуктів все ще залишається низьким, тоді як споживання хліба, хлібобулочних виробів і картоплі суттєво перевищує нормативи. Аналіз процесів, що відбуваються на споживчому ринку, показав, що еластичність попиту на продовольчі товари визначається розміром доходів домогосподарств. Так, найбільш еластичний попит на продукти харчування спостерігається в домогосподарствах з мінімальними доходами, найменш еластичним – з максимальними доходами, що свідчить про необхідність ретельного підходу до сегментації ринку та розроблення маркетингової стратегії для роботи в кожному сегменті. Особливостями на продовольчому ринку є: необхідність враховування сезонності виробництва та одержання прибутку; залежність обсягів виробництва та якості сировини від природних і економічних процесів; мінливості споживчих уподобань і наявності коштів; моди; суспільної думки, а також те, що продукти харчування є товаром першої життєвої необхідності, що робить їх інвестиційно-привабливими для комерційної діяльності, а відтак сприяє посиленню конкуренції серед виробників і постачальників цієї продукції.

Традиційно для визначення попиту на продовольчі товари використовуються показники середнього рівня їх споживання на душу населення. Джерелом інформації про параметри споживання продовольства є матеріали Державного комітету статистики України про вибіркові обстеження домогосподарств. Водночас необхідно розрізняти обсяги споживання продуктів харчування і параметри попиту, які відображаються обсягами товарної продукції.

Переважає більшість основних продуктів харчування, що споживаються сільськими жителями, виробляється в їх особистих господарствах. Тому для дослідження проявів еластичності попиту на продовольчі товари можна використовувати дані про їх споживання та рівень доходів у міських сім'ях. Оскільки частина продуктів харчування, спожитих міським сім'ями, була вироблена в особистих господарствах (наприклад, у 2009 році картоплі – 35,3%, овочів – 24,4%, яєць – 12,3% і т. д.) така продукція не враховується при розрахунку показників еластичності попиту.

Зарубіжний досвід, у тому числі в країнах з тривалими традиціями дослідження продовольчих ринків, свідчать про те, що часто досить важко

інтерпретувати емпіричні дані дослідження еластичності попиту. Слід також зазначити, що обстеження умов життя домогосподарств за використовуваною нині методикою в Україні проводиться порівняно недавно (з 1990 року) і продовжує удосконалюватись. При формуванні програми досліджень домогосподарств варто у більшій мірі враховувати потреби аналізу еластичності попиту, узгоджуючи відповідні параметри інформації, що фіксується.

Дослідження еластичності попиту сприятиме складанню прогнозів майбутніх змін попиту на продовольство. Зокрема, показники еластичності попиту за цінами повинні враховуватись при прогнозах на близьку перспективу, а використання показників еластичності попиту за доходами актуальне при довгостроковому прогнозуванні, вирішенні стратегічних питань регулювання агропродовольчих ринків. Результати досліджень еластичності попиту на продовольчу продукцію слід використовувати й при плані й можливих наслідків вступу України до Світової організації торгівлі, при вивченні конкурентоспроможності продукції підприємств.

ВСТАНОВЛЕННЯ РИНКОВОЇ РІВНОВАГИ НА РИНКАХ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

**МАЛЬОВАНІЙ І.А., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СМОЛІЙ Л.В.**

Сьогодні дуже важливою проблемою є встановлення ринкової рівноваги на ринках продуктів харчування. Пов'язано це, по-перше, з тим, що спостерігається стрімкий ріст цін на продукти харчування у світі, що, в свою чергу, має вплив і на вітчизняні товари. Також важливим фактором є та ситуація, яка склалася сьогодні на ринках України, а саме непередбачувана урядом нестабільність, пов'язана з підвищенням цін на продовольчі товари та дефіцит на деякі з них. Запеклі чутки про різке подорожчання продуктів змушують наших співвітчизників витрачати останні заощадження на формування «стратегічного запасу». У регіонах масово скуповують цукор, крупи, соняшникову олію. Ціни вже почали зростати: вартість товарів ажіотажного попиту збільшилася на 20-50%. Проблема також в тому, що вартість на деякі продукти росте без видимих причин. Паніка серед населення підігріває і ціни на крупи. Попит на них виріс за останні місяці на 20-30%, тоді як урожай злаків у 2009 р. був порівняно невеликим, в скорочення посівних площ та урожайності круп'яних культур. Ще один чинник, який сприяє підвищенню цін на продукти, – штучно напружені ціни на бензин, які заклали передумови подорожчання продуктів на 30-40%.

Розглянемо встановлення ринкової рівноваги на ринках продуктів харчування на прикладі зернопродукції. Історично зерновиробництво посідало почесне місце й у вітчизняному аграрному секторі. Набутий століттями досвід хліборобства, провідна роль зерна у забезпеченні економічної та продовольчої безпеки держави, щільний зв'язок з переробними галузями, вагомий експортний

потенціал вимагають від економістів-аграріїв пошуку шляхів сталого ефективного розвитку галузі. У даному аспекті сталий розвиток сільського господарства загалом означає такий його розвиток, за якого, насамперед, забезпечується певний, достатній для розширеного відтворення людського і виробничого потенціалу, рівень доходів товаровиробників та у повному обсязі задовольняються потреби споживачів у агропродовольчій продукції. Однак загострення продовольчої проблеми у світовому просторі внаслідок стрімко зростаючого попиту на зерно висуває перед науковцями на перший план завдання збалансування попиту і пропозиції на зернопродукцію з урахуванням стабільного розвитку суміжних галузей та, насамперед, задоволення потреб населення у найбільш важливих продуктах харчування. Адже зерно є основним джерелом забезпечення життєдіяльності людського організму усіх націй. У світі негативною тенденцією розвитку зернової галузі є систематичне перевищення обсягів споживання над обсягами виробництва. Це, у свою чергу, примушує використовувати нагромаджені запаси, обсяги яких протягом останнього десятиріччя скоротилися майже на 40 %, що посилює проблему забезпечення населення в основних продуктах харчування у більшості країнах світу. Зазначені тенденції розвитку світового ринку, і, насамперед, зростаючі обсяги попиту, відкривають перспективи розвитку й для зернової галузі України як одного з провідних виробників та експортерів зерна.

Проте у вітчизняному аграрному секторі є низка проблем, спровокованих затяжною загальноекономічною кризою перехідного періоду, що стримує розвиток вітчизняної зернової галузі та негативно відображається на розвитку більшості суміжних галузей агропромислового комплексу, зокрема борошномельно-круп'яної, хлібопекарської, тваринництва, біопаливної промисловості тощо. Зрозуміло, що лише за умови задоволення внутрішніх потреб у повному обсязі Україна може розширювати свою сферу торгівлі на світовому ринку.

Безперечно, що одним з найважливіших напрямів переробки та споживання зерна є виробництво борошна.

Нині вітчизняна борошномельна галузь працює не на повну потужність. Так, обсяги виробництва борошна порівняно з 1990 р. знизилися майже на 25 % і становили у 2007 р. 2815 тис. т, за наявних виробничих потужностей 11000 тис. т. За розрахунками експертів, це майже втричі більше, ніж потрібно для задоволення внутрішніх потреб у цьому продукті.

Отже, з одного боку, наявність достатніх виробничих потужностей, з іншого, стабільно зростаючий попит на продукти харчування на світовому ринку, дозволяють розглядати борошномельні підприємства як перспективний сегмент ринку для зернових товаровиробників регіону.

Борошно є основним компонентом для макаронної та хлібопекарських галузей, що пов'язує їх із зерновим ринком. Як у макаронній, так і хлібопекарській галузі протягом останніх п'ятнадцяти років простежуються стійкі тенденції до зниження обсягів виробництва та споживання продукції. Основна проблема макаронної галузі полягає у нестачі зерна сильних сортів пшениці, які є основою високої якості кінцевого продукту. Ця обставина робить макаронну галузь неконкурентоспроможною, що підтверджує відсутність експорту протягом

багатьох років і низький рівень використання виробничих потужностей (22 %).

Доведено, що у структурі споживання борошна близько 85 % припадає на хлібопекарську промисловість. Проте слід зазначити, що за часи незалежності виробництво хліба в Україні скоротилося майже у 3,5 рази (з 6 млн 700 тис. т у 1990 р. до 1 млн 903 тис. т у 2008 р.). Зменшення обсягів виробництва хлібобулочних виробів частково пояснюється скороченням чисельності населення і зменшенням обсягів споживання на 1 особу в рік.

Важливим напрямом споживання зерна є його переробка на крупу – цінний продукт харчування, одне з основних джерел як вуглеводів (крохмалю), так і рослинних білків.

За період економічних перетворень обсяги виробництва круп різко скоротилися і нині становлять лише 26,3 % від обсягів виробництва 1990 р. За наявних виробничих потужностей круп'яних заводів понад 500 тис. т, обсяги виробництва круп за останні роки у середньому коливалися у межах 300 тис. т. В останні роки рівень завантаження виробничих потужностей з виробництва круп становить близько 50 %.

Вагомими факторами, що визначають обсяги переробки зерна на крупи, є рівень споживання цього продукту на душу населення, який має тенденцію до зниження, та рівень конкуренції, яка переважно має національний характер. Однак в останні роки досить міцні конкурентні позиції утримує компанія Nestle – потужний виробник і постачальник круп швидкого приготування.

Нині основна проблема вітчизняних круп'яних заводів полягає у високому рівні зносу обладнання й необхідності технічного переоснащення або реконструкції.

Отже, криза перехідного періоду негативно позначилася й на переробній галузі, що проявилось у зменшенні обсягів виробництва продуктів переробки зерна, низькому рівні використання виробничих потужностей, посиленні конкуренції як із боку іноземних компаній (передусім це стосується макаронної та пивоварної галузей), так і з боку підсобних господарств. Лише в останні роки намітилися певні позитивні зрушення в результатах виробничо-господарської діяльності підприємств певних галузей переробної сфери.

Зазначимо, що поряд з негативними тенденціями, що мають місце у зернопереробній галузі, обсяги споживання хліба і хлібопродуктів у перерахунку на борошно перевищують раціональну норму споживання.

Протягом 2000-2007 рр. індекс достатності споживання, який згідно з чинним законодавством пропонується розраховувати як відношення фактичного обсягу споживання до раціонально обґрунтованих норм, завжди перевищував одиницю.

Це свідчить про дисбаланс у раціоні більшості вітчизняних споживачів, оскільки надмірне споживання хліба і хлібопродуктів, як економічно доступніших, перекидає енергетичну потребу людини в інших життєво необхідних продуктах харчування. Так, нині потреба у м'ясі та м'ясних výroбах задовольняється лише на 57 %, плодово-ягідних – на 47%, риби – на 77 %.

Перспективним напрямом переробки зерна, який останнім часом викликає гострі дискусії у світовому просторі та розглядається як загроза агропродовольчому ринку, є налагодження виробництва біоетанолу. Підвищений інтерес до виробництва біоетанолу пояснюється, насамперед, нестабільністю цін

на нафту та посиленням уваги до проблеми захисту навколишнього середовища. Так, за останні роки обсяги виробництва біоетанолу зросли утричі, а за попередніми прогнозами у 2017 р. складуть 127 млн. т. у рік. Також очікується, що за цей період обсяги виробництва біодизелю зростуть до 24 млн т (у 2007 р. було вироблено 11 млн т).

Прискорений розвиток біопаливної галузі, зумовив стрімке зростання попиту на сільськогосподарську сировину, у тому числі й зерно, та, як наслідок, підвищення цін на продовольство (ці питання детально обговорювалися на конгресі FAO у червні 2008 року у Римі). Очікується, що у разі недосягнення домовленості між провідними експортерами зерна, ціни на пшеницю у найближчі роки у середньому зростуть більше, ніж на 20 %, а на фуражне зерно – на 30%.

Вважаємо, що ці питання є актуальними й для України, оскільки виробництво біопалива частково вирішує проблеми економічної безпеки країни, енергетичного забезпечення і захисту навколишнього середовища та відкриває перспективи у зовнішній торгівлі.

При цьому, головним завданням держави є сприяння підвищенню ефективності вирощування сільськогосподарських культур (за умов дотримання сівозмін) та активна фінансова участь у модернізації, реконструкції та технічному переозброєнні діючих і створенні нових виробничих потужностей.

Отже, в основі визначення перспектив подальшого розвитку вітчизняної зернової галузі повинна закладатися всебічна оцінка внутрішнього потенціалу та можливість його нарощування і використання в майбутньому з урахуванням впливу зовнішніх чинників. Концептуальною основою прогнозування розвитку вітчизняної зернової галузі, на думку вчених-аграріїв, є припущення, що зернова галузь у майбутньому має посісти пріоритетне місце в економіці держави. Адже рівень виробництва зерна повинен задовольняти потреби внутрішнього ринку і забезпечувати ріст експортного потенціалу.

Вважаємо, що сталий збалансований розвиток вітчизняної зернової галузі можливий за наступних умов:

- оптимізація структури зернового виробництва з урахуванням тенденцій розвитку світового ринку зерна і продовольства за дотримання агротехнічних вимог до розміщення посівів та сучасних технологій вирощування;
- забезпечення у достатньому обсязі продовольчою сировиною переробних підприємств з урахуванням науково обґрунтованих норм споживання продуктів переробки зерна та можливості нарощення експортного потенціалу;
- оптимізація структури виробництва фуражного зерна з урахуванням перспектив відродження галузі тваринництва, яка була б спроможна забезпечувати населення країни основними продуктами харчування тваринного походження в раціональних межах;
- створення і підтримка оптимальних обсягів запасів зерна для збереження продовольчої та економічної безпеки країни;
- нарощення експортного потенціалу вітчизняної галузі зерновиробництва з урахуванням інтересів суміжних областей.

Список використаних джерел:

1. Ухачевич Я. К. Економіка України: Роль держави у забезпеченні конкурентоспроможності продукції. – 1999. – № 8. – С. 82–83.

2. Александров В.Т. та ін. Енциклопедичний довідник: Зерновий та хлібопродуктовий товарообіг в Україні. – К.: АрТЕК, 2000.– 544 с.
3. Мельник Ф.Ю., П.Т.Саблук. Економіка АПК: Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку. – 2009. – № 1.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ: ПЕРЕХІД ВІД КОНФРОНТАЦІЇ ДО СПІВРОБІТНИЦТВА

**МАРЧЕНКО І.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ст. викладач ТИМЧУК С.В.**

Незважаючи на багато протиріч нинішньої епохи, її основною рисою усе більше стає не протиборство, а тенденція до співробітництва і взаєморозуміння. Загальний рух до єдиного, взаємозалежного й у кожній своїй частині більш розвинутого і соціально-справедливого світу – основна тенденція розвитку міжнародних економічних відносин сучасного періоду. На підставі цього можна говорити про процеси зближення моделей національних економік, економічних і соціальних цінностей і відносин. Відбувається нівелювання, зближення економічних рівнів розвитку різних країн. Перехід від конфронтації до співробітництва чинить все більший вплив на економічні відносини між країнами. В умовах співробітництва між державами зростає інтенсивність міжнародних економічних відносин. Звичайно, це не безпроблемний, поступальний процес, а суперечливий складний рух.

Актуальність даної теми полягає в тому, що розвиток сучасних міжнародних економічних відносин – це безперервний динамічний процес. В ньому щодня виникають нові особливості, які потребують детального дослідження. Над даною темою працювало багато вчених. Серед праць вітчизняних авторів, присвячених досліджуваній темі можна виділити роботи Л. Байрачної, О. Івченка, В. Новицького, В. Оніщенко, Н. Пятковського та ін. [3-6]. В своїх роботах з-поміж безлічі факторів, що мають вплив на розвиток міжнародних відносин, вони дослідили основні фактори, які чинять найбільший вплив.

В сучасних умовах на розвиток міжнародних економічних відносин роблять вплив такі фактори як:

- розпад світової соціалістичної системи та поява нових незалежних держав, які не до кінця визначили свою політику і не усвідомили свої економічні, політичні, культурні та інші національні інтереси;
- загострення енергетичної, сировинної та продовольчої проблем;
- загострення проблем навколишнього середовища, що робить вплив на все світове господарство, національні та світові продуктивні сили;
- посилення взаємозалежності національних господарств, їх економічної

політики;

- подолання міжсистемних суперечностей між країнами, що проявляється у визнанні конкуренції як головного фактора, який забезпечує рівновагу внутрігосподарського розвитку;

- посилення процесів зближення країн, що базуються на універсальних економічних, культурних, моральних, правових та гуманітарних цінностях, визнаних світовим співтовариством кінця XX - початку XXI століть [2].

В результаті дії названих факторів виникли певні особливості в розвитку сучасних міжнародних відносин. Однією з них є те, що міжнародні економічні відносини з розпадом світової соціалістичної системи стали більш однотипними, оскільки зросла кількість національних господарств, що функціонують на базі ринкової (змішаної) економіки з переважанням приватної власності на засоби виробництва (Литва, Латвія, Україна, Грузія, Росія та ін.).

Сучасні міжнародні економічні відносини формуються виключно виходячи з принципу економічної зацікавленості партнерів, взаємної реалізації економічних інтересів. В зв'язку з цим багатьом країнам доводиться переглядати свої міжнародні економічні зв'язки, звільняючи їх від політичної кон'юнктури та ідеологічної заангажованості. З метою досягнення економічного ефекту від міжнародного обміну товарами та руху і використання факторів виробництва багато з них добровільно погоджується на часткову втрату своїх суверенних прав [1].

Міжнародні економічні відносини зазнають впливу нових суперечностей, які прийшли на зміну тим, що їх загострювала "холодна війна". Передусім в сучасних міжнародних відносинах посилюється конкурентна боротьба, оскільки в неї включаються нові суб'єкти міжнародної господарської діяльності. Зазначені процеси в розвитку міжнародних економічних відносин прямо зачіпають інтереси України. Вони ставлять перед Україною дилему: або продовжувати експорт сировини та імпорт третьосортних товарів, що спустошує національні багатства і розоряє власних товаровиробників, або спробувати відновити на новій економічно взаємовигідній основі регіональні інтеграційні об'єднання на просторах СНД та Східної Європи [1].

В результаті кризових процесів в економіці країн СНД та Східної Європи відбулися істотні зміни сукупного попиту та сукупної пропозиції. В сучасних умовах вони опинилися в більшій, ніж раніше, залежності від світового виробництва та рівня цін світового ринку. Причому зростання сукупного попиту, тобто готовності споживачів колективно придбати товари за існуючими цінами, відбулося в результаті посилення його з боку постсоціалістичних країн. За підрахунками вчених, в другій половині 90-х років населення більшості країн СНД майже на 50% задовольняло свої потреби за рахунок товарів зарубіжного виробництва. Характерно, що це був попит не на особливі споживні вартості, яких не могли чи не вміли виробляти країни СНД, а на товари, які раніше в достатній кількості і належної якості вироблялися в колишньому СРСР.

Покриття зростаючого сукупного попиту з боку постсоціалістичних країн забезпечується зростанням сукупної пропозиції товарів та послуг, головним чином, з боку країн Західної Європи та США, оскільки обсяг внутрішнього виробництва багатьох країн СНД та Східної Європи в порівнянні з 1990 р.

скоротився більш як на 50%. Від таких змін сукупного попиту і сукупної пропозиції вииграш одержують суб'єкти сукупної пропозиції [1].

Економічний розвиток міжнародних відносин кінця XX століття характеризується зростаючим впливом глобалізації. Проявляючись у зростанні взаємозалежності економік різних країн, посиленні відкритості національних ринків, поглибленні міжнародного поділу та кооперації праці тощо, вона суперечливо впливає на національні економіки та на розвиток сучасного світового господарства. З одної боку, розвиток процесів глобалізації дає можливість країнам, передусім індустріально розвиненим, розширювати їхню участь у системі міжнародного поділу праці, полегшує доступ до зовнішніх джерел сировини і трудових ресурсів, іншого – глобалізація загострює конкурентну боротьбу і містить потенційну загрозу для країн з низьким рівнем економічного розвитку. Останні натрапляють на небезпеку деіндустріалізації, повернення до застарілих структур національного господарства. Ця небезпека сьогодні нависла над багатьма постсоціалістичними країнами та країнами, що розвиваються, внаслідок їхньої не конкурентоспроможності.

Враховуючи неоднозначний вплив глобалізації на розвиток національної економіки, менш розвинені країни повинні вживати заходи з метою мінімізації негативного впливу зовнішньоекономічних факторів. Зрозуміло, що реалізація таких заходів буде натикатися на відповідну протидію розвинутих країн, оскільки саме вони одержують найбільший ефект від процесу глобалізації [2].

У цілому можна констатувати, що сучасні міжнародні економічні відносини характеризуються розвитком процесів їхньої інтенсифікації, глобалізації, інтеграції. Останнім часом проблеми розвитку міжнародних економічних відносин набувають все більшої ваги у нашому суспільстві. Швидкість і глибина змін, які спостерігаються, мають як мінімум два головних наслідки. По-перше, відбувся перехід від біполярного світу до комплексного. По-друге, цей перехідний світ став непередбачуваним і в ньому вже неможливе вирішення питань міжнародного економічного розвитку старими методами. Ці наслідки можна звести до одного висновку: відбувається переструктурування всього світового політичного простору, а значить закономірності міжнародних відносин хоча й зберігаються, але набувають нових рис і часто розглядаються у вигляді універсальних закономірностей або тенденцій розвитку сучасних міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. Філіпенко А.С. Світова економіка: Підручник / А.С.Філіпенко та ін. – К.: Юніверс, 2009. – 385 с.
2. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. / М.З.Мальський, М.М.Мацях – К.: Знання, 2007. – 461 с.
3. Байрачна Л.Д. Філософія права: Навч. посіб. / Л.Д.Байрачна, О.Г.Данільян, С.І.Максимов. – К.: Юніверс, 2009. – 272 с.
4. Єрмоменко А. Україна змінює тактику: на газ тепер «тиснуть» німецьким кредитом / А.Єрмоменко // Дзеркало Тижня. – 2008. – № 9 (537). – с. 18 – 19.
5. Мустафа Н. «Я б і зараз купив той Мерседес» / Н.Мустафа, О.Івченко // Українська правда. – 2007. – Постійне посилання: <http://www.pravda.com.ua/articles/2007/11/9/3316256>

6. Сердюк М. Українська економіка стабілізувалася / М.Сердюк, В.Новицький // Інтермедіа консалтинг. – 2010. – Постійне посилання: <http://imk.ua/ua/news/18-11-2010/209244>

ТАЄМНИЦЯ ГОТИЧНОЇ СУБКУЛЬТУРИ

**МАРЧЕНКО І.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: МІНЧЕНКО Г.С.**

Проблеми підліткового віку старі, як світ... Кращі з батьків готуються до цього часу заздалегідь: читають розумні книжки, тренують нервову систему... Набирають теоретичний багаж із цілковитою впевненістю, що їх цей страхітливий час не застане зненацька.

Але куди дінеться вся ця теорія, коли на порозі домівки замість рідного сина або доньки раптом з'являється істота в чорному, з відсутнім поглядом і із незалежним виглядом повідомляє, що воно відтепер – «гот»? Що робити? Щоб ухвалити рішення, треба мати інформацію про те, з чим довелося зіштовхнутися. То хто ж вони, ці таємничі готи?

Над цим питанням працювало чимало дослідників. Серед вітчизняних авторів можна виділити Олену Пономаренко, Сергія Шилова, Олену Задорожну [1-2]. Вони досліджували особливості готичної субкультури, які відрізняють її від інших сучасних субкультур.

Із усіх молодіжних угруповань, ця, мабуть, найтаємничіша та навіть найзловісніша. Люди в чорному, з густо підведеними чорним олівцем очима, яскраво-червоними нігтями та безліччю срібних амулетів. Вони легко викликають асоціації з фільмами жахів – зокрема, з тими, що «про вампірів». Недобрий поголос стверджує, що вони люблять проводити ночі на цвинтарях, а їхні розваги зовсім не такі прості. Це – обережний натяк на сатанізм... Самі готи не поспішають розвінчувати міфи про себе, щосили підтягуючи свою зовнішність до образу сумного вампіра та вибираючи собі відповідні до образу імена, поринаючи з головою в містичні книжки. Їхня улюблена музика – рок і метал [1].

Готи – це представники готичної субкультури, натхненні естетикою готичного роману, естетикою смерті, готичної музики й відносять себе до готик-сцени. Представники руху з'явилися в 1979 році на хвилі пост-панку. Панківський епатаж готи спрямували в русло пристрасті до вампірської естетики, до темного погляду на світ [3].

Щодо готичної символіки, то можна сказати, що естетика вкрай еkleктична за набором вживаних і популярних символів. Можна зустріти і єгипетську і християнську і кельтську символіку. Основним готичним символом є єгипетський «Анк», символ вічного життя – ймовірно, у зв'язку з темою вампірів, безсмертя. Також часто вживаються й інші єгипетські символи – такі як «Око Ра». Християнська символіка використовується менше, переважно в вигляді звичайних розп'ять (тільки зі стильним дизайном). Кельтська символіка зустрічається у виді кельтських хрестів і різних орнаментів. Досить широко

представлена окультна символіка – використовуються пентаграми (як звичайні, так і перевернуті), перевернуті хрести, восьмипроменеві зірки (символи хаосу). Також використовується безліч різних символів смерті – прикраси з кістяками, черепами, і т.д.. До чисто готичних символів можна віднести кажанів – різні зображення кажанів (зв'язок з вампірами очевидний) ви можете зустріти на сотнях готичних сторінок в Інтернеті і на багатьох прикрасах. Також символами готичної субкультури можна рахувати вовка, сову [3].

Готами сьогодні називають себе представники «готичної» субкультури. Чіткого визначення Готики не існує, але якщо звернутися до асоціативного ряду, то її можна визначити як нудьгу за темним середньовіччям, коли в підвалах проводилися чорні меси, в соборах засідала свята інквізиція, на головних і не дуже площах спалювали гностиків, а нічними вулицями розгулювали чаклуни та вампіри. Готи в основній своїй масі вважають за краще відчувати життя через негативні емоції. Тобто негативні вони для звичайних людей, а для готів, чийм улюбленим заняттям є прогулянки кладовищами, найкращий стан – це затяжна депресія. Основне, що відрізняє готів від емо, – це те, що вони тримають свої почуття всередині, а емо спеціально виставляють їх напоказ. Але й тих, й інших об'єднує бажання жити не так як усі. Вони не хочуть належати до звичайного світу, де головним є кар'єра, успіх і соціальна стабільність. Але, щоб піднятися над звичайними людьми, їм не вистачає духовної сили. Адже духовний ріст неможливий без довгої і важкої роботи над собою. Значно простіше залишити набридливий звичайний світ, опустившись нижче людей, до світу, що живе за законами духів, привидів і всякої потойбічної погані [2].

Отже, скрупульозні психологи-практики, аналізуючи виникнення готів як соціальне явище, зуміли простежити зв'язок між цими дітьми та бунтарями-панками, які не дуже давно (порівняно, звісна річ) шокували усіх навколо різнобарвними ірокезами, ланцюгами, рваним одягом, а головне – небажанням жити відповідно до встановлених суспільством правил. І що? Із цієї дивної спільноти, хоч, може, це і дивно, нерідко виростали творчі люди, з власним поглядом на життя, умінням чути порухи своєї душі й жити відповідно до них. Так, таке траплялося не завжди... Дехто так і залишився за цією штучною ширмою. Але хіба доля абсолютно взірцевих комсомольців, які одного разу потонули в чужій неправді, менш сумна? До речі, панки були молоддю без гальм, готи значно спокійніші та миролюбніші. Й оповіді про їхню причетність до традицій сатаністів – не більше, ніж поголос людей, схильних очорняти все незрозуміле.

Список використаних джерел:

1. О. Пономаренко: «Готы – это опасно?» / О. Пономаренко // tochka.net. – 2010. – Режим доступу: <http://lady.tochka.net/ua/3023-goty-eto-opasno>.
2. С. Шилов: «Емо і готи: на темній стороні душі» / С. Шилов // The Epoch Times – 2008. – Режим доступу: <http://epochtimes.com.ua/articles/view/5/10011>.
3. Вікіпедія: Вільна енциклопедія – 2011. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Готи_\(субкультура\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Готи_(субкультура)).

ОСОБЛИВОСТІ ТА ДИНАМІКА СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

МАСЛОВАТА Н.А., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач МІНЧЕНКО Г.С.

Суспільство є складною соціальною системою, структурно організованою цілісністю, яку утворюють різні елементи, компоненти, підрозділи. У свою чергу вони теж мають певний рівень організованості й упорядкованості власної структури. Це дає підстави стверджувати, що соціальна структура суспільства є комплексним, багатомірним утворенням.

Соціальна структура суспільства – ієрархічно упорядкована сукупність індивідів, соціальних груп, спільнот, організацій, інститутів, об'єднаних стійкими зв'язками і відносинами.

Більшість західних соціологів вважає, що радянське суспільство носило закритий характер, йому була властива станово-статусна структура. Хоча, закритим воно було швидше у сенсі політологічному, а за рівнем вертикальної мобільності у певні періоди (особливо у період модернізації, коли дуже гострою була потреба управлінських кадрів) радянське суспільство розвивалося настільки динамічно, що з ним могло зрівнятися хіба що американське: у 30 – 50-ті рр. у соціальну мобільність СРСР і США було залучено більше двох третин населення, а у 60-ті рр. XX ст. до 40 % службовців в обох країнах були вихідцями із робітничого і селянського середовища. В обох країнах на соціальну мобільність найбільший вплив виявляли не походження та освіта батьків, а власні досягнення молодих людей: добре освічена дитина робітника чи селянина мала такі самі шанси для соціального авансу, як і погано освічений нащадок службовця, котрому допомагали батьки. Багато людей в радянські часи отримали освіту, підвищили своє місце у соціальній ієрархії.

Разом з тим, важко не погодитися, що радянському суспільству була властива жорстко фіксована ієрархія: соціальна структура радянського суспільства, її склад строго контролювалися партійними органами. Особливо пильно здійснювався контроль компартією за каналами вертикальної мобільності. Існували певні квоти на прийом до лав правлячої партії і посідання керівних посад вихідців із певних соціальних та національних груп. Допускаючи певну свободу на початкових стадіях кар'єри, система ставала тим жорсткішою, чим ближче особа просувалася до високостатусних позицій. У радянській системі соціальної мобільності виключалася роль випадку, успіху, ринкової стихії. Просування визначалося рішеннями вищих інстанцій. Соціальний організм поступово ставав малорухливим і закритим для переміщень.

Різкі зрушення в масовій свідомості в 80-ті рр. XX ст., зумовлені горбачовською політикою "перестройки", серйозно підірвали довіру населення до існуючих у Радянському Союзі принципів формування і функціонування соціальної структури. Вони перестали виконувати свою стабілізуючу роль, що і привело до розпаду СРСР.

Як показала практика, відсутність авторитетної еліти і сильного середнього класу є одними із найголовніших проблем українського суспільства. В стабільних

суспільствах (США, Англія, Франція та ін.) вищий клас давно став спадковим. Україна ж тільки за період новітньої історії пережила декілька значних хвиль соціальної пертурбації і маргіналізації вищого класу. У період революції 1917–1920 рр. (у Західній Україні в 1918 і 1944 рр.) із соціальної структури були "вибиті" дворянство і буржуазія, які становили еліту суспільства. Нова еліта формувалася із нижчих верств, які, оминувши частину соціальних сходинок, – через середній клас – потрапили в еліту суспільства, туди, куди за нормальних умов вони ніколи б не увійшли. Це ж саме можна сказати і про винищення сталінським режимом у 30-х рр. XX ст. української інтелігенції. Ті, що прийшли їм на зміну за новим сталінським наказом, втратили багато базових якостей, притаманних цій соціальній групі. Як і нова політична та бізнес еліта, нова інтелігенція відірвалася від того класу з якого вийшла, але не стала повноцінним представником нового класу.

Ще одна хвиля маргіналізації настала на початку 90-х рр. XX ст. Внаслідок переходу українського суспільства від соціалізму до капіталізму сталися серйозні зміни в соціальній структурі. У середині 80-х рр. різниця між бідними і багатими в нашій країні була приблизно 6–7-ми кратною. За останні роки ця диференціація стала набагато вищою. Протягом короткого часу сформувався вищий клас власників (близько 3 %), а також низи суспільства (близько 70 % населення).

В Україні ж вирішальну роль у становленні і розвитку приватного сектора економіки відіграють тіньові фактори, найголовніший з яких – використання владою свого службового становища.

Серйозною проблемою для України є відсутність у ній сильного середнього класу. Наявність його в соціальній ієрархії розвинутих країн дозволяє їм зберігати стійкість і стабільність. Адже тоді соціальне напруження спаде не стільки завдяки силі репресивного апарату, скільки нейтральною позицією більшості. Середній клас демонструє нижчому класові взірці діяльності і життєвого укладу, які цілком реальні для них за певних умов. Якщо у США середній клас становить 70 % населення, у Німеччині – 66 %, у Чехії – 37, у Польщі – 33, то в Україні – менше 10%.

Список використаних джерел:

1. Бебик В.М., Головатий М.Ф., Ребкало В.А. Політична культура сучасної молоді. – К.: 1996.
2. Головатий М.Ф., Цибульник В.С. Проблеми молодіжної політики // Філософська і соціологічна думка. – 1992, – №4.
3. Черниш Н.Й. Суспільна свідомість молоді. – Львів, 1990.
4. Городяненко В.Г. – Соціологія: підручник. – К. – "Академія", 2003 р.
5. Соціологія: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А. Ю. Брегеда, А. П. Бовтрук, Г. В. Дворецька та ін. – К.: КНЕУ, 1999. – 124 с.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

МАТВІЄНКО Я.А., студ. II курсу факультету менеджменту

Науковий керівник: к.е.н., доцент МАКУШОК О.В.

Актуальність розвитку лізингу в Україні, включаючи формування лізингового ринку, обумовлена передусім несприятливим станом парку устаткування: значна питома вага морально застарілого устаткування, низька ефективність його використання, немає забезпеченості запасними частинами тощо. Одним з варіантів рішення цих проблем може стати лізинг, який об'єднує всі елементи зовнішньо-торгівельних, кредитних та інвестиційних операцій.

Попри широку розповсюдженість лізингу у розвинутих країнах, в економічному середовищі України такий вид взаємовідносин ще дуже мало поширений через його порівняну новизну, брак досвіду і недосконалість законодавчої бази. Лише 16.12.1997 р. в Україні прийнято закон «Про лізинг», який, до речі, оцінюється спеціалістами досить критично. Якщо для вітчизняних лізингових компаній, котрі тільки-но почали виникати й розвиватися в Україні, відсутність спеціального законодавства до певної міри не була серйозною перешкодою, а в окремих випадках – навіть навпаки, якимось чином сприяла їх фінансовим успіхам, то великі лізингові компанії Заходу аж тепер, після прийняття згаданого закону, мають можливість серйозно працювати на ринку України.

Як зазначають спеціалісти, хоч основні положення закону «Про лізинг» і відповідають основам теорії лізингу, однак можливості застосування цього документа нині в Україні досить обмежені й ті компанії, які ще в 1997 р. могли розвивати свою лізингову діяльність, сьогодні, після прийняття закону, стоять перед перспективою її згортання. У цьому плані Україна значно відстає від Росії та Білорусі, не кажучи вже про Польщу. За рівнем розвитку лізингових взаємовідносин ми перебуваємо десь на рівні 1990 р. названих країн. Втрачено багато часу. В країнах Прибалтики лізинг розвинувся вже так широко, що розповсюджується навіть на побутові товари широкого вжитку для населення [3].

У законі "Про лізинг" зовсім не знайшла відображення проблема сублізингу, що стримує реалізацію міжнародних лізингових проектів. Світовий лізинговий бізнес не може ефективно впроваджуватися в Україні шляхом договорів з українськими лізинговими компаніями, які потім самі могли б виступати по лізингованих об'єктах лізингодавцями [3].

Впровадження лізингу завжди супроводжується багатьма труднощами. Однак без упровадження лізингових схем український споживач може залишитися взагалі без можливості придбати нову техніку – транспортну, сільськогосподарську чи будь-яку іншу.

Українські компанії до лізингу відносяться набагато холодніше, ніж їх західні колеги. Пов'язано це з тим, що Україна не надто пестить фінансові структури і промисловість сприятливими умовами для проведення таких угод, і з відсутністю у самих фінансових структур потрібної кваліфікації. Проте, не дивлячись на це, лізингом в Україні вже намагаються займатися. Це, зокрема, командитне товариство "Лізингова компанія "Укрінтерлізинг", Львівська торгово-промислова палата, страхова компанія "АСКА" (страхування лізингових угод),

лізингова компанія "Оптимус", заснована на польському капіталі та деякі інші [1].

Тепер спробуємо перерахувати лише деякі виграшні для української економіки проекти, які можна було б здійснити за допомогою лізингу.

По-перше, лізинг виступає як комерційний кредит, тобто кредит в натуральній формі, що дає можливість купувати сучасніше устаткування та технології, а також нарощувати збут виготовленої продукції і ставати ефективним важелем маркетингу для виробників [4].

Потім, лізинг допоміг би здійснити необхідну структурну перебудову економіки України в бік енергозбереження, як це відбулося з економікою США після енергетичної кризи 1974-1975 рр.[2]

Україна за допомогою лізингу може підняти свою авіабудувальну промисловість, виходячи з того, що тепер повітряні вантажі – найприбутковіші і що держава володіє найкращим в світі вантажним літаком АН-225 "Мрія" і має зручне геополітичне становище, яке дозволяє контролювати перевезення по напрямках: Західна Європа – Близький Схід, Близький Схід — Північна Америка (через Північний полюс), Західна Європа – Далекий Схід. Потрібно додати, що АЕРОФЛОТ Росії взяв в лізинг 5 аеробусів "А-310", які дають йому 15% всіх валютних надходжень. Україна має в лізингу 2 аеробуси "Боінг 737", які повністю себе окуплюють, але це викликає невдоволення вітчизняних літакобудівників, оскільки валюта йде за кордон, тому нам потрібно брати не іноземні літаки, а власні. До речі, акціонерна російська міжнародна авіакомпанія АЕРОФЛОТ створила самостійний підвідділ, який займається вантажними перевезеннями, – АЕРОФЛОТ-карго; проте він використовує менші за потужностями літаки АН-124 Руслан та Ту-204С, тому Україна має поки що значні переваги в цьому секторі ринку повітряних транспортних перевезень[1].

Україна могла б брати в лізинг казеїнові, олійножирові, маргаринові, шкіропереробні та інші заводи під гарантії уряду. В Україні такою справою вже зайнялися приватні фірми, які пропонують казеїнові заводи на так званих компенсаційних умовах (угодах).

Ще потрібно зазначити, що за спостереженнями спеціалістів, фінансовий лізинг в Україні неієздатний. Ефективніший і перспективніший оперативний лізинг.

На думку більшості фахівців, сьогодні розвиток лізингових економічних взаємовідносин у нас блокується ще й відсутністю чіткої узгодженості в діях різних відомств і служб у плані регулювання цього процесу: різні законодавчі акти передбачають різні моменти лізингу, митна служба має при цьому свої інтереси, податкова — свої і т.д. Без досягнення такої узгодженості перспективи широкого розвитку лізингу в Україні досить сумнівні.

Незважаючи на економічні переваги впровадження лізингу, в Україні він не дуже поширений. Можна назвати багато факторів, що стримують його розвиток, але головним з них є відсутність нормативно-правової бази, яка б досконало регулювала б лізингову діяльність. Закону України «Про лізинг» недостатньо для стимулювання розвитку лізингового бізнесу.

Проте, активне впровадження лізингових операцій на підприємствах України може стати потужним імпульсом технічного розвитку, переобладнання виробництва і структурної перебудови економіки.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЗАЙНЯТОСТІ І УПРАВЛІННЯ

МАТВІЄНКО Я.А., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач МІНЧЕНКО Г.С.

Процес соціально-економічної перебудови та утвердження засад демократії в Україні супроводжується посиленням диференціації суспільства, однією із форм якої є гендерна нерівність, що полягає у нерівних можливостях жінок і чоловіків щодо доступу до сфери освіти та зайнятості, управління, доходу та власності. Питання забезпечення гендерної рівності є досить актуальним і потребує відповідно гендерного підходу до створення нових політичних і правничих інститутів, які б виступали гарантами рівноправного становища жінок і чоловіків на ринку праці.

Гендерна стереотипізація існує у будь-якому суспільстві, хоча її зміст не є незмінним. Соціальні зрушення, що відбуваються у суспільстві, приводять до падіння рівня життя і статусу більшості жінок, а їх трудова дискримінація набуває особливих масштабів.

Питання гендерних проблем зайнятості та управління знайшли відображення у працях таких науковців, як, Т. Веблена, Д. Вулфорда, К. Делфі, М. Кіммела, О. Грішнєвої, О. Макарової, В. Сташенко, О. Піжук, Г. Мамонової та ін [1, 4].

На думку багатьох дослідників гендерної проблематики, гендерна нерівність на сучасному ринку праці не є виключно економічним, а скоріше соціально сконструйованим феноменом, в основі якого лежать соціальні стереотипи, засновані на уявленнях про існуюче становище чоловіків та жінок, норми їхньої поведінки, мотиви та потреби.

Покращення становища жінок, створення сприятливих умов для забезпечення рівних із чоловіками можливостей щодо участі в політичному та суспільному житті – ключові моменти сучасної гендерної політики. [1, 2].

Високі рівні економічної активності українських жінок досі супроводжувалися тенденцією погіршення як кількісних, так і якісних характеристик зайнятості. Про сприятливіше становище чоловіків свідчить гендерний аналіз зайнятого населення за статтю та віковими групами [4]. Як підтверджують статистичні дані Державного комітету статистики, у 2010 році рівень зайнятості чоловіків за віковими групами перевищував відповідні показники зайнятості жінок на 8,2 %, при чому найбільше розмежування рівнів зайнятості припадає на вік 25-29 років і становить 13,7 %. Що ж до аналізу економічної активності за статтю, то за даними Держкомстату за 2010 рік видно, що відставання рівня економічної активності жінок працездатного віку від чоловіків не є досить великим і зосереджене на рівні 6,3%, більше того ці показники зрівнюються у віковій групі 40-49 років [5].

Загалом менш сприятливе становище жінок на ринку праці України. Внаслідок цього жіноча робоча сила цінується менше, і жінки зустрічаються з непрямыми перешкодами, породженими гендерними стереотипами. Жіноча зайнятість традиційно переважає у сферах діяльності з найнижчими рівнями середньої заробітної плати – сфері соціального

забезпечення, освіти, охороні здоров'я, побутовому обслуговуванні та культурі, в яких жінки становлять понад 70 % працівників. Водночас «чоловічими» видами діяльності залишаються високооплачувані галузі важкої промисловості, транспорт, сфера підприємництва [1, 2].

При розгляді гендерних аспектів в управлінській практиці виділяють особливості різних підходів до керівництва колективом і особою, особливості міжособових відносин з урахуванням чоловічої і жіночої психіки [3]. Існують деякі відмінності в керівництві між чоловіками та жінками, а саме різняться:

1. мотиви трудової діяльності: жінки сприймають кар'єру як особисте зростання, як самореалізацію. Чоловіки ж розуміють під кар'єрою престижні і перспективні посади;

2. стиль керівництва: чоловіки частіше використовують командно-адміністративний стиль управління, жінкам-керівникам характерна більша демократичність;

3. увага до сфери міжособистісних відносин: в управлінні персоналом жінка-керівник більше уваги приділяє відносинам між членами колективу, її більше хвилює сфера міжособистісних відносин, ніж керівника-чоловіка;

4. емоційність на роботі: жінка емоційніша і ця межа особливо характеризує жіночий стиль управління. У різних ситуаціях реакція жінки-керівника відрізняється від реакції чоловіка – вона емоційно яскравіша і багатша [4].

На ряду з цим існують багато стереотипів про жінку-керівника, наприклад, що жінка легким порухом руки може занапастити будь-яку справу, бо занадто залежна від своїх емоцій, інтуїції, переживань та настроїв. А отже, їм нічого не варто перетворити бізнес на базар, а політичну дискусію на істеріку.

Одним із основних засобів подолання гендерних стереотипів суспільства повинна стати гендерна освіта, яка сприятиме формуванню знань і розумінню гендерних проблем сучасного суспільства та визначенню основних напрямків утвердження справжнього партнерства між жінками і чоловіками.

Список використаних джерел:

1. Бараник З.П. Статистика ринку праці. Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2009.
2. Гендерні стратегії сталого розвитку України / за наук. ред. Л.С.Лоба. – К.: Фенікс, 2008.
3. Дослідження у сфері гендерної політики. – Тернопіль, 2009. – Режим доступу : http://icps.com.ua/doc/gender_report_ukr.pdf.
4. Соціологія: Підручник для дистанційного навчання / Лукашевич М. П., Туленков М. В., Гринчук А. В. – К.: Університет «Україна», 2009.
5. Праця України 2010: Статистичний збірник. Державний Комітет статистики України. №09/2-1-2/249 від 12.07.2010.

СУБКУЛЬТУРА, ЯК ЧАСТИНА КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

**МОРГАЧОВА Н.Д., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач МІНЧЕНКО Г.С.**

В сучасному світі більшість молодих людей відносяться до різних субкультур, тобто неформальних груп. Неформальний рух має глибокі історичні корені. До неформалів можна віднести хіпі, панки, скінхеди, гопники, готи, геймери, металісти, байкери.

Субкультура – це культура, сформована в тій чи іншій соціальній групі, в тому чи іншому співтоваристві. Вона формується під впливом таких факторів, як вік, етнічне походження, релігія, соціальна група або місце проживання. Цінності субкультури не означають повну відмову від національної культури, прийнятої більшістю, вони виявляють відхилення від неї. Однак більшість, як правило, ставиться до субкультури з несхваленням або недовірою [1].

Елементи, як субкультури, так і контркультури виявляються в культурі сучасної молоді в Україні. Під молодіжною субкультурою розуміється культура певного молодого покоління, що має спільний стиль життя, поведінку, групові норми, цінності і стереотипи.

Її визначальною характеристикою в Україні є феномен суб'єктивної „розмитості”, невизначеності, відчуження від основних нормативних цінностей (цінностей більшості) [2].

Так, у чималого числа молодих людей відсутня чітко виражена особистісна самоідентифікація, сильні стереотипи поведінки, позицій відчуження.

Соціальне відчуження проявляється найчастіше в апатії, байдужості до політичного життя суспільства, образно говорячи, у позиції „стороннього спостерігача”. Багато хто не зовсім розуміють поняття „неформальна група” і цей вираз асоціюється в них з патлатими хлопцями в шкіряних куртках і ланцюгах. Це не зовсім вірно, хоча в середовищі неформалів зустрічається й такий типаж.

Саме на цьому рівні субкультура молодого покоління здобуває помітні контркультурні елементи: дозвілля, особливо юнацтвом, сприймається як основна сфера життєдіяльності, і від задоволеності їм залежить загальна задоволеність життям підлітка. Загальна освіта для школяра й професійне для студента як би відходять на інший план перед реалізацією економічних („заробляти гроші”) і дозвільних („цікаво провести вільний час”) потреб.

Молодь, живе в загальному соціальному й культурному просторі, тому криза суспільства і його основних інститутів не могла не відбитися на змісті й спрямованості молодіжної субкультури. Яке суспільство – така й молодь, отже, і молодіжна субкультура [3].

Криза інституту родини й сімейного виховання, придушення індивідуальності й ініціативності дитини, підлітка, юнака як з боку батьків, так і педагогів, всіх представників „дорослого” світу. Це приводить, з одного боку, до соціального й культурного інфантилізму, а з іншого боку – до прагматизму й соціальної неадаптованості й до проявів протиправного або екстремістського характеру. Агресивний стиль виховання породжує агресивну молодь.

Особливо виразно це протиставлення простежується на рівні культурних (у

вузькому змісті) стереотипів молоді: є „наша” мода, „наша” музика, „наше” спілкування, а є – „батькове”, що пропонується інституціональними засобами гуманітарної соціалізації. І тут виявляється третій аспект відчуження молодіжної субкультури – це культурне відчуження.

Молодіжна субкультура є перевернутою дзеркало дорослого світу речей, відносин і цінностей. Розраховувати на ефективну культурну самореалізацію молодого покоління у хворому суспільстві не доводиться, тим більше що й культурний рівень інших вікових і соціально-демографічних груп населення України також постійно знижується. Спостерігається тенденція до дегуманізації й деморалізації в мистецтва, що проявляється, насамперед, у приниженні, деформації й руйнуванні образу людини. Зокрема, це фіксується в збільшенні сцен і епізодів насильства, у посиленні їхньої жорстокості, натуралістичності (кінематограф, театр, рок-музика, література, образотворче мистецтво), що суперечить народній моральності й впливає на молодіжну аудиторію. Негативний вплив на аудиторію ескалації сцен насильства в кіно, на телебаченні й відео доводиться численними дослідженнями [1].

Все це різноманіття ознак можна звести до декількох простих – соціальна творчість, самоврядування, орієнтація на співробітництво, конкретну соціальну дію при радикалізмі ідей. Неважко помітити, що таке середовище могло виникнути (і виникло) відразу після відмови влади від тотального контролю за суспільством.

Молодіжні субкультури – особлива частина суспільної культури. Молодіжних неформальних рухів багато. Кожен має право бути індивідуальним. І молодіжні організації існували завжди, лише самовиражалися по-різному [4].

В розвиненому суспільстві виникнення альтернативних форм культури – незворотний процес. Спроби заборонити, знищити субкультуру породжують протести, агресивні групи. Культура демократичного суспільства повинна поглинати, переосмислювати ці гілки. Для молоді людини нове неформальне об'єднання - не забава, а необхідність.

Список використаних джерел:

1. Електронний ресурс - <http://pda.coolreferat.com/> Молодіжна субкультура в соціологічному вимірі част=11.
2. М.К. Соколов. / "субкультурний вимір соціальних рухів: когнітивний підхід. " / Вест. Російського гуманітарного наукового фонду. 2007
3. Кофірін Н.В./”Проблеми вивчення неформальних груп молоді. Соціологічні дослідження.”/ 2001. №1
4. Кулаков С.А. На приеме у психолога - подросток: Пособие для практических психологов. - СПб., 2001. - 350 с.

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ ДЕРЖАВАМИ РІЗНОГО РІВНЯ РОЗВИТКУ

**МОРГАЧОВА Н.Д., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ст. викладач ТИМЧУК С.В.**

На сучасному рівні розвитку країни поділяються на високорозвинені, країни третього світу, що розвиваються, з ринковою економікою, країни з перехідною економікою. Високорозвинені намагаються співпрацювати з країнами, які не потребують значного вкладання грошових коштів, забезпечення товарами та послугами. Слаборозвинені країни мають малу забезпеченість ресурсами, тому економічно міцні країни не бажають з ними співпрацювати в зв'язку з наявністю значних економічних проблем, адже в них потрібно вкласти гроші і витягувати їх з критичного становища.

Система міжнародних відносин має певну ієрархічну структуру. Становище тієї чи іншої країни в цій ієрархії і визначає її поведінку у відносинах з іншими країнами. Згідно з визначеними критеріями, сьогодні досить динамічно формується структура, що являє собою ієрархію однополюсного світу, вищий рівень якої становить одна наддержава. Другий рівень становлять провідні держави світу, так звані великі держави. Третій рівень становлять середні держави, і, відповідно, найнижчий рівень цієї структури – малі держави.

Економічні відносини між державами досліджували у своїх працях такі вчені: Ковтун О.Ю., Куян І.А., Перепилиця Г.М., Горбатенко В.О та інші. Проте в світі на фоні зростаючої інтернаціоналізації світового господарства економічні взаємовідносини між державами переходять на новий рівень, що потребує подальшого дослідження.

На земній кулі налічується понад 220 суверенних і незалежних держав, як великих, так і малих. Рівень їх економічного розвитку досить різний. Але, незважаючи на це, кожна з них, вирішуючи свої внутрішні, а тим більше зовнішні проблеми, має економічні відносини з іншими державами та міжнародними економічними організаціями. Це зумовлюється значною кількістю чинників, серед яких можна виокремити міжнародний поділ праці, природні та кліматичні умови, географічне положення, доступ до морських шляхів, наявність трудових ресурсів тощо.

Виборюючи своє місце в міжнародному поділі праці, кожна з країн має враховувати той факт, що за умов зростаючої інтернаціоналізації світового господарства її економіка багато в чому залежить від рівня економічного розвитку інших держав. Тобто, виникає об'єктивна потреба узгодження зовнішньоекономічної політики різних країн і стратегії з її реалізації. З огляду на ці та інші чинники держави вступають у певні відносини або безпосередньо, або через створені для цього угруповання країн міжнародні економічні організації [4].

Можна виділити цілу систему симетричних та асиметричних відносин. Симетричні відносини встановлюються між країнами одного рівня ієрархії, тобто між малими країнами, між середніми та великими державами.

Існують два різновиди асиметричних відносин. У першому випадку одна країна переважає іншу за розмірами своєї території, а та, в свою чергу, має значну

перевагу над своїм партнером в економічному потенціалі. Прикладом цього є відносини між Російською Федерацією і Японією. ВВП Японії більший ніж в Росії (за даними на 2009 р. ВВП Росії становив 2687 млрд. дол., Японії – 4138 млрд. дол.), але при цьому територія Японії – складає лише 2% від території Росії.

Другий різновид являє собою класичний прояв асиметричних відносин, коли одна держава переважає іншу і за площею своєї території, і за економічним потенціалом, і за кількістю населення, і за всіма іншими параметрами. Прикладом таких класичних асиметричних відносин є відносини між Україною та Російською Федерацією. Росія переважає Україну за площею території майже в 30 разів (1075 : 604 тис. кв. км). За рівнем ВВП у 6 разів (за даними у 2009 р. Показник ВВП Російської Федерації становив 20879 млрд. дол., а в Україні – 109 млрд. дол.). За кількістю населення – перевага за Росією в 2,5 раза (137 : 50 млн. осіб) [2].

Аналіз міжнародного досвіду показує, що країна матиме істотний вплив на поведінку свого опонента, коли вона переважає його за своїм потенціалом у два і більше рази. Так більшу здатність впливати на поведінку опонента має перевага саме у військовому потенціалі. І це не дивно, оскільки військова сила по природі своїй призначена для здійснення примусу. Хоча при цьому слід зважати на те, що військова сила формується на відповідній матеріальній базі, яка, в свою чергу, залежить від економічного потенціалу держави.

Відносини партнерства характеризуються відсутністю істотних суперечностей між державами та наявністю обопільної зацікавленості у взаємовигідній співпраці в різних галузях національної безпеки й оборони. Партнерство передбачає наявність спільної проблеми та спільного підходу до її розв'язання. Воно також обумовлює бачення спільних шляхів реалізації національних інтересів країн-партнерів та узгодженість позицій і дій щодо розв'язання певних спільних проблем [3].

Відносини між державами відбуваються по різному. Все залежить від рівня території та забезпеченості ресурсами держави і її політичних цілей та інтересів. Більшість високорозвинених держав намагаються знайти собі вигідних партнерів, адже чим кращий партнер тим більше вигоди може бути отримано, особливо в обміні товарами, послугами та цінами на ресурси.

Список використаних джерел:

1. Коппель О.А. Міжнародні системи. Світова політика / О.А.Коппель, О.С.Пархомчук – К.: ФАДА, ЛТД, 2001р. – 224 с.
2. Бестужева С.В. Міжнародні економічні відносини / С.В.Бестужева – Харківський національний економічний університет. — Х.: ХНЕУ, 2009 р., – 384 с.
3. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини / І.М.Школа, В.М.Козменко – Рута, 2006.– 370с.
4. Український центр політичного менеджменту [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.politik.org.ua> - режим доступу

ТРУДОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ, ЇХ СКЛАД ТА ОСОБЛИВОСТІ

НЕВЛАД Н.В., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.

Суспільні відносини, що складаються в результаті вольових дій учасників цих стосунків, у переважній своїй більшості врегульовані правовими нормами. Тому навіть не усвідомлюючи того, люди чи інші суб'єкти, вступаючи між собою у найрізноманітніші стосунки з приводу, наприклад, купівлі товарів чи одержання роботи, стають учасниками правових відносин. Отже, якщо суспільні відносини — це стосунки між людьми у процесі їх спільної діяльності, то правові відносини виражають вже їх правову форму.

Суспільні відносини належать до об'єктивних явищ. Вони можуть виникати та існувати і без права. Частина з них регулюється за допомогою моралі чи певних звичаїв, які складаються у процесі людського життя. Але найбільш організуючим фактором, що надає особливого порядку та стабільності суспільним відносинам, все ж залишається право. Завдяки правовідносинам існує можливість усвідомлення того, як право впливає на поведінку людей.

Правові відносини — це такі суспільні відносини, які виникають на основі правових норм і їх учасники наділені суб'єктивними правами та юридичними обов'язками, що забезпечуються державою.

Трудові правовідносини є одним із різновидів усієї маси правових відносин, що складаються у суспільстві, де панує право. Саме в його основі лежить трудовий договір як головний юридичний факт, що породжує взаємні права і обов'язки суб'єктів цих правовідносин.

Трудові правовідносини — це врегульовані нормами трудового права суспільні відносини, що виникають у результаті укладення трудового договору (власне трудові), а також відносини з приводу встановлення умов праці на підприємствах, навчання й перекваліфікації за місцем праці та відносини, пов'язані з наглядом і контролем за дотриманням трудового законодавства, вирішенням трудових спорів та працевлаштуванням громадян.

Статусу працівників громадяни набувають з факту укладення трудового договору. Тому очевидно, що до юридичного оформлення трудових відносин, а також після їх припинення цілком прийнятним може бути і термін громадяни. Бути учасниками трудових правовідносин іноземці, як і громадяни нашої держави, можуть лише за наявності у них правосуб'єктності, що визначається настанням трудової дієздатності по досягненні певного, визначеного законом віку.

Одним з основних суб'єктів трудових правовідносин вважається роботодавець. Роботодавець як суб'єкт трудового права — це насамперед особа (фізична або юридична), яка надає роботу іншій особі на підставі трудового договору у формі будь-якого з його різновидів, передбачених законодавством, в тому числі при обранні чи призначенні на посаду.

Роботодавчі властивості громадян виникають із досягненням повноліття. Найчисельнішу групу роботодавців становлять юридичні особи.

Для того, щоб стати працівником, громадянин повинен мати трудову

правоздатність і трудову дієздатність. Правоздатністю визнається здатність громадян мати цивільні права та обов'язки. Вона виникає з моменту народження громадянина і закінчується з його смертю. Зміст правоздатності проявляється в тому, що громадяни можуть мати майно в особистій і приватній власності, користуватися житловими приміщеннями та іншим майном, успадковувати та заповідати майно, обирати рід занять і місце проживання, мати права автора твору науки, літератури, мистецтва, відкриття винаходу, раціоналізаторської пропозиції, промислового зразка, а також мати інші майнові та особисті немайнові права. Під дієздатністю розуміють здатність громадянина, а також юридичної особи своїми діями набувати для себе права і створювати для себе обов'язки.

Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їхньої професійної діяльності; вони створюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їхніх членів. Основним завданням профспілок є захист трудових і соціально-економічних прав та інтересів своїх членів. Абсолютну більшість прав і обов'язків профспілок визначає трудове право. Це дозволяє розглядати їх як учасників трудових правовідносин.

Профспілки, їх об'єднання захищають право громадян на працю, беруть участь у розробленні та здійсненні державної політики у галузі трудових відносин, оплати праці, охорони праці, соціального захисту. Профспілки, їх об'єднання мають право представляти інтереси працівників в органах, що розглядають індивідуальні трудові спори, а також при вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів). Представники профспілок беруть участь у діяльності примирних комісій, трудових арбітражів та інших органів, які розглядають колективний трудовий спір (конфлікт).

Вони мають право на організацію та проведення страйків, зборів, мітингів, походів і демонстрацій на захист трудових і соціально-економічних прав та інтересів працівників відповідно до закону.

Роль та значення профспілок в умовах ринкових перетворень, що відбуваються в Україні, все більше зростатимуть. Важливо лише, щоб повноваження, визначені законодавством про профспілки, були реалізовані в інтересах найманих працівників, що є однією з гарантій законності трудових правовідносин.

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

НЕТАХАТА О.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач САТАНІВСЬКА І. П.

У сучасних умовах головним фактором економічного зростання є людина, економічна сутність якої проявляється в людському капіталі. Від того, наскільки реальними, дієвими є механізми його формування і використання в різних сферах людської діяльності, наскільки будуть реалізовані не тільки трудовий, але й інноваційний потенціали населення, залежатиме перехід до інноваційної моделі економіки України. За даними Всесвітнього банку в структурі національного багатства багатьох розвинених країн домінує людський капітал, який складає 2/3 від сумарної величини. В країнах Північної та Центральної Америки, Західної Європи та Східної Азії він складає 3/4 від загальної величини національного багатства [1].

Дослідженням теорії людського капіталу займалися як російські науковці такі, як Ю. Толипін, Ф. Волков, М. Солодов, С. Струмилін, Р. Капелюшников, М. Критський, В. Марцинкевич, С. Дятлова, А. Добринін та багато інших, так і українські вчені – О. Грішнова, І. Каленюк, А. Чухно, О. Бородіна, Н. Голікова, В. Мандибура та інші. Основоположники теорії людського капіталу під людським капіталом розуміють продуктивні здібності, обдарування і знання індивіда. За вихідну теоретичну основу трактування продуктивних здібностей, дарувань і знань індивіда як людського капіталу приймається розуміння категорії “капітал” як “потенційної здатності протягом певного періоду часу створювати продукт і дохід, включаючи неринкові форми доходу”. За Т. Шульцем “концепція капіталу виходить із наявності чогось реально існуючого, що має економічну властивість надавати майбутні послуги, які мають деяку вартість... Розуміння капіталу як такого, що надає майбутні послуги, дозволяє приступити до наступного ділення цілого на дві частини, а саме: на людський і нелюдський капітал” [2].

Визнання людського капіталу як основного стратегічного ресурсу означає перехід до такого виміру життя українського суспільства, в якому людина (індивід) як виробник і споживач знаходяться у центрі соціально-економічної системи. Виведення на передній план проблем соціального прогресу суспільства і самої людини як кінцевої і головної мети розширеного відтворення, може забезпечити сталий соціально-економічний розвиток, який базується на відтворенні творчого, найбільш ефективного і постійно зростаючого ресурсу – людського. Саме цей ресурс є визначальним, оскільки сприяє формуванню, використанню і розвитку усіх інших.

Людський капітал розглядається в різних країнах світу як найцінніший виробничий ресурс, який постійно оновлюється, вдосконалюється, еволюціонує, виступає могутнім фактором економічного і соціального прогресу. Світовий банк на прикладі обстеження 192 країн прийшов до висновків, що тільки 16% економічного зростання в країнах з перехідною економікою обумовлені фізичним капіталом, 20% – природним капіталом, інші 64% пов'язані з людським і соціальним капіталом [3].

Людські ресурси потенційно можуть стати капіталом у тому випадку, коли

знання, уміння, навички спроможності втілені в людині, будуть приносити реальний дохід та створювати багатство, тобто, якщо людина має можливість реалізувати себе у суспільному виробництві шляхом власноруч організованої діяльності. Для перетворення людських ресурсів в людський капітал необхідні певні умови, що забезпечили б реалізацію людського потенціалу в результатах діяльності, що мають товарну форму.

В сучасних умовах наджорсткої конкурентної боротьби тільки людський інтелектуальний капітал забезпечує конкурентоспроможність і підприємствам, і суспільству. За підрахунками вчених, потужність інтелектуального потенціалу України становить 137-138 млрд. дол. Ефективне використання цього потенціалу вже у найближче десятиріччя могло б забезпечити високе зростання економіки, входження нашої держави в групу європейських країн-лідерів за соціально-економічним розвитком і визначальним чинником у цьому має стати інвестування розвитку людського капіталу. Доведено, що інвестиції в людський капітал найпродуктивніші і не бувають збитковими. У США уже в 80-ті роки загальна сума доходів від фізичного капіталу була в 14 разів меншою, ніж капітал, сформований на основі знань та умінь людини [4].

Дослідження проблем відтворення і використання людського капіталу як і раніше актуальне, оскільки формування людського капіталу – здібностей до праці, трудової активності, професіоналізму тощо в умовах ринкових відносин, що розвиваються в Україні, мають свою специфіку в порівнянні з минулою організацією виробництва, що здійснювалася на основі адміністративно-командної економіки. Якщо ще в недавньому минулому, віддаючи данину важливості якості робочої сили і, отже, освіти, а далі – стану науки, практичний акцент все ж таки ставився на ресурсному забезпеченні виробництва, то в даний час економічний успіх розглядається, насамперед, як наслідок якості робочої сили, стану науки, освіти й охорони здоров'я. Тому дослідження сутності людського капіталу, його складових, а також кількісний вимір людського капіталу і його конкретних складових як із боку ефективності в цілому, так і з боку рентабельності витрат у нарощування окремих активів людського капіталу набуває особливої важливості не тільки з боку теорії, але і з боку практики.

У порівнянні з інвестиціями в інші різні форми капіталу, інвестиції в людський капітал є найбільше вигідними як із погляду окремої людини, так і з погляду всього суспільства, тому що дають досить значний за обсягом, тривалий за часом й інтегральний за характером економічний і соціальний ефект. Інвестування в людський капітал має здійснюватися на 4 рівнях:

- а) особистісному – для формування людського капіталу окремих осіб;
- б) мікрорівні – для формування людського капіталу підприємств;
- в) мезорівні – для формування людського капіталу регіонів і галузей;
- г) макрорівні – для формування сукупного людського капіталу країни.

Освіта, охорона здоров'я, професійна підготовка, пошук економічно значущої інформації, мобільність робочої сили, виховання і догляд за дітьми відносяться до основних напрямів „людських інвестицій”. Тому політика держави в цьому напрямку повинна стати окремим, самостійним напрямком регулятивної функції уряду. Людський капітал, сформований в результаті інвестицій і накопичений людиною, визначений запас здоров'я, знань, навиків,

спроможностей, мотивацій, що доцільно використовуються в тій чи іншій сфері суспільного відтворення, сприяє зростанню продуктивності праці й ефективності виробництва і тим самим впливає на зростання матеріального добробуту людини та економічне зростання держави. Незважаючи на різні передумови та цілі щодо інвестування в людський капітал з точки зору окремого індивідуума та суспільства в цілому, заходи з розвитку людського капіталу забезпечують досягнення однієї мети – підвищення рівня життєдіяльності всього суспільства.

Список використаних джерел:

1. Богиня Д.П., Грішнова О.А. Основи економіки праці: Навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2000. – 313с.
2. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К: Знання, 2001. – 254с.
3. Харкянен Л. Інвестиції в людину – фактор розвитку економіки // Віче. – 2000. – № 11. – С. 97 – 105.
4. Борейко І.П., Смолій Л.В. Інвестиційне забезпечення розвитку людського капіталу в Україні / Борейко І.П., Смолій Л.В. // Соціально-економічні аспекти формування громадянського суспільства в Україні. Колективна монографія. – Умань: Видавець «Сочінський», 2009. – с. 160-170.

ПОНЯТТЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ГРОМАДЯН

**ОЛЕКСАНДРУК А.С., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.**

Тема працевлаштування громадян є досить актуальною адже вирішення соціальних та економічних проблем, які в сучасних умовах стоять перед Україною, значною мірою залежить від того, чи буде забезпечена кожна працездатна людина роботою, мобілізовані її можливості по підвищенню активності як працівника і господаря.

Зайнятість є економічним поняттям, оскільки вона становить один з основних елементів, що сприяє розвитку економіки кожної країни. Одночасно зайнятість є й гуманітарним поняттям, бо за її допомогою трудящим забезпечується здобуття засобів до існування. Зайнятість є також умовою для розвитку здібностей і особистості людини.

Політико-юридичне значення зайнятості полягає в тому, що «кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці і на захист від безробіття»

Усі незайняті громадяни, які звертаються до державної служби зайнятості за сприянням у працевлаштуванні, підлягають реєстрації, в тому числі пенсіонери, інваліди та молодь, яка закінчила загальноосвітні школи, професійні навчально-виховні заклади. Під час реєстрації кожна особа самостійно або із застосуванням

автоматизованої системи за допомогою працівника державної служби зайнятості заповнює картку персонального обліку громадянина, який шукає роботу, і особистим підписом підтверджує достовірність внесених до неї даних та ознайомлюється з пам'яткою «Ваші права — Ваші обов'язки». Форма цієї картки персонального обліку затверджена Міністерством праці та соціальної політики України.

Державна служба зайнятості складається з Центру зайнятості Міністерства праці та соціальної політики України, центру зайнятості Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міжрайонних, міських і районних у місті центрів зайнятості. Послуги громадянам, пов'язані із забезпеченням зайнятості населення, державними службами зайнятості надаються безплатно.

За сприянням до державної служби зайнятості в працевлаштуванні можуть звертатись як незайняті на роботі громадяни, які бажають працювати, так і зайняті громадяни, які бажають змінити місце роботи, влаштуватися працювати за сумісництвом чи у вільний від навчання час.

При відсутності у громадянина паспорта його може замінити довідка, яка видається житлово-експлуатаційною конторою або місцевим органом внутрішніх справ із зазначенням місця постійного проживання особи. Громадяни до 16 років повинні пред'явити свідоцтво про народження та довідку житлово-експлуатаційної контори або органів місцевого самоврядування із зазначенням місця проживання.

У разі відсутності трудової книжки громадянин, який вперше шукає роботу, повинен пред'явити паспорт, диплом або інший документ про освіту чи професійну підготовку, а звільнені військовослужбовці — військовий квиток.

Громадяни, які втратили роботу внаслідок нещасного випадку на виробництві або настання професійного захворювання і через це потребують професійної підготовки, перепідготовки чи підвищення кваліфікації, повинні пред'явити довідку медико-соціальної експертної комісії щодо професійної придатності.

Випускники вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалась за державним замовленням, яким відмовлено у прийнятті на роботу за місцем призначення, подають направлення на роботу і скріплену печаткою замовника довідку про відмову в працевлаштуванні або довідку про самостійне працевлаштування, форми якої затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 1996 року № 992.

Випускники професійно-технічних училищ пред'являють довідку про надання можливості самостійного працевлаштування. При відсутності у них такої довідки їм надаються протягом календарного року з дня закінчення навчання консультаційні послуги.

Усі незайняті громадяни, які звертаються до державної служби зайнятості за сприянням у працевлаштуванні, підлягають реєстрації, в тому числі пенсіонери, інваліди та молодь, яка закінчила загальноосвітні школи, професійні навчально-виховні заклади. Під час реєстрації кожна особа самостійно або із застосуванням автоматизованої системи за допомогою працівника державної служби зайнятості заповнює картку персонального обліку громадянина, який шукає роботу, і особистим підписом підтверджує достовірність внесених до неї

даних та ознайомлюється з пам'яткою «Ваші права — Ваші обов'язки». Форма цієї картки персонального обліку затверджена Міністерством праці та соціальної політики України.

Отже з переходом країни до ринкових відносин стала реальністю загроза повній зайнятості. З'явилися ознаки безробіття. При цьому її першими жертвами стали далеко не найгірші працівники. У своїй більшості це люди з вищою і середньою спеціальною освітою, переважно жінки, люди перед пенсійного віку. В тому, що освічені і кваліфіковані працівники виявляються непотрібними у першу чергу, ніякого протиріччя законам ринку немає. Ринкові відносини вибраковують не тільки поганих працівників, а й неадідатні виробничі структури, де можуть бути зайнятими і висококваліфіковані працівники.

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЖІНОК В УКРАЇНІ

**ПОГОРІЛЕЦЬ А.М., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.**

Терміном "охорона праці" у вузькому розумінні завжди визначалося створення для працівників здорових та безпечних умов праці. Закон України "Про охорону праці" від 14 жовтня 1992 р. в ст. 1 так визначає охорону праці: "Охорона праці — це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі роботи". Виходячи зі змісту закону та інших нормативно-правових актів, більш доцільно, на нашу думку, замість терміна "охорона праці" у вузькому розумінні вживати термін "охорона здоров'я працівників на виробництві", оскільки фактично метою таких заходів є саме охорона здоров'я працівника, збереження його працездатності на виробництві під час виконання трудових обов'язків. Останнім часом вимоги з охорони здоров'я часто не дотримуються підприємствами різних організаційно-правових форм, які використовують працю найманих працівників. Чимало керівників підприємств безвідповідально ставляться до обов'язків щодо створення здорових і безпечних умов праці, часто розглядають ці питання як другорядні.

Пільги та переваги, передбачені законодавством про працю, підірвали конкурентоздатність жіночої робочої сили на ринку праці. Утримувати працівників, які мають багато пільг, власнику або уповноваженому ним органу не вигідно, а примусити підприємців брати жінок на роботу в сучасних умовах практично неможливо. Робота ж жінок поза домашнім вогнищем викликана економічною необхідністю якщо не самій утримувати себе і свою сім'ю, то принаймні бажанням допомогти чоловікові здобувати необхідні, хоч мінімальні засоби до існування, оскільки не завжди сім'я має змогу прожити за винагороду, яку отримує чоловік.

Вимушене суміщення сімейних обов'язків з роботою на виробництві не проходить безслідно. Найвідчутнішим негативним наслідком фактичного

подвійного навантаження жінки є хронічна перевтома, що призводить до зниження продуктивності її праці на виробництві.

Держава намагається не допускати застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці.

Не дозволяється використання праці жінок на підземних роботах і гірничодобувній промисловості та на будівництві підземних споруд, за винятком жінок, які займають керівні пости і не виконують фізичної роботи; жінок, які зайняті санітарним та побутовим обслуговуванням; жінок, які проходять курс навчання та допущені до стажування у підземних частинах стажування; жінок, які повинні спускатися час від часу у підземні частини підприємств для виконання нефізичних робіт.

Конституція України, у ст. 24 проголошує рівність прав і свобод жінок з чоловіками. З метою фактичного забезпечення рівноправності, з урахуванням особливостей жіночого організму, трудовим законодавством передбачено спеціальні правила охорони праці жінок, пільги і додаткові гарантії їх трудових прав. Охорона праці жінок являється важливим інститутом трудового права, котрий диференціює цілий комплекс правових норм у регулюванні взаємовідносин працівників – жінок з роботодавцем з дотриманням специфіки жіночої праці. Оскільки остання часто-густо взаємообумовлюється особливостями становища жінки у сім'ї та суспільстві. Не випадково охороні праці жінок присвячено значний об'єм правового матеріалу в системі цілісної підгалузі – “Охорона праці”.

Слід зауважити, що в науковій юридичній літературі мало уваги приділяється цій проблемі, що виявляється вагомим аргументом у необхідності розкриття теми даної.

Отже, охорона праці - це система збереження життя і здоров'я працівників у процесі трудової діяльності, що включає правові, соціально-економічні, організаційно-технічні, санітарно-гігієнічні, лікувально-профілактичні, реабілітаційні та інші заходи.

Охорона праці жінок являється важливим інститутом трудового права, котрий диференціює цілий комплекс правових норм у регулюванні взаємовідносин працівників – жінок з роботодавцем з дотриманням специфіки жіночої праці.

Забороняється відмовляти жінкам у прийнятті на роботу і знижувати їм заробітну плату з мотивів, пов'язаних з вагітністю або наявністю дітей віком до трьох років, а одиноким матерям — за наявності дитини віком до чотирнадцяти років або дитини-інваліда. При відмові у прийнятті на роботу зазначеним категоріям жінок власник або уповноважений ним орган зобов'язаний повідомляти їм причини відмови у письмовій формі. Відмова у прийнятті на роботу може бути оскаржена у судовому порядку.

У зв'язку з вагітністю і пологами жінкам надаються соціальні відпустки. Їх тривалість становить 70 календарних днів до родів і 56 — після родів. У разі ненормальних родів або народження двох або більше дітей відпустка після родів надається тривалістю 70 календарних днів.

ОХОРОНА ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ

ПОЛІЩУК Н.С., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.

Однією з найважливіших проблем сучасного суспільства, які мають глибокі соціальні корені, є використання праці неповнолітніх. Законодавче закріплення особливого ставлення суспільства до підростаючому поколінню - це тенденція, характеризує багато країн світу. Серед інших прав неповнолітніх право на працю і її безпечні умови знаходить юридичне закріплення у правових актах міжнародного та національного законодавства. Незважаючи на цілком природне прагнення законодавців багатьох держав обмежити використання праці неповнолітніх, це не завжди узгоджується з реальними умовами життя суспільства. Перш за все, використання праці неповнолітніх залучає роботодавців, тому що праця цієї категорії працівників, як правило, малооплачуваних, малолітні працівники не в змозі відстояти свої трудові права. Однак є й зворотний бік цієї проблеми. Праця є формою індивідуалізації особистості, і багато підлітків прагнуть самоствердитися за допомогою роботи. Крім того, це дозволяє заробити кишенькові гроші і витратити їх без дозволу батьків, що підвищує мотивацію дитячої праці. За даними Міжнародного Бюро праці, більшість з працюючих дітей трудиться в сільському господарстві - 75 - 80%, близько 10% працюють в обробній промисловості, решта - в ресторанах, магазинах, кафе та інших точках побутового обслуговування населення.

Виконання підлітками робіт, які не впливають на їхнє здоров'я та розвиток, а також не перешкоджають отриманню освіти, звичайно вітається. Це сприяє розвитку дитини, впливає на добробут сім'ї, допомагає дитині отримати навички та досвід, які будуть потрібні в майбутньому для того, щоб стати повноцінним членом суспільства. Разом з тим організм неповнолітніх відрізняється істотними психофізіологічними особливостями, що вимагає встановлення спеціальних гарантій їхнього розвитку.

Трудове законодавство України встановлює певні особливості правового регулювання праці неповнолітніх. Це обумовлено тим, що вони користуються додатковими пільгами у зв'язку з фізіологічними, психологічними та віковими особливостями.

Такими винятками є:

- 1) встановлення мінімального віку прийняття на роботу;
- 2) встановлення скороченої тривалості робочого дня;
- 3) встановлення особливого порядку звільнення;
- 4) заборона залучення до робіт зі шкідливими і небезпечними умовами праці;
- 5) заборона піднімати і переміщувати речі, маса яких перевищує встановлені граничні норми;
- 6) заборона до нічних, надурочних робіт та робіт у вихідні дні;
- 7) проведення обов'язкових медичних оглядів;
- 8) надання щорічної основної відпустки подовженої тривалості;
- 9) зменшення норм виробітку.

Кодекс законів про працю регламентує вік із якого допускається прийняття

на роботу. Згідно статті 188 КЗпП не допускається прийняття на роботу осіб молодше 16 років. Але існують певні винятки з цього загального правила. Зокрема, у ч. 2 ст. 188 КЗпП вказано, що за згодою одного з батьків або особи, що його замінює, можуть, прийматися на роботу особи, які досягли 15 років. Закон не встановлює форми такої згоди. Для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює. Але для того щоб таке прийняття на роботу відповідало законодавству про працю, необхідно дотримуватися ряду умов:

1) допускається виконання тільки легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю;

2) виконання такої роботи не повинно порушувати процесу навчання. Тобто, мається на увазі, що ця робота не повинна відволікати від навчання чи погіршувати навчання учнів спеціальних навчальних закладів. Вона має виконуватися у вільний від навчання час, а не за його рахунок;

3) досягнення неповнолітнім чотирнадцяти років, і жодних винятків з цього правила немає;

4) згода одного з батьків чи особи, що його замінює.

Для додаткового захисту трудових прав неповнолітніх законодавством передбачаються обмеження звільнення таких працівників. Держава намагається не допускати застосування праці неповнолітніх на важких роботах і роботах з шкідливими і небезпечними умовами праці. Це чітко визначено у статті 190 Кодексу законів про працю. Крім цього, у КЗпП зазначено, що забороняється залучати осіб молодше 18 років до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми.

Неповнолітніх працівників забороняється залучати до нічних, понаднормових робіт і до робіт у вихідні дні, а також до чергувань встановлених у деяких організаціях за розпорядженням роботодавця до початку або після закінчення робочого дня, у вихідні або святкові дні для підтримки порядку й оперативного рішення виникаючих невідкладних питань, що не відносяться до виробничої діяльності даної організації

Норми виробітку для неповнолітніх встановлюються виходячи з норм виробітку для дорослих працюючих пропорційно скороченому робочому часу для осіб, що не досягли вісімнадцяти років.

Також КЗпП містить норму, яка встановлює право батьків чи осіб, що їх замінюють на розірвання трудового договору з неповнолітнім на їх вимогу. Тобто, якщо продовження чинності такого договору шкодить здоров'ю неповнолітнього чи порушує його законні інтереси, то батьки, усиновителі, піклувальники чи відповідні органи, що здійснюють нагляд за дотриманням законодавства про працю, мають право вимагати розірвання договору.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ ТА СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ І ЇЇ ВПЛИВ НА САМОРЕАЛІЗАЦІЮ ОСОБИСТОСТІ

ПРОЦІЮК М.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач МІНЧЕНКО Г.С.

Гендерні аспекти соціального поділу, являють собою стереотипи суспільства стосовно статевої диференціації підлягають перевірці та переосмисленню. Всі чоловіки і жінки прагнуть змінити стереотипне ставлення до себе, яке обмежує їхні можливості, не дає проявити свій творчий потенціал й уникнути психологічної травматизації через те, що їх власний стиль статевої поведінки не співпадає з вимогами оточення.

Основними проблемами зміни гендерних ролей та цінностей, самореалізації особистості набули нового бачення в умовах глобалізації. Гендерна проблематика знайшла своє відображення у дослідженнях Ш.Берна, С.Бем, О.В.Бойко, Є.П.Льїна, Д.Бразерса та інших.

Самопристосування до сучасних умов глобалізації, особистість повинна мати достатні внутрішні ресурси, оволодіти такими механізмами самореалізації: самопізнання, здатність до прийняття рішень у напрямку майбутнього, готовність до змін, вміння приймати альтернативні рішення, досліджувати й ефективно використовувати свої ресурси, нести відповідальність за здійснений вибір. На сьогодні відбувається процес становлення «нової» сім'ї, у якій стосунки між батьками з самого початку будуються за принципами товарищескості, а не за принципом «хто головний?». Він складний і хворобливий, оскільки нові ролі чоловіка та жінки ще недостатньо засвоєні.

Роль сім'ї стала менш вирішальною: якщо колись вона була ключовою економічною одиницею, то в сучасному суспільстві трудове життя людини проходить за межами дому. Виховання дитини більшою мірою теж проходить поза сім'єю. Крім того, функціональна база тих чи інших норм, спрямованих на укріплення повної сім'ї, виявилась сьогодні розмитою. Іде експериментування: старі цінності піддаються випробуванню, виникають такі що виділяються від самотійних [1]. Практично у всіх доіндустріальних суспільствах наголос робився на народженні та вихованні дітей як на головному завданні жінки, найважливішій її функції і найбільшому джерелі задоволення. В останні роки така перспектива все більше ставиться підпитання, по мірі того як росте кількість жінок, які відкладають дітонародження чи повністю відмовляються від материнства заради кар'єри поза домом. Сьогодні жінка «шукає». Найбільша частка жінок серед працюючих у центральному апараті Державного комітету статистики (82%), Міністерства юстиції (75), Міністерства фінансів (68,5), Міністерства охорони здоров'я (62), Міністерства праці та соціальної політики (58), Міністерства освіти (57,6), Міністерства культури (53), Міністерства закордонних справ (42%). У XX ст. з'являються «нові» жінки і нові стреси: стреси ділових жінок, які відчують на собі тиск двох чинників: 1) чоловічого шовінізму, який змушує жінку знову і знову доводити оточуючим свою компетентність, право займати дане місце; 2) суспільної свідомості, яка, як і раніше, вважає, що жінка повинна з повнотою віддачі грати всі свої ролі (керівника, матері, дружини, господарки). Складність

переключень не може бути порівняна з жодним чоловічим стресом. Здавна існував і продовжує існувати так званий образ «Крутого мачо», в психологічному образі якого: а) відсутність жіночих рис, б) успіх, незалежність, в) принципова самотність. У ньому втілена мрія маленького хлопчика – робити те, що хочеш, коли, як і скільки хочеш. Нові моделі мужності також з'являються у ХХ ст., коли суспільство дозріває до ідеї рівності статей. Сьогодні ж його вимоги до чоловіка стали більш неузгодженими: з'явилися нові моделі «мужності», у яких присутні рішучість і лагідність, цілеспрямованість і виконання ролей творця, годувальника, лицаря одночасно, відсутність шкідливих звичок і наявність явних ознак мужності. А. Адлер запровадив поняття «чоловічого протесту», під впливом якого чоловік боїться видатися жіночним, і тому прагне виглядати якомога більш мужнім, маскуліним. Гендерно-рольовий конфлікт відображається і у внутрішньоособистісній сфері, і в міжособистісній. Його проявами є тривожність, депресія, зниження самооцінки, стрес. У сімейних стосунках страждає інтимність, знижується задоволеність відносинами, постають питання влади та контролю, виникають епізоди фізичного та насилля та ін. Радість, любов, творчість – це той потенціал, який дремає у кожному, незалежно від його статі. А. Маслоу стверджує, що людина прагне і може досягти свого розквіту, якщо діє відповідно до своїх можливостей та домагань, індивідуального досвіду та глибинних чуттів. [2]

Отже, статево-рольові упередження, нав'язані у дитячі роки, визначають особистісні диспозиції у подальшому житті. Жертвами таких упереджень стають як жінки, так і чоловіки. Орієнтація на статевотипізовані моделі поведінки суттєво звужує простір особистісного розвитку, обмежує сфери індивідуальної самореалізації людини.

Список використаних джерел:

1. Говорун Т., Кікінеджі О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. Навч. пос. – Тернопіль: Навч. книга, 2009. – 384 с.
2. Инглхарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества // Режим доступу: <http://www.sociology.mephi.ru/docs/polit/html/ingl.htm>

ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

ПРОЦЮК М.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СМОЛІЙ Л.В.

Інвестиції в людський капітал являють собою будь-які дії, що підвищують професійну кваліфікацію та продуктивні здібності людини і тим самим продуктивність її праці. Витрати, що сприяють підвищенню людської продуктивності, можна розглядати як інвестиції, оскільки поточні витрати здійснюються з тим розрахунком, що їх буде багаторазово компенсовано дедалі значнішим потоком доходів у майбутньому. Природно, що постійне виробниче

навчання потребує інвестування в людський капітал. Людський капітал є дуже важливою формою інвестування в різних ринкових економіках. За оцінкою Світового банку людський капітал перевищує 80% усіх виробничих багатств у Японії і 60% у США. У Австралії та Канаді, які володіють величезними природними ресурсами та відносно невеликими, але високо освітнім населенням, частина людського капіталу становить 20% виробничих багатств цих країн. Зрозуміло, що накопичення людського капіталу варте затрат.

Дамо визначення, що саме являє собою категорія «людський капітал» – це сформований або розвинений у результаті інвестицій і накопичений людьми (людиною) певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, який цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері суспільного виробництва, сприяє зростанню продуктивності праці й завдяки цьому впливає на зростання доходів (заробітків) його власника.

Інвестування – це важлива передумова виробництва людського капіталу, але ще не саме його виробництво, що здійснюється у процесі активної людської діяльності, в якій майбутній власник цього капіталу практично завжди виступає водночас і об'єктом, і суб'єктом, і результатом впливу. Людський капітал створюється як у суспільному секторі економіки (наприклад, у сфері освіти) за рахунок і державних, і приватних інвестицій, так і на особистісному рівні в тому розумінні, що витрати часу та праці для саморозвитку й самовдосконалення майбутнього власника людського капіталу абсолютно необхідні для нарощення цього капіталу. Ці приватні витрати потім обов'язково включаються у суспільні витрати відтворювального процесу, оскільки накопичений запас знань, умінь та інших продуктивних рис людини може реалізуватися і бути оціненим лише в суспільстві завдяки активній діяльності його власника. Формування людського капіталу – це процес творення продуктивних здібностей людини за допомогою інвестицій у конкретні процеси її життєдіяльності. При цьому інвестування здійснюється двояко: як вкладення коштів та ресурсів і як витрати часу та сили, тобто як певні види людської діяльності. Інвестиції в людський капітал мають особливості, що відрізняють їх від інших видів інвестицій [1].

Віддача від інвестицій у людський капітал залежить безпосередньо від терміну його використання, тобто визначається часом, що залишився до закінчення працездатного періоду життя людини. Чим раніше зроблено інвестиції в людину, тим довше, за інших рівних умов, вони даватимуть віддачу. Але слід враховувати, що якісніші та триваліші інвестиції приносять, як правило, більший і триваліший ефект.

Якщо ж у процесі використання людського капіталу постійно робляться додаткові інвестиції у безперервну освіту, здоров'я тощо, то його якісні й кількісні характеристики (обсяг, цінність, якість) можуть поліпшуватися протягом майже всього життя людини.

До інвестицій в людський капітал можна віднести: матеріальні і часові щоденні затрати людини в процесі життєдіяльності (читання газет, книжок, журналів тощо); часові затрати в процесі спілкування соціально адаптованих осіб між собою.

Таким чином, частина людського капіталу особи, яка знайшла попит на ринку праці і приносить дохід, збільшується в процесі основної трудової

діяльності за рахунок накопичення досвіду, навиків і спеціальних знань, які з'являються навіть при відсутності цільових інвестицій зі сторони адміністрації – в процесі спілкування з колегами. Частину отриманого доходу людина витрачає на придбання засобів масової (та спеціальної) інформації, витрачає вільний час на її засвоєння.

Порівняно з інвестиціями в інші форми капіталу, інвестиції в людський капітал, за оцінками багатьох економістів, є найвигіднішими як для окремої людини, так для суспільства в цілому [2].

Людський капітал є найважливішим чинником економічного розвитку, який визначає ефективність використання виробничого, фінансового та природного капіталу і безпосередньо впливає не тільки на темпи, але і на якість економічного зростання, що обумовлено рядом причин :

1. Рухом сучасної цивілізації до постіндустріального суспільства, інформаційної, наукоємної, високотехнологічної та інноваційної економіки.

Цей процес супроводжується кардинальною зміною змісту і характеру трудової діяльності. У все більшій мірі роль набуває творчий характер праці, знання як безпосередня продуктивна сила, інформація як виборчий ресурс.

2. Роль людського капіталу все більше зростає у сфері послуг, яка безпосереднім чином пов'язана з розвитком людини, формуванням його як всебічної особи.

3. Перегрупування рушійних сил економіки у бік людського чинника обумовлено не тільки кардинальними змінами в структурі продуктивних сил, але і глибокою трансформацією виробничих відносин, перш за все, відносин власності. В умовах, коли головним конкурентоспроможним ресурсом національної економіки стає висока кваліфікація і сукупні знання її працівників, виникає реальна можливість розповсюдження власності працівника на матеріальні умови виробництва, заміни відокремлення капіталу від працівника їх злиттям.

Слід зазначити, що людський капітал є єдиним активним капіталом, тоді як всі інші капітали є пасивними, оскільки вони всі без винятку підпорядковуються людині й діють відповідно до її волі. Тому інвестування в інші види капіталу, минаючи людський, є не досить результативними. Інвестиції в людський капітал – це джерело економічного зростання, не менш важливе, ніж капіталовкладення в матеріально-речові фактори виробництва та землю [3].

Рівень інвестицій в людський капітал є важливим чинником, який впливає на розвиток економіки держави, оскільки саме людський капітал в умовах переходу до постіндустріального суспільства виступає найважливішим чинником відтворення національного багатства і його необхідним елементом. Людський капітал, сформований в результаті інвестицій і накопичений людиною, визначений запас здоров'я, знань, навиків, спроможностей, мотивацій, що доцільно використовуються в тій чи іншій сфері суспільного відтворення, сприяє зростанню продуктивності праці й ефективності виробництва і тим самим впливає на зростання матеріального добробуту людини та економічне зростання держави.

Список використаних джерел:

1. Критский М.М. Человеческий капитал в информационной рыночной экономике / М.М. Критский // Человеческий капитал в информационной

рыночной экономике: Сб. науч. тр. / Под ред. М.М.Критского. – СПб., 2007. – с.6-46

2. Бородин Е. Человеческий капитал как основной источник экономического роста / Е. Бородин // Экономика Украины . – 2003. – №7. – С. 48-53.

3. Иванов Н.П. Человеческий капитал и глобализация / Н.П. Иванов // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 9. – с.19-31.

ПРОБЛЕМИ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

**РАТУШНА В.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач МІНЧЕНКО Г.С.**

Ринок праці займає одне з центральних місць в системі ринкових відносин. Він є певним індикатором стану економіки і являє собою систему економічних механізмів, норм та інститутів, що забезпечують відтворення робочої сили і використання праці. Рівень зайнятості держави та її якісні характеристики визначають обсяг виробництва й ефективність економіки, а звідси й економічну базу соціальної політики. Адже вихід України на Європейський ринок потребує високих темпів соціально-економічного розвитку та забезпечення відповідного рівня життя населення.

Аналізуючи ситуацію на вітчизняному ринку праці можна виявити велику кількість негативних тенденцій, до яких належать: масштабна нерегламентована зайнятість, низька мотивація до праці і заробітна плата, регрес у структурі зайнятості і погіршення якості робочої сили, текучість кадрів, приховане безробіття тощо. Ці та інші проблеми вимагають негайного вирішення з боку держави.

Формування ринку праці в Україні, його прогнозування, є невід'ємною частиною становлення ринкового механізму держави та забезпечення її економічної безпеки. Зміни в економіці України за останні роки вимагають вирішення проблеми формування конкурентоспроможного ринку праці. Саморозвиток і пристосування ринку праці до нинішньої економічної ситуації створили в Україні досить суперечливу сферу соціально-трудових відносин [1].

В Україні на 10 робочих місць претендує 83 людини (на 1 січня 2010 року – 82 людини). Про це повідомили у Державному комітеті статистики України.

При цьому, за даними Держкомстату, кількість українців, які перебувають на обліку в Державній службі зайнятості, з початку 2010 року збільшилося на 0,3% – до 547 тис. чоловік (на 1 січня 2010 року – 542,8 тис. чоловік, на 1 січня 2009 року – 930 тис. чоловік).

На 1 березня 2010 року потреба підприємств у працівниках на заміщення вакантних посад склала 65,9 тис. чоловік (на 1 січня 2010 року – 65,8 тис. чоловік). Зокрема, у лютому 2009 року потреба підприємств і працівниках збільшилася на 0,3 тис. чоловік.

За даними Держкомстату, рівень зареєстрованого безробіття у цілому по Україні на 1 березня 2010 року склав 1,9% від кількості населення працездатного віку.

Кількість безробітних, які на 1 березня поточного року отримали допомогу з безробіттям, скоротилася на 0,5%, у порівнянні з аналогічним показником на 1 лютого поточного року, і склала 411,1 тис. чоловік, повідомляє УНІАН.

Середня сума допомоги з безробіттям з початку року збільшилася на 11,04 грн. – до 666,6 грн. (на 1 січня 2010 року – 655,56 грн.) [2].

До основних проблем функціонування ринку праці в Україні належать: незареєстрованість зайнятості, діяльність тільки на свій власний страх і ризик з повною відповідальністю за результати; низький середній рівень заробітків; низька питома вага витрат на робочу силу у собівартості виробництва та оплати праці найманих працівників у ВВП; надмірна міжгалузева і низька міжпосадова диференціація заробітної плати, передусім у бюджетній сфері [3]; прискорення старіння нації, адже вже сьогодні у ряді територій Центральної і Західної України частка осіб літнього віку більше 30-40% і має тенденцію до зростання; перехід фахівців в сферу неформальної зайнятості, тіньової економіки, міграція за кордон; недотриманням норм трудового законодавства в частині належного оформлення трудових відносин роботодавцем [1]; невідповідність якості пропозиції робочої сили сучасним вимогам щодо її професійно-освітньої підготовки, трудової та виконавчої дисципліни, мобільності та економічної активності в цілому; недостатні об'єми інвестицій в сферу виробництва для вирішення питань забезпечення безробітних сучасними робочими місцями; нерегульована внутрішня трудова міграція, основними чинниками якої є розбалансованість попиту та пропозиції робочої сили в розрізі регіонів (на сьогодні найбільшу кількість вакансій пропонують роботодавці Києва, Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Запорізької областей); низький рівень зайнятості молоді та осіб із інвалідністю тощо.

Отже, пріоритетними напрямками реформування українського ринку праці є вдосконалення системи оплати праці, розширення можливостей отримання населенням офіційних основних і додаткових доходів, соціальна підтримка окремих груп, підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили; сприяння ефективним і доцільним переміщенням працездатного населення; запобігання зростанню безробіття через створення робочих місць за рахунок різних джерел фінансування, впровадження механізмів звільнення і перерозподілу, реструктуризації економіки і піднесення вітчизняного виробництва.

Список використаних джерел:

- 1). Милашенко Т. Т. Проблеми та особливості ринку праці в Україні / Т. Т. Милашенко // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – 2008. – Випуск 6 ч. і. – С. 139-141.
- 2). www.ukrstat.gov.ua
- 3). Яковенко Р. В. Прикладні проблеми ринку праці України / Р. В. Яковенко // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – вип. 17. – С.5-9.

ХАРАКТЕРИСТИКА СУПЕРЕЧЛИВОСТІ ВПЛИВУ МОНОПОЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА КОНКУРЕНЦІЮ

РАТУШНА В.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СМОЛІЙ Л.В.

Розвиток ринкових відносин вимагає фундаментальних досліджень проблем конкуренції, яка об'єктивним економічним законом розвинутого товарного виробництва і виражає внутрішні необхідні, стійкі та істотні зв'язки між відокремленими товаровиробниками в їхній боротьбі за найвищу результативність виробництва, з одного боку, і споживачами їхньої продукції – з іншого. Конкуренція і монополія виступають механізмами забезпечення ефективного і динамічного розвитку виробництва на ринку [1].

В Україні конкуренція часто відсутня. По-перше, багато які товари та послуги (енергоносії, окремі види зв'язку, транспорту) виробляються в умовах природних монополій. По-друге, якщо товар і виробляють кілька фірм, то в ряді випадків між ними існує змова і утворюються картелі. По-третє, монополіями є господарські об'єднання, наприклад гігантські корпорації харчової промисловості, які скуповують основну частину сільськогосподарської продукції, а також великі промислові об'єднання базових галузей промисловості.

Наукові основи конкуренції були закладені такими вітчизняними і зарубіжними авторами, як Г. Л. Азоєв, С. Л. Брю, В. П. Галушко, О. Д. Гудзинський, Дж. Кейнс, А. Маршалл, М. Портер, А. Сміт та інші.

У неокласичній економічній теорії основи аналізу монополій як одного із засобів організації ринку було закладено в працях А. Курно, А. Маршалла, Е. Чемберліна, Дж. Хікса.

Метою статті є оцінка позитивних та негативних аспектів впливу монопольної діяльності на стан конкуренції.

В умовах поглиблення трансформаційних процесів в економіці України особливого значення набуває уточнення змісту таких понять, як «конкуренція» та «монополія».

Конкуренція є основним економічним поняттям, притаманним ринковим умовам господарювання, необхідним атрибутом їх існування та розвитку. Як свідчать літературні джерела слово «конкуренція» походить від латинського «conspicere», що означає «зіткнення» [1].

Монополія являє собою певне становище на ринку, коли один продавець пропонує товар, який не має субститутів, а доступ на ринок заблоковано бар'єрами (чиста монополія).

За теорією змагальних ринків вважається, що структура змагального ринку не обов'язково має бути конкурентною. Навіть якщо на такому ринку діють один-два суб'єкти господарювання, вони повинні будуть чинити так, нібито існує серйозна конкуренція. Концепція загального ринку на практиці застосовується судами США: воно широко використовують підхід, згідно з яким у разі відсутності бар'єрів для вступу (виходу) на ринок навіть суб'єкти господарювання зі значною ринковою часткою можуть не мати ринкової влади [3].

Проаналізуємо певні позитивні моменти монопольної діяльності і їх вплив на

конкуренцію:

- Необхідно визнати, що монополіст може мати переваги у виробничо-збутових витратах завдяки вигодам від масштабів виробництва та інновацій.
- Як правило, компанія-монополіст (особливо якщо вона являє собою вертикально інтегровану структуру) може також досягати істотних переваг у трансакційних витратах (маємо на увазі витрати (явні та неявні) на забезпечення виконання зовнішніх контрактів (на здійснення ділових операцій, грошову оцінку часу на пошук ділового партнера, ведення переговорів, укладення контракту, забезпечення відповідного виконання контракту)).
- За певних умов обсяг випуску продукції монопольної фірми може перевищувати обсяг виробництва продуктів конкуренції, а монопольна ціна не обов'язково буде максимально можливою.
- Величезні монополістичні об'єднання вносять вагомий внесок у ВВП країни, забезпечують конкурентоспроможність національної економіки.
- Як феномен виробництва та одна з сил у механізмі ринкової самоорганізації монополія несе у собі потенціал регулювання й планомірності.
- Основою для збереження монополії є гнучкість. Наявність сукупності факторів потенціальної конкуренції зумовлює нестійкий характер сучасних монополій. Динамічність розвитку ринку, зміни в його структурі, викликані НТП, глобалізація економіки обмежують монопольну владу компаній. Тому монополіст змушений проявляти високу мобільність, вчасно адаптуватися до ринкових процесів, підкорятись їх диктату, перебудовуватися залежно від попиту на ринку, діяти відповідного до вимог мінливого конкурентного середовища.
- У сучасній практиці господарювання не рідко не дістає підтвердження поширений у підручниках з економічної теорії вислів про те, що «монополія знищує конкуренцію».
- Сьогодні вже не викликає сумнівів і заперечень також такий факт, що фірма-монополіст може бути інноваційно активнішою, ніж фірма, яка функціонує у конкурентній галузі.
- У більшості випадків монополії - це величезні виробники товарів і послуг, які функціонують на ринках багатьох країн світу, у кожній з яких товар монополістів користуються підвищеним попитом.
- Не можна не згадати і ту обставину, що на монопольних підприємствах рівень заробітної плати є істотно вищим, ніж на підприємствах, які функціонують в умовах сильної конкуренції. Наприклад, в Україні з протягом 2000-2006 рр. у металургійній та добувних галузях середня заробітна плата працівників на 30-35% перевищувала середню по промисловості та на 50-80% - відповідно, по економіці в цілому.

Водночас логічно буде проаналізувати проблеми, які виникають при плануванні монополії в тій чи іншій галузі економіки.

По-перше, в умовах монополії ринкова рівновага зберігається, але при вищій ціні та нижчій пропозиції, ніж в умовах досконалої конкуренції. Прикладом алокативної неефективності в Україні є існуюча тут практика встановлення тарифів у такій монополізованій галузі, як електрозв'язок. Зокрема, як правило, тарифи на міжнародний та міжміський електрозв'язок встановлювалися вищими від рівня їх собівартості, а на місцевий зв'язок – нижчими від нього. Такий

порядок встановлення цін обмежує споживання перших видів електрозв'язку, одночасно стимулюючи споживання третього виду, вище від того рівня, при якому він є економічно виправданим.

На жаль, в Україні розрахунки витрат від монопольної влади не проводились, і зробити це сьогодні дуже складно. Проблема полягає у недосконалості вітчизняної політики, у відсутності фахівців і (що є найважливішим) наявності великого сектора тіньової економіки.

По-друге, за відсутності в галузі ефективних механізмів конкурентної боротьби монопольне становище фірми на ринку не може спричинити й таке явище, як «Х-неефективність» (мотиваційну неефективність) (теорія «Х-неефективності» належить Х. Лейбенстайну і використовується для опису ситуацій, коли фактичні витрати фірми-монополіста перевищують технологічно досяжні, оскільки фірма не завжди вибирає найефективнішу з технологій і добивається дійсно мінімального рівня середніх витрат).

По-третє, з метою підтримки монопольної влади та збільшення прибутків монополія зазнає невикористаних витрат на пошук і примноження ренти.

По-четверте, втрати від монополії означають не тільки втрати суспільства в їх традиційному розумінні, але й прибуток.

По-п'яте, опортуністична поведінка монополіста спричиняє виникнення соціальних витрат.

По-шосте, монополіст нерідко зловживає своїм становищем, порушуючи правові, економічні, етичні норми і правила поведінки на ринку, завдаючи шкоди своїм контрагентам [2].

У результаті дослідження можна зробити такі висновки:

1. Монополія – явище надзвичайно суперечливе. В один і той самий час монополіст може приносити користь суспільству і чинити дії, що завдають йому шкоди. То ж не дивно, що ставлення громадськості та держави до монополії завжди неоднозначне: від повного засудження до майже повного виправдання.

2. Конкуренція – це об'єктивна необхідність функціонування ринкового механізму, що полягає у боротьбі за споживача.

Список використаних джерел:

1. Пуцентейло П. Р. Конкуренція як економічна категорія / П. Р. Пуцентейло // Економіка АПК. - 2007. - №4. - С. 122 - 127.

2. Филук Г. Соціально економічні наслідки монополії теоретичний та практичний аспект / Г. Филук // Економіка України - 2008. - №1. - С. 30 - 41.

3. Лагунін В. Шкода від монополії і користь від конкуренції: чи все так просто? / В. Лагунін // Економіка України. - 2007. - №4. - С. 55 - 61.

СПОЖИВЧА ПОВЕДІНКА ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

А.А. РИБАКОВ, студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СМОЛІЙ Л.В.

Узагальнюючими показниками прогресивності соціально-економічного розвитку можна вважати обсяги та структуру особистого споживання домогосподарств у країні. Адже саме цими показниками визначається якість життя, відтворення та добробут населення. Крім того, споживання займає особливе місце в структурі відтворювальних процесів, оскільки споживчі витрати населення, складаючи основний елемент сукупного попиту, значною мірою впливають на формування тенденцій довгострокового економічного зростання, адже лівова частка валового національного продукту використовується саме на споживання [1].

Тому проблема споживання домогосподарств в національній економіці потребує постійної уваги та дослідження, а світова фінансово-економічна криза, головним наслідком якої експерти вважають макроекономічний дисбаланс – сплюснення обсягу світового ВВП при зменшенні споживання домогосподарств та заморожувальні перетворення заощаджень в інвестиції [2], додає актуальності цій проблемі.

За такого розуміння сутності, проявів і наслідків кризи особливу увагу дослідників привертають проблеми споживання і заощадження домогосподарств в сучасній економіці. У сучасній вітчизняній і зарубіжній економічній літературі питання споживання й економічного розвитку є об'єктом наукового інтересу таких сучасних учених, як В. Базилевич, Г. Башнянин, О. Білорус, О. Ватаманюк, А. Вдовиченко, В. Геєць, Б. Кваснюк, Б. Кульчицький, С. Мочерний, С. Панчишин, М. Савлук, А. Чухно, В. Іноземцев, А. Урсул та ін.

Залежно від обсягів та динаміки національного виробництва у будь-якій економіці формуються обсяги доходів населення та структура витрат на особисте споживання.

Середньомісячні загальні доходи одного домогосподарства в Україні за 9 місяців 2010 р. склали 3308 грн. Міське домогосподарство отримувало в середньому за місяць 3440 грн., сільське – 3012 грн. У середньому на одного члена домогосподарства загальні доходи становили 1277 грн. на місяць, у міських домогосподарствах – 1354 грн., у сільських – 1112 грн. Рівень середньомісячних загальних доходів однієї особи в 1,5 раза перевищив середньомісячний рівень прожиткового мінімуму (836 грн.) [4].

Слід зазначити, що частка населення із середньодушовими загальними доходами у місяць нижче прожиткового мінімуму збільшилася порівняно з січнем–вереснем 2009 р. у 1,5 раза і склала 24% (середньомісячний розмір прожиткового мінімуму за цей період зріс у 1,3 раза). Серед мешканців міст ця група становила п'яту частину населення (у січні – вересні 2009 р. – 13%), серед селян – 32% (22%).

Доходи населення трансформуються у споживання через витрати.

Середньомісячні сукупні витрати одного домогосподарства за 9 місяців 2010 р. склали 3013 грн., що на 11% більше, ніж у відповідному періоді 2009 р.

Сукупні витрати мають споживчий та неспоживчий характер. Одним із найбільш суттєвих факторів, що впливають на рівень та якість споживання, є обсяги і динаміка витрат на придбання товарів та послуг, тобто споживчих витрат. Міське домогосподарство витрачало в середньому за місяць 3150 грн., сільське – 2706 грн. У середньому на одного члена домогосподарства сукупні витрати становили 1163 грн. на місяць, у міських домогосподарствах – 1240 грн., у сільських – 999 грн. [4].

Серед усіх сукупних витрат домогосподарств 90% становили споживчі витрати (у січні–вересні 2009 р. – 88%). Найбільш вагомою статтею (53%) сукупних витрат домогосподарств продовжували залишатися витрати на харчування (включаючи харчування поза домом), тобто переважна частина місячних доходів витрачається на харчування. Частка витрат на харчування є загально визнаним показником, який використовується для характеристики рівня соціально-економічного розвитку країни. Хоча протягом останніх п'яти років цей показник має тенденцію до зниження, проте залишається вкрай високим, особливо порівняно з іншими країнами, що в усьому світі розглядається як головна ознака бідності [3]. Порівняно з 9 місяцями 2009 р. частка цих витрат збільшилася на 0,9 в.п.

На купівлю непродовольчих товарів та оплату послуг (без витрат на харчування поза домом) домогосподарства направляли, як і у січні–вересні 2009 р., третину усіх витрат. На утримання житла (включаючи поточний ремонт), воду, електроенергію, газ та інші види палива пересічне домогосподарство витрачало кожену десятку гривню, на оновлення гардеробу – 6%, на інші напрями споживання (транспорт, придбання предметів домашнього вжитку, побутової техніки та поточне утримання житла, охорону здоров'я, зв'язок, відпочинок і культуру, освіту) від 4% до 1% сукупних витрат. Зважаючи на зростаючу роль освіти, здоров'я та культури в сучасних економічних системах, показник 1-4% сукупних витрат на зазначені цілі означає неминучість проблем у якості відтворення людини як основної мети сучасної економіки. Тобто уже самі обсяги витрат на непродовольчі цілі свідчать про наявність проблем у споживанні.

Витрати на алкогольні напої та тютюнові вироби становили відповідно 1,4% та 1,9% сукупних витрат домогосподарств (у січні – вересні 2009 р. – 1,5% та 1,7% відповідно).

Частка неспоживчих сукупних витрат зменшилася на 1,6 в.п. і склала десятку частину усіх витрат домогосподарств (рис.1).

Таким чином, обсяги споживання домогосподарств в Україні характеризуються:

1. низькими абсолютними показниками, що дозволяє реалізувати в більшості випадків відтворення лише простої робочої сили;
2. надмірною часткою витрат на продукти харчування;
3. вкрай низькими витратами на соціально значущі цілі – освіту, культуру, охорону здоров'я, відпочинок;
4. значною диференціацією доходів та споживання.

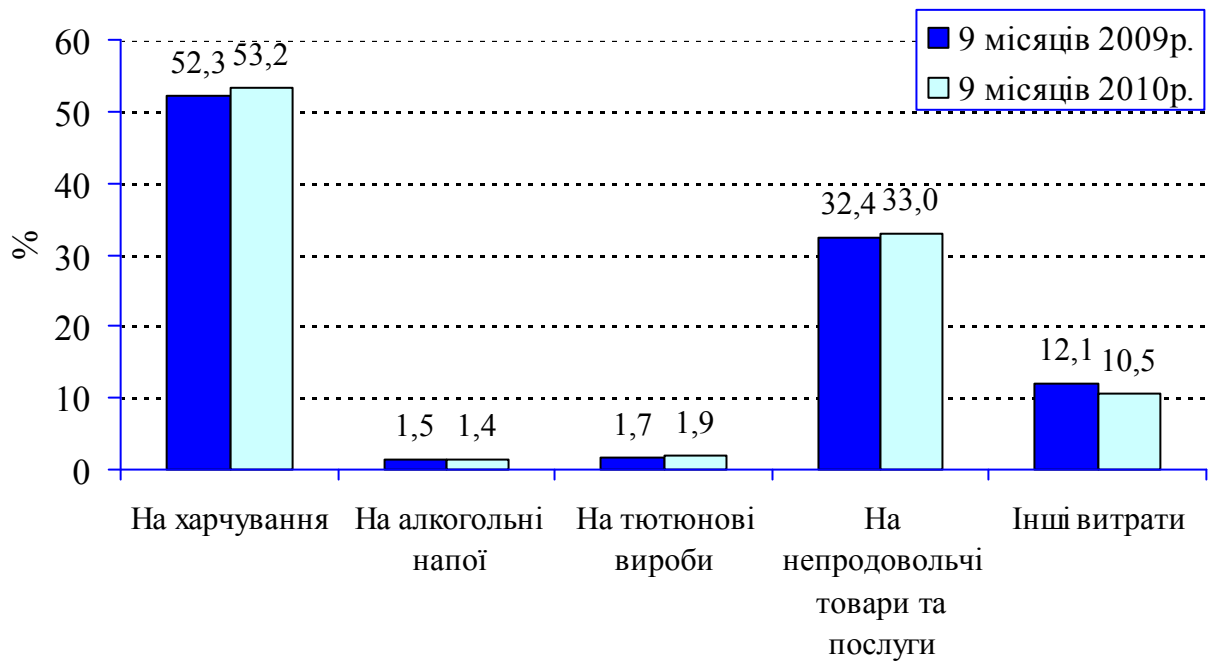

Рис. 1. Структура сукупних витрат домогосподарств [4]

Ціни на ринках споживчих товарів України мають чітку і однозначну тенденцію до зростання, що ще більше ускладнює та погіршує описану вище ситуацію щодо структури споживання домогосподарств. За офіційними даними Держкомстату, індекс споживчих цін (індекс інфляції) у січні–листопаді 2010 р. становив 119,8% (у січні–листопаді 2009 р. – 114,2%).

Продукти харчування та безалкогольні напої подорожчали на 23,1%. Найбільше (на 33,5%) підвищилися ціни на м'ясо та м'ясопродукти. На 29,9–21,9% подорожчали фрукти, хліб і хлібопродукти, олія та жири, риба та продукти з риби, яйця. Ціни на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива підвищилися на 19,2%. У сфері охорони здоров'я ціни зросли на 17,9%, при цьому найбільше подорожчали санаторно-курортні та амбулаторні послуги (на 23,7% та 21,9% відповідно) [4].

Зростання цін на транспорт у цілому становило 22,7%, що в першу чергу зумовлене підвищенням вартості перевезень автомобільним (на 51,1%) і залізничним транспортом (на 22,3%). На 28,8–11,3% стали дорожчими послуги закладів освіти, ресторанів та готелів, відпочинку і культури.

Суттєве підвищення цін практично на всі групи споживчих товарів призвело до подальшого перерозподілу грошових витрат домогосподарств на користь харчових продуктів з метою недопущення зниження норм їх споживання. За нинішніх доходів і цін населення може лише незначним чином корегувати структуру споживання, проте реально не може досягти вищого рівня добробуту.

Таким чином, результати дослідження споживчої поведінки домогосподарств України дозволяють зробити відповідні висновки:

- рівень, якість, структура харчування населення свідчить про деструктивні процеси у споживанні: значна частка населення знаходиться у ситуації суттєвого обмеження у задоволенні насамперед життєво важливих потреб;
- структура споживання одноманітна та значною мірою „зміщена” в бік

товарів першої необхідності та обов'язкових послуг (оплата житла та комунальних послуг, одяг, взуття);

- надмірно занижено споживання соціально-значущих послуг, які сприяють розвитку самовідтворюючої поведінки та соціалізації особистості;

- обмеження рівня та спрощення структури споживання неминуче перешкоджає соціально-економічному розвитку суспільства;

- обсяги наявного доходу більшості громадян недостатні для здійснення заощаджень.

Підсумовуючи вплив означених чинників на обсяг та структуру споживання та заощадження домогосподарств в Україні, можна зробити висновки про наявність суттєвих проблем у цій сфері і необхідності розробки низки заходів щодо їх вирішення з метою забезпечення прогресивного соціально-економічного розвитку в посткризовий період.

Список використаних джерел:

1. Литвак М. Л. Теорія економіки домогосподарства та її роль в аналізі мікро- та макро-поведінки господарюючих суб'єктів (на прикладі робіт Г. Беккера) / М.Л. Литвак // Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. пр. – Вип. 5. – К.: Київський ун-т, 2007. – С. 213-218.

2. Москвін С. Вплив глобальної фінансово-економічної кризи на інвестиційний бізнес в Україні / С. Москвін // Управління активами в умовах кризи: досвід та перспективи : матеріали науково-практичної конференції (м. Київ 17 лютого 2009 р.) / Українська асоціація інвестиційного бізнесу. – К., 2009.

3. Корецький В. Л. До проблеми безпеки харчування та моніторингу якості життя населення України / В.Л. Корецький, Н.М. Орлова // Проблеми харчування. – 2006. – № 1. – С. 42–44.

4. Витрати і ресурси домогосподарств України за 9 місяців 2010 року (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств) // Державний комітет статистики України . [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/gdn/vrd/vutratu_3i.zip

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОГЛИБЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ УКРАЇНИ

**РИБАКОВ А.А., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ст. викладач ТИМЧУК С.В.**

В умовах формування та функціонування ринкової економіки значно посилюється роль та значення такого компонента державних фінансів як державний борг. Гострою фінансовою проблемою є державний борг для України. До основних причин швидкого зростання державного боргу України за роки її незалежності можна віднести: необхідність збільшення валютних резервів для забезпечення стабільності національної грошової одиниці; значні бюджетні дефіцити; залежність від імпорту енергоносіїв; потреби технічного переозброєння більшості галузей національної економіки.

Державний борг деформує економіку, гальмує розвиток реальних економічних процесів і в кінцевому рахунку не дозволяє ефективно розвиватися країні. Зростання рівня нагромадження зовнішньої заборгованості в Україні та значна питома частка ресурсів, які відволікають на його обслуговування, зумовлюють дедалі гостріший характер проблеми зовнішньої заборгованості. Наявність державного боргу, його розміри, розміщення і методи погашення прямо чи опосередковано впливають на всі сторони економічного життя країни. Всі ці фактори і зумовлюють необхідність дослідження цього питання.

Проблему заборгованості України в своїх дослідженнях розглядали такі сучасні науковці: Т.П. Вахненко, О.А. Кириченко, В.Д. Кудрицький, А.М. Мних, А.О. Ходжаян та інші. В наукових дослідженнях цих вчених розглядались питання зовнішньої заборгованості, теорія і практика боргової політики, нормативно-правові аспекти і організаційно-економічний механізм управління заборгованістю. Проте, в сучасних умовах важливим є дослідження боргоутворюючих факторів, сучасного стану зовнішнього боргу України та способів управління його складовими в умовах фінансової кризи.

Статистика свідчить, що переважна більшість країн світу мають державний борг. Зовнішня заборгованість розвинутих країн коливається в межах від 41-43 % – у Фінляндії та Великій Британії, до 196% у Японії. Аналіз сучасних публікацій з питань зовнішньої заборгованості дозволив визначити, що валовий зовнішній борг – це загальний обсяг заборгованості за всіма існуючими, але в жодному разі не умовними, зобов'язаннями, що мають бути сплачені боржником у вигляді основної суми або відсотків у будь-який час у майбутньому, і які є зобов'язаннями резидентів цієї економіки перед нерезидентами.

В умовах обмеженого доступу до зовнішніх фінансових ресурсів, спричиненого світовою фінансово-економічною кризою, темп приросту зовнішнього боргу України впродовж 2009 р. суттєво уповільнився і за рік склав 2,3% проти 27,1% у 2008 р.. Обсяг валового зовнішнього боргу України на 1 січня 2010 р. становив 104 млрд. дол. США (88,9% від ВВП).

Суттєво змінилися акценти в структурі заборгованості за секторами економіки країни: 2009 р. був позначений заміщенням боргу банківського сектору боргом секторів державного управління, частка яких у валовому зовнішньому борзі зросла за звітний рік з 16,4% до 23,1%, а банківського зменшилась з 38,8% до 29,6%. Частка інших секторів економіки становила 47,3% проти 44,8% на кінець 2008 р. [6].

Звітні дані Національного банку України свідчать, що на кінець I півріччя 2010 р. обсяг валового зовнішнього боргу України становив 104,5 млрд. дол. США, що на 1,2 млрд. дол. США (на 1,2%) більше, ніж на початок року.

Зміна заборгованості впродовж півріччя сформувалась під дією наступних факторів:

1. за рахунок операцій борг збільшився на 4,5 млрд. дол. США;
2. курсова різниця, що виникла внаслідок посилення долара США по відношенню до інших валют, зменшила обсяг боргу на 2,7 млрд. дол. США;
3. інші зміни (переоцінка, списання боргу і т.п.) сприяли зниженню боргу на 0,6 млрд. дол. США.

Основними чинниками, що зумовити таку динаміку обсягів зовнішньої

заборгованості у I півріччі 2010 р., були:

1. суттєве накопичення короткострокового боргу інших секторів за кредитами та кредиторською і простроченою заборгованістю (на 3,2 млрд. дол. США або на 22,1%) до 17,5 млрд. дол. США;
2. залучення нових короткострокових кредитних ресурсів сектором державного управління (на 2 млрд. дол. США);
3. системне скорочення довгострокових зобов'язань українських банків перед нерезидентами за кредитами та депозитами (на 2,4 млрд. дол. США або на 11,3%).

У валютній структурі валового зовнішнього боргу на 01.07.2010 р. найбільшою залишається частка долара США, яка зросла до 73,1% проти 70,8% на початок року. Частка зовнішньої заборгованості в національній валюті у звітному півріччі зросла порівняно з початком року до 1,4% (на 0,5 п.п.). Питома вага зобов'язань у СПЗ та євровалюті помітно скоротилась за звітне півріччя: відповідно з 12,6 до 11,8% та з 12,4 до 10,6%.

Протягом I півріччя 2010 р. обсяг зовнішніх зобов'язань секторів державного управління та органів грошово-кредитного регулювання зріс на 1,2 млрд. дол. США, а інших секторів (включно з міжфірмовим боргом) – на 2,5 млрд. дол. США. Їх питома вага в структурі валового зовнішнього боргу досягла відповідно 24,1% та 48,9%. Банки скоротили обсяг свого зовнішнього боргу на 2,5 млрд. дол. США, а питому вагу – до 27% валового обсягу зовнішнього боргу.

Основною валютою зовнішніх запозичень України на 1 січня 2011 р. залишається долар США, хоча його частка скоротилася до 70,5% проти 80% на початок року. У 2010 р., після надходження стабілізаційного кредиту за програмою stand-by та додаткового розподілу Міжнародним валютним фондом Спеціальних прав запозичень, помітно зросли зобов'язання у СПЗ (12,5% проти 4,6% на початок року). Частка зобов'язань у євро змінилась несуттєво (12,8% на 01.01.2010 р. проти 10,3% на 01.01.2009 р.).

Оскільки більшість зовнішніх кредитів в Україну надходять в іноземній валюті, то на фоні стрімкої девальвації національної валюти зберегти свою платоспроможність можуть лише суб'єкти зі стабільним притоком іноземної валюти, що видається малоймовірним.

Основними факторами, які зумовлюють виникнення та поглиблення зовнішньої заборгованості в Україні є:

1. незбалансованість державних фінансів та хронічний дефіцит поточного рахунку платіжного балансу;
2. нестабільність грошової одиниці, відсутність ефективної державної політики енергозбереження та надмірна енергетична залежність;
3. суттєва потреба в інвестиціях на тлі зниження інвестиційної активності;
4. неможливість залучення коштів населення у банківський сегмент, значний відтік капіталу за межі України та пов'язана з ними нестача фінансових ресурсів для реалізації соціально-економічних реформ.

Отже, в умовах обмеженого доступу до зовнішніх фінансових ресурсів, можна сказати, що на кінець I півріччя 2010 р. обсяг валового зовнішнього боргу України становив на 1,2% більше, ніж на початок року; в більшості секторів економіки все ж таки спостерігаються тенденції до підвищення заборгованості

України, але не в таких обсягах як у 2009 р.. Проте стимулювання економіки за рахунок боргового фінансування може бути лише тимчасовим і набути зворотної сили після відновлення економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Вахненко Т.П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи / Т.П. Вахненко // Фінанси України. – 2009. – №6. – С.14-28.
2. Кириченко О.А. Сучасні теорії управління зовнішньою заборгованістю / О.А.Кириченко, В.Д.Кудрицький // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №7. – С. 15-27.
3. Мних А.М. Проблема зовнішньої заборгованості та методи її розв'язання / А.М.Мних // Економіка та держава. – 2009. – №12. – С.47-48.
4. Ходжан А.О. Боргова політика та її роль у забезпеченні макроекономічної стабільності / А.О.Ходжан // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №2. – С. 220-228.
5. Зовнішній борг України на кінець 1 півріччя 2010 року // Офіційний сайт Національного банку України. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/Balans/ZB_text.pdf.
6. Зовнішній борг України на кінець 2009 року // Офіційний сайт Національного банку України. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Balance/debt/ExtDebt_report_2009.pdf.

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СІРЕНКО І.І., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.

Трудова дисципліна — це сукупність правових норм, що регулюють обов'язки сторін трудових правовідносин та певними методами забезпечують належний процес праці. Під методами забезпечення трудової дисципліни слід розуміти передбачені законодавством способи її забезпечення: заохочення та примус.

Дисципліну праці доцільно розглядати у трьох аспектах:

- 1) правове регулювання прав та обов'язків сторін трудового договору;
- 2) стимулювання добросовісної праці;
- 3) відповідальність за порушення трудових обов'язків.

Трудова дисципліна — це, насамперед, сумлінне виконання працівником і власником або уповноваженим ним органом обов'язків, покладених на них законодавством про працю України.

Основними нормативними актами, що регулюють

трудова дисципліну, є Кодекс законів про працю України (гл. X), правила внутрішнього трудового розпорядку, технічні та посадові інструкції, статuti

підприємств, установ, організацій тощо.

Для окремих категорій працівників законодавством передбачені статuti та положення про дисципліну.

Трудова дисципліна на підприємствах, в установах, організаціях забезпечується:

- 1) створенням необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи;
- 2) свідомим ставленням до праці;
- 3) методами переконання, виховання;
- 4) заохоченням за сумлінну працю.

Дуже важливим моментом у праці найманого працівника є оцінка його праці. Винагорода за працю є широким поняттям. Її складовими є заробітна плата і заохочення за працю. Якщо зарплата — це грошова винагорода за виконану роботу, то заохочення за працю — це публічне визнання заслуг працівника та надання йому переваг у зв'язку із досягнутими успіхами в роботі. За успіхи в роботі до працівників підприємств, установ, організацій можуть застосовуватися будь-які заохочення, що містяться у затверджених трудовими колективами правилах внутрішнього трудового розпорядку.

Чинне законодавство України передбачає такі основні види заохочень:

- за успіхи у роботі (ст. 143 КЗпП України);
- за особливі трудові заслуги (ст. 146 КЗпП України);
- переваги і пільги для працівників, які успішно і сумлінно виконують свої трудові обов'язки (ст. 145 КЗпП України).

Заохочення застосовуються власником або уповноваженим ним органом разом або за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації. З цього приводу видається наказ (розпорядження), який оголошується в урочистій обстановці. Відомості про заохочення працівників заносяться до трудових книжок відповідно до правил їх ведення.

Відповідно до трудового законодавства до окремих несумлінних працівників застосовуються заходи дисциплінарного та громадського впливу, тобто настає дисциплінарна відповідальність, яка має забезпечити дотримання внутрішнього трудового розпорядку і є однією з правових форм примусу, що застосовуються до працівників за порушення трудових обов'язків чи трудового розпорядку.

Дисциплінарна відповідальність — вид юридичної відповідальності, який полягає в обов'язку працівника, який здійснив дисциплінарний проступок, нести відповідальність за свої протиправні дії в межах встановлених трудовим законодавством стягнень. Дисциплінарна відповідальність має примусовий характер, який проявляється у тому, що на працівника накладаються заходи примусового впливу, які мають для нього певні негативні наслідки.

Дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надане право прийняття на роботу (обрання, затвердження та призначення на посаду даного працівника). На працівників, що несуть відповідальність за статутами, положеннями та іншими нормативними актами законодавства про дисципліну, дисциплінарні стягнення можуть накладатись також вищими органами. При спеціальній дисциплінарній відповідальності передбачено більш жорстокі та різноманітні види стягнень порівняно із загальною (звільнення з позбавленням

класного чину, позбавлення машиніста права керувати локомотивом до шести місяців тощо).

За кожне порушення трудової дисципліни може бути застосовано лише одне дисциплінарне стягнення.

До трудової книжки працівника відомості про дисциплінарне стягнення не заносяться.

Треба зауважити, що за окремі дисциплінарні проступки може застосовуватись не тільки дисциплінарна, а також і адміністративна та кримінальна відповідальність. Маються на увазі випадки, коли дисциплінарний проступок одночасно є і адміністративним проступком і злочином (порушення правил техніки безпеки, екологічного законодавства).

РИНКИ ПРИРОДНИХ МОНОПОЛІЙ В УКРАЇНІ

**ЧЕЛІДЗЕ Н.Н., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СМОЛІЙ Л.В**

Важливим напрямом сучасної економічної політики в Україні є розвиток та захист конкуренції. Але за умов існування сфер економіки, в яких конкуренція з об'єктивних причин (технологічні особливості виробництва, характер попиту та пропозиції) неможлива, виникають та існують монопольні утворення. Такі суб'єкти панують на ринках централізованого постачання теплової енергії, централізованого водопостачання, зв'язку та інших і належать до сфери природних монополій. Завдяки монопольному становищу, якому не загрожує конкуренція у найближчій перспективі, такі суб'єкти природних монополій не схильні до збільшення обсягу своїх послуг, підвищення якості та продуктивності праці, запровадження інновацій. При цьому зростання попиту на послуги суб'єктів природних монополій спричиняє, як правило, зростання цін [1].

Дослідженням проблеми природних монополій займались такі відомі закордонні спеціалісти, як Г. Демзец, П. Клейндофер, Т. Хазлет, Е. Чедвік, та інші. Вони розробили підходи щодо державного регулювання природних монополій, визначали їх сутність та межі застосування. Але такі вітчизняні, як Базилевич В. Д., Бурлака Г. Г., Михайлов В. Ф., Супрун В. П., Філюк Т.М., досліджуючи концепцію природних монополій та практику їх функціонування й регулювання, визначили основні напрями регулювання природних монополій саме у трансформаційних економіках [2].

Відповідно до Закону України “Про природні монополії” “природна монополія – стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим

попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги)”[6].

Законом про природні монополії визначаються сфери діяльності суб'єктів природних монополій, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, інші органи, які регулюють діяльність зазначених суб'єктів, а також інші питання регулювання відносин, що виникають на товарних ринках України, які перебувають у стані природної монополії, та на суміжних ринках за участі суб'єктів природних монополій [5].

Природна монополія – сфера економіки, що ефективно функціонує за умови, якщо весь ринок охоплює лише один господарюючий суб'єкт.

Підприємства – природні монополісти, які відіграють суттєву роль у функціонуванні та розвитку економіки країни та забезпеченні життєдіяльності не лише громадян, але й підприємств суміжних і не суміжних галузей. Існування природних монополій пояснюється тим, що через значну капіталоємність їх суб'єктів вииграш від наявності конкуренції на цих ринках не покриває значних витрат суспільства на її запровадження і підтримання [2].

Природні монополії виникають внаслідок об'єктивних причин. Вони існують коли попит на певний товар чи послуги найкраще задовольняється однією або кількома фірмами. Тут конкуренція неможлива. Наприклад: енергозабезпечення, телефонні послуги, зв'язок, трубопровідний транспорт і т. д. У цих галузях існує обмежена кількість підприємств і тому вони посідають монопольне становище на ринку[4].

Сьогодні в Україні суб'єкти природних монополій діють на таких ринках:

- транспортування природного і нафтового газу трубопроводами та його розподіл;
- транспортування інших речовин трубопровідним транспортом;
- передачі та розподілу електричної енергії;
- управління повітряним рухом;
- зв'язку загального користування;
- централізованого водопостачання та водовідведення;
- централізованого постачання теплової енергії;
- спеціалізованих послуг транспортних терміналів, портів, аеропортів за переліком, який визначається Кабінетом Міністрів України. [3].

Практичний досвід підтверджує необхідність спеціального регулювання ринків природної монополії за допомогою поєднання організаційно-правових та економічних методів з виключно адміністративними. Метою цього є забезпечення отримання таких результатів, які за інших умов досягаються "природним" шляхом під дією конкурентного механізму. Сьогодні в Україні формується певна система законодавств з питань регулювання діяльності суб'єктів природних монополій. Разом з тим, практичний досвід переконує, що вона ще не досягла своєї довершеності. Правова база, що функціонує на цей момент, є нестабільною, часто суперечить політичним та економічним реаліям сьогодення і потребує системного та докорінного удосконалення.

Список використаних джерел:

- 1.Черняк В. К. Природа монополії чи монополія природи? // Вісник

Антимонопольного комітету України –2002.- № 1. – С. 10 –12.

2. Костусєв О. О. Конкурентна політика в Україні: Підручник. – К.: КНЕУ, 2004. – 314 с.

3.Сахно А.А. Проблеми функціонування підприємств – природних монополістів у сучасних умовах розвитку економіки // Економіка та держава. – 2009. – №5. – с.51.

4. Франчук А. Особливості механізму державного регулювання енергетики як природної монополії // Економіка та держава. –2009. –№2–с. 77.

5. Филюк, Г. Соціально-економічні наслідки монополії: теоретичний і практичний аспекти// Економіка України. – 2007. – №1– с. 31.

6. Блохін М. С. Характеристика правового регулювання природних монополій // Митна справа. –2009. –№3с.– 89.